opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT | פרייז 30 גראשען | היינט 18 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 255 | Łódź, Piątek, 7 listopada 1930 r. | אכטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ט״ז מרחשון תרצ״א | № 255

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

וואל-קאמיטעט פון לינק-סאצ. בלאק אין לאדז.

מארגען, שבת דעם 8-טן נאוועמבער וועלען געגעבן ווערן

הומאריסטיש-סאטירישע רעווי-פארשטעלונגען

געווידמעט די וואלן צום סיים

1) 10 פריה אין זאל פון „פילהארמאניע" נארוטאוויטש 20
2) 6,4 און 8 אוונט אין זאל פון „קולטור-ליגע" בזשעזשינער 23

אין פראגראם: 1) פאננע געלע פרעסע, 2) שידוך, 3) הויז-אגיטאציע, 4) שטיוול-פוצער, 5) סקעטש. דאס גאנצע פראגראם ווערט אויסגעפיהרט דורך דער ווארשאווער סטודיע „וועקער". מיט רעדעס פאר די פארשטעלונגען טרעטן ארויס: י. ליכטנשטיין, ש. מילמאן, א. זעלמאנאוויטש און ב. וויראוווסקי. בילעטן צום פרייז פון 50 גר. ביז 1 זל. צו באקומען אין „ארבעטער-ווינקל", פאלודניאווא 20. קינדער וועלן נישט אריינגעלאזט ווערן. בעמ.: בכדי אויסצומיידן א געדראנג ביי די קאסעס, בעטן מיר די איבערגעבליבענע בילעטן היינט אויסצוקויפן.

אלע יודען אין לאדז שטימען פאר ליסטע נומער 17

יין כשר!!!

ווער עס וויל זיך איבערצייגן, אז ווין דארף זיין גוט, כאטש ער קאסט ביליג עמפפעהלען מיר פון דער נייער ערעפענטער ווין און מעהד-פאבריק

א פלאש פון א ¼ ליטער זעהר **ווין** גוטען ראזינען צו פאבריקס-פרייזען

נאר 65 גראשען.

בעמערקונג: צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום באקומט מען אין ראיאן גרינעם מארק און שייבלערס מארק דעם אויבענדערמאנטען 1/4 ליטער גוטען ראזינען-ווין א פלאש צום פרייז 65 גראשען ווי אויך אלע אנדערע סארטען ווייגען צו פאבריקס-פרייזען אין די ווין געשעפטען 1) פ. ליפעל, גרינער מארק 8 2) ה. בלאנקען, גלובנא 69.

מיט אכטונג
ווין און מעהד-פאבריק „פראגרעס", אלטער מארק 2

אכטונג!

די אלע, וועלכע האבען בייגעוואוינט דעם פארפאל ביים איבערפאהרען מיין 10-יעהריג קינד דורך אן אויטא אויף רוג זאוואדזקא און וואלטשאנסקא, וואס האט פאסירט דעם 29-טען אקטאבער ה. י. 6 א זייגער פארנאכט, ווערען געבעטען צו מעלדען זיך צו מיר, אויפצוגעבען דעם נומער פון דעם אויטא.

ד. קיגרוס, זאוואדזקא 17

17 בלאק צו פערטיידיגען די רעכט פון יודישען פאלק אין פוילען 17

לאדזער וואהל-קאמיטעט

זאל „פילהארמאניע", נארוטאוויטשא 20

דאנערשטאג, דעם 13-טען נאוועמבער ד. י. 8.30 אין אוונט קומט פאר

א גרויסער וואהל-מיטינג

מיט דער בעטייליגונג פון די ה"ה:

יצחק גרינבוים, ג. סיים-דעפוטאט **ה. פארבשטיין,** ג. סיים-דעפוטאט, פרעזעס פון דער ווארשאווער קהלה

א. הארטגלאס, ג. סיים-דעפוטאט **דר. י. ראזענבלאט,** ג. סיים-דעפוטאט

א. לעווינסאן, וויצע-בירגערמייסטער פון דער שטאט בריסק **י. לעווי, י. מ. ביאלער**

איינגאנגס-קארטען צו בעקומען אין הויפט-וואהל-ביורא, צעגעלניאנא 4, טעל. 127.28

17 בלאק צו פערטיידיגען די רעכט פון יודישען פאלק אין פוילען 17

לאדזער וואהל-קאמיטעט

שבת אוונט 8 א זייגער אין לאקאל פון פלייששער-פעראיין, זגערסקא 84
שבת „ 8 „ זאל פון „התאחדות", שענקעוויטש 3/5
זונטאג „ 8 „ ענגלישען זאל, צל. 1 מאי 2

גרויסע וואהל-פערזאמלונגען

ס'וועלען רעדען די ה"ה: ג. סיים-דעפוטאט ד"ר י. ראזענבלאט, ראטמאן י. מ. ביאלער, רעדאקטאר י. אונגער, לאווניק אלעקסאנדער יאעל, ד"ר ז. עלענבערג, אינזש. י. זשעלינסקי, ד"ר ח. בורלאס, משה לימאן, פ. וואסערמאן, יחיאל שאליט און אנדערע

איינגאנג ניר לויט איינלאדונגען.

17 אכטונג יוגענד פון שייבלערס ראיאן!

די יודישע ציוניסטישע און נאציאנאלע יוגענד

17 דארפען זיך רעגיסטרירען אין וואהל-ביורא גלובנא 62 אין לאקאל פון „סיני" טעגליך פון 8 ביז 10 אוונט.

17 עפענטליכע ערקלערונג 17

פון דער פערוואלטונג פון פעראיין טארג- און מארק-שטייער אלעקסאנדריסקא 19

אזוי ווי דער ווירטשאפטליכער בלאק ליסטע 28 לאזט ארויס אויפרופען, אז די טארג און מארק-שטייער זאלען שטימען אויף דער ליסטע 28 ערקלערען מיר, אז דאס איז פאלש, ווייל ביים ווירטשאפטליכען בלאק עקזיסטירט איבערהויפט נישט קיין שום טארג- און מארק-שטייער-סעקציע.

אלע טארג- און מארק שטייער ווערען אויפגעפאדערט צו שטימען אלע ווי איינער פאר דער איינציגער יודישער נאציאנאלער ליסטע נומער 17.

17 מיט אכטונג די פערוואלטינג פון טארג- און מארק שטייער אלעקסאנדריסקא 19

צו דער האנדווערקער-עפענטליכקייט

אזוי ווי עס האט זיך בעוויזען אין דער שטאט א ליסטע צום סיים און סענאט נ. 28 וועלכע ערקלערט זיך אלס ליסטע פון יודישע ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס אין אונזער שטאט, שטעלען מיר פעסט, אז די יודישע האנדווערקער האבען מיט די דאזיגע ליסטע נ. 28 – וועלכע איז אויסגען נאר צו צושטערען און צוברעכען א יודישען מאנדאט – קיין שום שייכות נישט.

אינ'ם נאמען פון אלע צעכען און סעקציעס ביים צענטראלען יודישען האנדווערקער-פערבאנד אין און אומגעגענד, לאדז, פאלודניאווא 2.

17 קליינהענדלער, טארג- און מארק-שטייער 17

בעזוכט אייערע וואהל-מיטינגן

שבת, דעם 8. נאוו. 6 אוונט אין זאל פון דער ציוניסט. ארג. צעגעלנ. 4
שבת, דעם 8. נאוו. 8 אוונד אין זאל פון „סיני", גלובנא 62
זונטאג, ד. 9. נאוו. 6 אוו. אין לאקאל פון קליינהענדלער, אלעקסאנדריסקא 19
זונטאג, ד. 9. נאוו. 8 אוו. אין לאקאל פון „בני-ציון", רזשנאווסקא 7.

סוועלען רעדען די ה"ה: ג. סיים-דעפוטאט ד"ר ראזענבלאט, לאווניק א. יאעל, ג. ליכטענשטיין, מנחם קירשבוים, פרעזעס פון קליינהענדלער-פעראיין מענדיל מינץ, פרעזעס פון טארג- און מארק-שטייער, הערשיל צענציפער און אנדערע.

איינגאנג נאר לויט איינלאדונגען!

19368

18 מארגען, שבת קודש, דעם 8 נאוו. ד. י. 2 בייטאג קומט פאר אויף נאווא-זארזשעווסקא 7 18

פרויען-מיטינג

— מיט'ן אנטייל פון — בעוו. רעדנערינס

מוצש"ק, דעם 8 נאוו. ד. י. 8 אין אוונד קומט פאר (אין כאינע) אויף זשיגאווסקא 74

א מיטינג

— מיט'ן אנטייל פון פרעזעס — **ל. מינצבערג, פ. ליבערמאן** — און אנדערע —

18 מוצש"ק 8 א זייגער אוונד קומט פאר אויף ליפאווא 31 אין לאקאל פון דער „תלמוד תורה" 18

א גרויסער מיטינג פאר טארג און מארק-שטעהער

סוועלן ארויסטרעטן פארשטעהער פון קליינהענדלער

זונטאג, ד. 9 נאוו. 3 א זייגער בייטאג קומט אין זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

א מיטינג

ג. סיים-דעפוטאט **הרב לעווין,** ג. סיים-דעפ. פרעזעס **ל. מינצבערג,** און הרב ר' **יוסף פיינער**

— ווי אויך אנדערע בעקאנטע פערזענליכקייטען. —

צוזאמען מיט דער גאנצער יידישער ארטיסטן-משפחה באוויינען מיר דעם טויט פון אונזער הארציקן אומפארגעסליכן חבר

יצחק שלאסבערג

לאנגיעריקער דיריגענט פון יידישן טעאטער

די טרופע פון לאדזשער פילהארמאניע.

28 בלאק צו פערטיידיגען די אינטערעסען פון דער יוד. בעפעלקערונג, ליסטע 28

גרויסע מיטינגען

איינגעארדענט דורך אונזער בלאק. קומען פאר היינט, פרייטאג, שבת און זונטאג

פרייטאג, 7 א זייגער אווענד, אין לאקאל פון שניידער-כאלופניקעס אליע 1 מאי 2
פרייטאג, 7 אוו. אין לינוועבער-מייסטער-פאראיין בושעזשינער 7 פאר׳ן ראדפערקעהר
שבת, 3 נאכמ. אין לינוועבער-מייסטער-פאראיין, בושעזשינער 7 א פרויען-מיטינג
שבת 6 א זייגער אווענד אין לאקאל פון צענט. קליינהענדלער-פאראיין פאמארסקא 15
שבת, 7 א זייגער אווענד אין לאקאל פון לינוועבער-מייסטער-פאראיין בושעזשינער 7
שבת, 9 א זייגער אווענד אין לאקאל פון שוסטער-צעך, זאכאדניא 66

זונטאג פון 10 פריה ביז 11 אוו. א ריי מיטינגען פון אלע סעקציעס אין צענטר, קליינהענדלער-פאראיין, פאמארסקא 15
זונטאג, 3 א זייגער נאכמיטאג אין ענגלישען-זאל אליע 1 מאי 2
זונטאג, 4 נאכמ. אין הויפט-וואל-ביורא זשעלאזנא 10a טארג און מארק-שטייער
זונטאג, 6 א זייגער אווענד אין לאקאל פון ברוכט-געמיזע-הענדלער בושעזשינער 19
זונטאג, 8 א זייגער אין אווענר אין לאקאל פון בעקער-צעך, פולסודסקיעגא 57

אין אלע מיטינגען נעהמען אנטייל די ח״ח רעדנער:

אדוו. נח פרילוצקי

אדוו. יוסף וויצמאן, ד״ר י. הירשפינקעל, מאג. מ. באלבארישסקי, ליט. פראנקענטאל, ראטמאן פ. כארי, ל. פרייז, עוזר האמבורגער, לייב גערעכט, דוד יוזעפאוויטש, שלמה מארקא, יעקב דוד קשעפיצקי, משה ראדאשיצקי און אנד.

קומט מאסענווייז מיט אייערע פאמיליעס!

28 שטימט פאר דער ליסטע נומער

וואוילזיין רייכטום, גליק,

וועסטו דערגרייכען, קויפענדיג א לאס פון דער

פוילישער מלוכה-לאטעריע

אין דער גליקליכסטער קאלעקטור

E. LICHTENSTEIN

קאלאסאלע שאנסען!!!
יעדער 2-טער לאס געווינט!
הויפט-געווינס

1.000.000 זל.

(א מיליאן זלאטעס)

אלגעמיינע סומע פון געווינסען

32 מיליאן זל.

23 פרעמיעס!

אויף דער אלגעמיינער סומע פון

1.669.250 זל.

נישט קוקענדיג אויף דער פערגרעסערטער צאהל געווינסען אין דער 22-טער לאטעריע, איז דער פרייז פון די לאסען געבליבען אונפערענדערט.

1/4 לאס 10 זל. | 2/4 20 זל. | א גאנץ לאס 40 זל.

די ציהונג קומט פאר שוין דעם 18-טען און 20-טען ד. ח.

און אלזא איילט אלע צו אונז!!!
די העכסטע צייט!

די איינציגע גרעסטע און עלטסטע און באמת גליקליכסטע קאלעקטור אין פוילען

E. LICHTENSTEIN

לאדז 1-טע אפט. פיעטריקאווער 11
2-טע אפט. 72
(נעבענדע פון גראנד-האטעל)

אויסווערטיגע שיקען מיר ארויס זאפארט נאכן ערהאלטען די בעשטעלונג. קאנטא P.K.O.64209

אכטונג!

די אלע, וועלכע האבען געהאט האנדעלס-בעציהונגען מיט מיין גאטזעליגען מאן

ישראל ניימאן

אין זענען געבליבען שולדיג געלד, ווערען געבעטען די חובות צו בעצאהלען

אלמנה ניימאן, וועסאלא 10

ערקלערונג

אין צוזאמענהאנג מיט דער דינסטאגדיגער נאטיץ אין „נ. פ.“, אז די פרוי לאה בארנשטיין, פיעטרקאווער 60 איז מכלומרשט בענאנגען זעלבסטמארד, שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט, ווייל אין דער אמת׳ן איז נאר פארגעקומען אן אינצידענט וואס א געוויסער נתן לובלינסקי, ווסכאדניא 55 האט ארויסגערופען און צוליב דעם איז די פרוי לאה בארנשטיין שטארק געווארען דענערווירט.

מיט דרך ארץ

אלתר בארנשטיין, פיעטרקאווער 60

הויזירער!

זונטאג, דעם 9 נאוועמבער 10 א זייגער פארמיטאג קומט פאר אין אייגענעם לאקאל פאמארסקא 15

א פערזאמלונג

מיטגלידער און נישט מיטגלידער קומט פינקטליך.

סעקציע הויזירער ביים צענטראלען קליינהענדלער-פאראיין פאמארסקא 15

אויפפאדערונג!

דערמיט פאדער איך אויף דעם ה׳

וואלף מירצינסקי

קאשטשעלני 4

אז ער זאל מיר ערלעדיגען די צוגענומענע 300 זל. ביי מיין איידעם אין פערלויף פון 8 טעג, אין געגענפאל וועל איך געצוואונגען זיין דעם ענין איבערצוגעבען דער פראקוראטור און וועל נישט פעראנטווארטליך זיין פאר די ווייטערדיגע פאלגען.

מיט דרך ארץ

אברהם יוסף טוגענדרייך אזארקאוו

Z intencji zaślubiń
p. Sali Litmanówny
z p. Henrykiem Cenderem
życzy dużo szczęścia
Henryk Susmanek.

Z intencji zaślubin naszej ukochanej siostry
Sali Litmanówny
z p. Honrykiem Cenderem
życzą dużo szczęścia na nowej drodze życia
siostra i brat
Dora i Celek Litman.

Z intencji zaręczyn przyjaciółki naszej
p. Sali Weberówny
z p. Kubą Lererem
życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości
Andzia Mazurkiewiczówna,
Regina, Hela Lustigżańki.

וילט איהר זיך גרינדליך בעפרייען פון

גיכט און רעוומאטיזם?

רעוומאטיזם איז א שרעקליכע וויט-פערצווייגטע קראנקהייט, זי שוינט נישט ארעם און רייך, זי געפינט איהרע קרבנות אויף די בוידעם-שטיבלעך און פאלאצען. די ליידען פון דער דאזיגער קראנקהייט קומען אין פערשידענע פארמען און אפטמאל טרעפט, אז די אדער יענע קראנקהייט, וועלכע מ׳רופט אן מיט א גאנץ אנדערען נאמען, איז פאקטיש אויך נישט עפיס אנדערש, ווי רעוומאטיזם.

אמאל איז עס שמערצען אין די גלידער און געלענקען, אמאל ווידער געשווילעכץ אויף די גלידער, פערקריפעלט הענד און פיס, א צוקען, א שטעכען, א רייסעניש און די פערשידענע קערפער-טיילען און אפילו אויגען-שוואכקייט, איז אויך א זעהר אפטער רעזולטאט פון רעוומאטיזם און גיכטישע ליידען. און פונקט אזוי ווי ס׳איז פערשידנארטיג דאס בילד פון דער קראנקהייט, אזוי פילזייטיג זענען אויך די מעגליכע און אינמעגליכע הייל-מיטלען, מעדיקאמענטען, תרופות און זאלבען, וואס ווערען רעקאמענדירט פאר דער ליידענדער מענשהייט. אבער דער רוב פון די דאזיגע מיטלען איז נישט אימשטאנד צו קורירען, העכסטענס ברענגען זיי נאר אויף א קורצע צייט א לינדערונג. וואס מיר עמפפעלען אייך, איז אן׳אונשעדליכער ברונעם טרינק-קור, וועלכע האט שוין פיל ליידענדע געהאלפן! אונזער קור איז אויסגעצייכענט און ווירקט זעהר שנעל.

כדי צו געווינען א ווייטערען קרייז פון אנהענגער, האבען מיר בעשלאסען, יעדען, ווער עס וועט אונז נאר שרייבען, אונזער זעהר אינטערעסאנטע בעלעהרענד ברונעם-העפט

פאלקאם גראטיס צו שיקען!

ווער עס ליידט אלזא אויף די שמערצען, ווער עס וויל זיך אויף א שנעלען אופן בעפרייען גרינדליך און געפאהרלאז פון די ליידען, דער זאל נעהמען די פעדער און היינט נאך שרייבען

AUGUST MÄRZKE, Berlin-Wilmersdorf, Bruchsalerstr. 5. Abt. 43.

צו דער פערלאבונג פון מיין ליבען ברודער
שלמה כענטשינסקי (טאמאשאוו)
מיט פרוליין
פעלא יאבלאנסקא (לאדז)
נעהמט צו מיין הארציגסטע ברכה, זייט אייביג גליקליך
עמעק כענטשינסקי.

א הערצליכען מזל-טוב אונזער ליבען ברודער און שוואגער
שלמה כענטשינסקי (טאמאשאוו)
צו זיין פערלאבונג מיט פרל.
פעלא יאבלאנסקא (לאדז)
זאל אייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין
פאמיליע זשולטאווסקי.

אונזער חשוב׳ען מיטגליד
ח׳ שלום מארקאוויטש
צו זיינע תנאים מיט פרל.
זאשא שטשופאק
ווינשען מיר א הארציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט
די פערוואלטונג פון
„הדרת בחורים“
באלוט, בזשעזשינער 13.

אכטונג, סוחרים, פאבריקאנטען!

פערלירט נישט אייער האפנונג, אויב איהר בעקומט פראטעסטען פון אייערע בייזווילליגע פעקעל-נעהמער. קומט צו לויפען אין ביורא

„VESTA“, ציגעל-גאס 43,

דארט קענט איהר אייער געלד אפראטעווען, ווייל אלעס ווערט ענערגיש עקזעקוטירט, אסיסטירט דורך פאכמענישע קרעפטען.

קלאוזולעס מיט פערשפעטיגטע טערמינען (פשעדאוויאנע) בעקומט איהר פולע רעכט לויט ארטיקעל (72). קומט און איבערצייגט אייך!

103 — מיס אכטונג — ש. לעוונ

די בעראטונגען פון אקציאנס-קאמיטעט

פראפ. ווייצמאן גיט אפ א בעריכט און גייט אוועק...

לאנדאן, 6 (י. ט. א. טעלעגראפיש) די זיצונג פון אקציאנס-קאמיטעט איז שטארק בעזוכט, אלע לענדער זענען פארטראטען, א חוץ אמעריקא. ריכטער יוליאן מעק איז ספעציעל איינגעלאדען געווארען. פון פוילען זענען אנוועזענד פארבשטיין, לעווינע, ד"ר טארטאקאווער און אינזש. רייס. א חוץ ווייצמאנען האבען נאך געגעבען באריכטען פראפ. בראדעצקי, אינזש. קאפלאנסקי און קאלאנעל קיש, אויף דער טאגעס-ארדנונג געפינט זיך נאך די פינאנץ-לאגע און דער קומענדיגע קאנגרעס.

לאנדאן, 6 (י. ט. א. טעלעגראפיש) די זיצונג פון אקציאנס-קאמיטעט איז געעפענט געווארען מיט א קורצער רעדע פון מאצקין, פראפ. ווייצמאן האט אפגעגעבען א לאנגען בעריכט, צו זאגנדיג ער, אז די ערשטע קאנפערענץ מיט לארד פאספילד האט ער געהאט דעם 5 סעפטעמבער, דאן האט ער בעקומען דעם איינדרוק, אז ס'גרייטען זיך ערנסטע געשעהענישען, ער האט זיך אויך דערוואוסט, אז קיין אפיציעלע קאנפערענץ מיט דער יודישער אגענץ וועט נישט פארקומען.

דעם 1 אקטאבער איז פראפ. ווייצמאן ווידער געווען ביי פאספילדען, וועלכער האט איהם איבערגעגעבען דעם אינהאלט פון „ווייס בוך", אבער נישט גענוי, ס'האט זיך אויסגעוויזען צו זיין נישט אזוי ערנסט, ווי ס'איז שפעטער געקומען. דעם 15 אקטאבער האט פראפ. ווייצמאן געפאדערט א קאנפערענץ מיט די ארבעטער, אבער אנשטאט דעם איז דעם 17 אקטאבער פעראפענטליכט געווארען דער „ווייס-בוך".

פראפ. ווייצמאן האט דאן אנגעקלונגען צו פאספילדען, אבער יענער האט געענטפערט, אז ער פאהרט אוועק אויף וואכען-ענדע, און אז סיי ווי וועט קיין ענדערונג אינם „ווייס בוך" נישט פארקומען. דאן האט זיך פראפ. ווייצמאן פארשטענדיגט מיט לארד רידינג און רושעמס ראטשילד.

אין זיין בעריכט ווייטער האט פראפ. ווייצמאן אויסגעפירט, אז איצט זענען פאראן צוויי מעגליכקייטען, אדער די רעגירונג וועט מאכען א נייעם צוריקשריט, אדער די לאגע וועט בלייבען אזוי ווי זי איז, ער שלאגט דעריבער פאר דעם אקציאנס-קאמיטעט צו בעטראכטען ביידע עווענטואליטעטען און די שריט, וואס דארפען אונטערנומען ווערען אין יעדען פאל. צום סוף האט ער מיטגעטיילט, אז די אגענץ ארבייט אויס א מעמאריאל צום פעלקער-בונד, און ס'איז מעגליך, אז רעדנער וועט איבערגעהן צום האגער טריבונאל.

נאכדעם האט פראפ. ווייצמאן אפיציעל געמעלדען וועגן זיין רימסיע און האט פערלאזט די זיצונג, ערקלערענדיג, אז ער וועט נישט אנטיילנעמען אין די ווייטערדיגע בעראטונגען פון אקציאנס-קאמיטעט.

אינזש. קאפלאנסקי האט ערקלערט, אז עס זענען די מיניסטארען האבען אינגאנצען נישט געוואוסט וועגען דער נייער דעקלאראציע און די מיניסטארען האבען דוקא א פאזיטיווע בעציהונג צום ציוניזם.

ריכטער בארטה מיטגליד פון אינטערנאציאנאלער כותל מערבי-קאמיסיע האט ערקלערט, אז נאך היינטיגען חודש וועט פארקומען א זיצונג פון דער קאמיסיע, און דאן וועט פערעפענטליכט ווערען א בעריכט.

ווי האלטען מיר מיט זונטאג-רוה?

ווארשא, 6 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). די פראגע וועגען ענדערען דאס געזעץ וועגען זונטאג - רוהע, האלט איצט אזוי, אז נישט אלע געוועלבער וועלען קענען זיין אפען אום זונטאג, נאר בלויז יענע קראמען, וואס זענען ביז איצט טיילווייז געווען אפען וועלען קענען זיין אפען ביז 10 אינדערפריה.

וואס שייך די שטראפען — ווערט נישט אפגעשטעלט דאס ארעסט-שטראף, נאר עס בלייבט דאס אלטע געזעץ וועגען טיילווייזען ארעסט און טיילווייזען געלד-שטראף.

—=][][—–

א זיצונג פון מיניסטארען-ראט וועגען בודזשעט-ענינים

ווארשא, 6 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). היינט איז פארגעקומען א זיצונג פון מיניסטארען-ראט, אויף וועלכער עס זענען בעטראכט געווארען פראגען פון בודזשעט, אין הסכם מיט די פונקטען, וואס זענען ארויסגערוקט געווארען אין איינעם פון די אינטערוויואען פון מארשאל פילסודסקי.

דער מארשאל פילסודסקי האט אונטערגעהאלטען זיינע פונקטען, און אלע מיניסטארען האבען זיך ארויסגעזאגט, אויף וויפיל זיי קענען פערקלענערען זייערע בודזשעטען.

——=:O:=——

דער לעצטער משפט

וועגען די בלוטיגע אונרוהען אין ארץ-ישראל

ירושלים, 6 (יט"א טעלעגראפיש).

נעכטען איז פארגעקומען דער לעצטער פראצעס אין צוזאמענהאנג מיט די פאראיאהריגע א"י-געשעהענישען. עס איז גע'משפט געווארען דער יודישער יונגערמאן סטיוגמאן, וועלכער איז בעשולדיגט געווארען אין אונטערקויפען אראבישע עדות.

דאס געריכט האט דעם יונגערמאן בעפרייט, און אפילו נישט אויסגעהערט די עדות.

—=[][][]=—

לארד פאספילד פערענטפערט זיך

לאנדאן, 6 (יט"א טעלעגראפיש).

דער בריף פון לארד פאספילד אין „טיימס" איז אן'ענטפער אויף די פארווארפען, וואס זענען איהם געמאכט געווארען. ער זאגט אינ'ם בריף, אז מ'פארשטעהט איהם שלעכט, און אז אין דער דעקלאראציע ווערט נישט גערעדט וועגען אפשטעלען די אימיגראציע קיין ארץ-ישראל.

די ענגלישע רעגירונג — ווערט אין דעם בריף געזאגט — האט בעקומען אן'אויפפאדערונג פון דער אגענץ וועגען א נייער ליסטע פון סערטיפיקאטען. דער ענין ווערט איצט בעהאנדעלט, און אין אכט ווערט גענומען נישט נאר די ארבייטסלאזיגקייט אין א"י, נאר אויך — די ארבייטס-מעגליכקייטען.

—=[][][]=—

די שרעקליכע גרובען-קאטאסטראפע

80 מאן לעבעדיג בעגראבען.

ביי-יארק, 6 (טו) אין א קוילען-גרוב ב מיילפילד, שטאט אהיא, איז פארגעקומען א שרעקליכע קאטאסטראפע. פון דריי הונדערט ארבייטער זענען געראטעוועט געווארען 170.

ביי-יארק, 6 (טאו) ביז איצט האט מען ארויסגענומען פון די קויהלען-גרובען פון דער סאנדעי - קריק - קויהלען געזעלשאפט ביי מילפילד 75 טויטע ארבייטער און 7 בעאמטע.

ס'איז מעהר נישטא קיין האפנונג אפצוראטעווען די 70 ארבייטער, וואס זענען געבליבען אין גרובען. צווישען די טויטע געפינען זיך אויך דער וויצע-פרעזידענט פון דער געזעלשאפט און דער הויפט-אינזשינער. ס'איז נאך נישט פעסטגעשטעלט פון וואס די קאטאסטראפע איז געקומען.

אטענטאט אויפ'ן פרעמיער פון עגיפטען.

לאנדאן, (טאו) אויפ'ן וועג צו שען אלעקסאנדריא און קאירא איז אויסגעפירט געווארען אן'אטענטאט אויפ'ן פרעמיער פון עגיפטען סידקי-פאשא. מ'האט ענדעקט, אז אונגעפעהר א קילאמעטער פון טאנטא זענען אין א רייה ערטער געווען אויפגעשרויפט די שינעס. דעם אטענטאט איז געלונגען בעצייטענס צו ענטדעקען, אזוי, אז דער עקספרעס-צוג פון פרעמיער איז בשלום פערבייגעפאהרען דאס ארט. די אטענטאטען האט מען ביז איצט נישט ענטדעקט.

פראנצויזישע אינוואלידען פראטעסטירען

געגען דער מילדער פאליטיק בנוגע דייטשלאנד

פאריז, 6. (ספ. טעל.) היינט פאר מיטאג איז פאר'ן פארלאמענט פארגעקומען א דעמאנסטראציע פון די קריגס-אינוואלידען, וועלכע האבען פראטעסטירט געגען דער מילדער פאליטיק פון בריאנען בנוגע דייטשלאנד. דאן איז די דעמאנסטראציע אוועק פאר דעם בנין פון דער רעדאקציע „לע וויקטואר" מאכענדיג פיינדליכע אויסרופען געגען הערווע און אויסהאקענדיג די שויבען אין גאנצען בנין.

אויטא-קאטאסטראפע מיט'ן סענאט-מארשאלעק פראפ. שימאנסקי

ווילנא, 6. (ספ. טעל.) אויפ'ן שאסיי ווילנא-ווארשא איז פארגעקומען אן'אויטא-קאטאסטראפע מיט'ן מארשאלעק פון סענאט פראפ. [illegible]. דעם מארשאלעקס אויטא איז ארויף אויף א פויערישער פוהר און איז אריין אין א גרוב, דער מארשאלעק איז לייכט פערוואונדעט געווארען.

געהיימנישפולער וויזיט ביי וואלדעמאראס'ן

וועלכער איז אינטערנירט אין ליטע

קאוונא. 6. (ספ. טעל.) די פאליציי, וועלכע היט דאס הויז, אין וועלכען ס'איז אינטערנירט דער געוועזענער ליטווישער דיקטאטאר וואלדעמאראס האט ארעסטירט 2 אונבעקאנטע, וועלכע זענען אויף ראוורען צוגעפאהרען צו וואלדעמאראסן, וועלכער האט זיך געפינען אויפ'ן שפאציר און האבען איהם געוואלט איבערגעבען א צעטעלע, מ'האט איהם אפגענומען דאס צעטעלע, אויף וועלכען ס'איז געווען אנגעשריבען „האב נישט קיין מורא, אלץ וועט זיין גוט".

וואלדעמאראס זעהענדיג, אז מ'האט ארעסטירט די 2 ראווער-פאהרער האט איבערגעשיקט א טעלעגראם קיין קאוונא, אז די וואך האט געוואלט אויף איהם אויספיהרען אן'אטענטאט.

דר. שילס ליגט אין שפיטאל

לאנדאן, (יט"א) דער אונטערשטאטס-סעקרעטאר פאר קאלאניען-ענינים ד"ר דרומאנד שילס, וועלכער איז צוריקגעקומען א קראנקער פון זיין א"י-רייזע, איז אריבערגעפיהרט געווארען אין לאנדאנער שפיטאל פאר אראבישע קראנקהייטען.

צוריקקעהר פון יודען אין חברון

ירושלים, 6 (י. ט. א. טעלעגראפיש) קיין חברון האבען זיך צוריקגעקעהרט 4 יודען.

א גרויסער באנקראט אין א"י

וויען, 6 (ספ. טעל.). פון ירושלים טיילט מען מיט, אז דארט האט באנקראטירט די גרויסע פירמע, וואס האט זיך בעשעפטיגט מיט אייך און פערקויף פון באדען אין חיפה „סאלים באצאר קהורי". די פאסיווען פון דער פירמע בעטרעפען 150.000 פונט שטערלינג. די סיבה פונם באנקראט איז דאס אפשטעלען די יודישע איינוואנדערונג און דאס געוואלדיגע פאלען פון די פרייזען אויף באדען אין א"י.

דאנקזאגונג.

מיר, 15 געוועזענע צוהערער פון די צוגרייטונגס - קורסען צום עקזאמען ביי דער געז. „ארט" דריקען אויס אונזער בעסטען דאנק דער פערוואלטונג פון „ארט", דעם דירעקטאר פון די קורסען ה' עפשטיין, אויך דעם גאנצען לעהרער-פערזאנאל.

מיר לייגען פאר אלע האנדווערקער צו בעזוכען די אויבענדערמאהנטע קורסען.

לאדז, דעם 4. נאוועמבער 1930.

עס פאלגען 15 אונטערשריפטען.

„טאז" זוכט

פראקטיקאנטקעס פלעגערינס

אין די בעראטונגס - שטעלען און אין דער היים פאר זויג - קינדער.

זיך ווענדען פערזענליך אין קאנצעלאריע באוואמיעסקא 3.

19330

וויכטיג נייעס!

דער בעוואוסטער ערשטקלאסיגער

פענסיאנאט עלבינגער, ראסק

ביי לאדז נעמט שוין אן געסט אויפ'ן ווינטער סעזאן. עמפפעהלט ווארימע צימערן, ראדיא, זאנען-ווערענדע אין וואלד צום ווערענדירען, שמאקהאפטע קיך, גוטע בעדינונג. ס'איז פאראויסגעזעהען אנ'אנגענעהמע צייט-פערטרייב. צוגענגליכע פרייזען. אינפארמאציעס: טעלעפאן 107.87, אדער קאמיעננא 1 ביי ה' עפשטיין

אין טיפען צער בעווייגען מיר דעם טויט פון אונזער אונפערגעסליכען הארציגען פריינד

יצחק שלאסבערג

אננא און היימאן יאקובאוויטש

לייענט און פערשפרייט דעם „נייעם פאלקסבלאט"

א הערצליכען מזל-טוב דער פאמיליע אפפענבאך צום געבורט פון זייער

זוהנ'עלע

דאס פערסאנאל פון דער פירמע: „Wygoda", Piotrkowska 237

צו דער פערלאבונג פון ה'

מאניעק ראפאפארט

מיט פרל. **אנדזשא מאראוויעצקא**

גראטולירען הערצליך און ווינשען פיל גליק

ר. ראטבארד און פרוי
י. ל. ראטבארד און פרוי
און דאס פערסאנאל פון דער פירמע ראטבארד
אפאטשינסקי און פרוי,
דייטשמאן, צלטמאן און יוסטין

„בית-לחם"

זונטאג, ד. 9-טען נאוועמבער, 5 אזייגער פארנאכט, קומט פאר אין אייגענעם לאקאל, ווסכאדניא 68|70 א פייערליכע

ערעפנונג פון דער וואַרם-שטוב

פאר די ארימע יודישע שול-קינדער פון די פאלקס-שולען.

אלע סימפאטיקער און אנהענגער פון פעראיין „בית לחם" ווערען געבעטען צו קומען צו דער ערעפנונג.

מיט אכטונג די פערוואלטונג

ליטווינאוו'ס רעדע אין גענף
האט ארויסגערופען א סקאנדאל אויף דער ענטוואפנונגס-קאנפערענץ

גענף, 6 (ס.) מחמת דער אנוועזנהייט פון רעם סאוויעטישען קאמיסאר אויף דער ערעפענונג פון די בעראטונגען פון דער ענטוואפענונגס־קאמיסיע, זענען אנגענומען געווארען שטארקע זי־כערהייטס־מיטלען, און דער צוטריט פון פובליקום צו די זיצונגען איז לחלוטין פערבאטען געווארען. דעם פארזיץ האט געפיהרט דער האלענדישער געזאנדטער אין פאריז, לאודאן, וועלכער האט גע־האלטען א גרויסע רעדע וועגען דער לאנדאנער פלאטען־קאנפערענץ און וועגען די ביז־איצטיגע פערהאנדלונגען פון דער זיכערהייטס־קאמיסיע.

ביי דער ערעפענונגס־זיצונג פון דער ענט־וואפנונגס־קאמיסיע איז געקומען צו א סקאנדאל, מחמת דער פארזיצער האט זיך אפגעזאגט צו לאזען איבערזעצען אין פראנצויזיש די רעדע פון ליטווינאוו'ן. אלע זשורנאליסטען האבען דעריבער דעמאנסטראטיוו פערלאזט דעם זאל. ערשט נאך א געוויסער צייט איז געלונגען די בעאמטע פון סעקרעטאריאט צוריקצוקריגען די זשורנא־ליסטען. ביזי לביני איז די רעדע איבערגעזעצט געווארען.

אין זיין רעדע האט ליטווינאוו צ. א. פראָ־טעסטירט געגען דער טעטיגקייט פון דער לאנדאנער פלאטען־קאנפערענץ. די ענטוואפנונגס־קאמיסיע — האט ער געזאגט — זעהט לחלוטין נישט די קאַ־טאסטראפאלע וועלט־לאגע. זי וויל נישט איינזעהן, אז איצט איז די מעגליכקייט פון א מלחמה נעהענ־טער, ווי ווען עס איז.

אין אייראפא — האט ער געזאגט — געפינען זיך מינדערהייטען אין אנ׳ערך פון 40—50 מיליאן פערזאן. דאס לעת עתה נישט געלעזטע מינדער־הייטס־פראבלעם איז אויך א שווערע געפאהר. די מיליטער־הוצאות פון די אייראפעאישע גרויס־מאכטען האבען אין די לעצטע 5 יאהר געשטיגען אויף א מיליארד דאלאר א. אז. וו.

לסוף האט ליטווינאוו בעדאנקט דעם פרעזידענט דערפאר, וואס דורך זיין פערבאט צו איבערזעצען די רעדע זיינע, האט ער זי גוט רעקלאמירט....

יתומים און אלמנות פון יודישע אינוואלידען וועלען בעקומען הילף

ווארשא, 6 (טעלעפאניש פון אונזער קאָ־רעספאנדענט). דעם 4. ה. ח. האט דער ארבייטס־מיניסטער, פריסטאר אויפגענומען א דעלעגאציע פון יודישע אינוואלידען אין פוילען.

דער ארבייטס־מיניסטער האט אויסגעהערט די טענות פון דער דעלעגאציע, און צוגעזאגט צו געבען הילף די אלמנות און יתומים פון יודישע אינוואלידען.

געזעגנונגס-באנקעט פארן אמע-ריקאנער ראט-געבער, דעווי

ווארשא, 6 (טעלעפאניש פון אונזער קאַ־רעספאנדענט). אין צוזאמענהאנג מיט דעם אפ־פאהרען פון פוילען פון דעם פינאנץ־ראט דעווי, קומט פאר מארגען, פרייטאג, אין די זאלען פון האטעל „בריסטאל" א געזעגענונגס־באנקעט.

אויף דעם באנקעט וועט דער פינאנץ־מיניסטער מאטושעווסקי האלטען א רעדע וועגען דער ווירט־שאפטליכער לאגע אין פוילען און וועגען דעם מלוכה־בודזשעט.

די יודישע לאגע דארף געמאלט ווערען אין זעהר שווארצע פארבען
בעריכט אויף דער זיצונג פון אנגלא-דזשואיש-אסאסיאיישן

לאנדאן, (יט"א) אויף דער לעצטער זיצונג פון דער „אנגלא דזשואיש אסאסיישן" האט דער סעקרעטאר פון „דזשאינט פארעין קאמיטע" ה' דזשייקאב ריטש (נאכפאלגער פון פערשטארבענעם לוסיען וואלף) פארגעלעזען א בעריכט וועגען דער לאגע פון די יודען אויף דער וועלט. אין בעריכט ווערט געזאגט צוו. אנד.:

די לאגע פון די יודען דארף געמאלט ווערען אין זעהר שווארצע פארבען. די מינדערהייטען־טרעקטאטען, גוט אין זיך גופא, האבען זיך ארויס־געוויזען אלס אונטויגליך, אויף נישט צו דערלאָ־זען, אז עס זאלען פארקומען איבערשרייטונגען. די דויערנדע עקאנאמישע דעפרעסיע איז אין א בעדייטענדער מאס די סיבה פון דער שטארק־פערשפרייטען אנטיסעמיטיזם.

ווייטער האט ה' ריטש ארומגערעדט א רייה פראגען, אין וועלכע עס זענען פעראינטערעסירט די יודישע קהלות, ווי די פראגע וועגען דער קאַ־לענדאר־רעפארם א. אנד.

ד"ר קלאד מאנטעפיארע האט געהאלטען א רע־דע וועגען די פערדינסטען פון פערשטארבענעם לוסיען וואלף. דערביי דערמאהנט דער רעדנער, אז דער פערשטארבענער האט געזאלט שרייבען א בוך וועגען די פערהאנדלונגען, וואס זענען גע־פיהרט געווארען ארום דער שאפונג פון מינדער־הייטען־טראקטאט (לוסיען וואלף האט אין די פער־האנדלונגען זיך לעבהאפט בעטייליגט). ער האט אבער קיינמאל קיין צייט נישט געהאט. אויסצו־פיהרען די דאזיגע ארבייט. לסוף האבען נאך גע־רעדט וועגען די פערדינסטען פון פערשטארבענעם די ה"ה לעאנארד שטיין און דזשייקאב ריטש.

רעקטאר פון בוקארעשטער אוניווערזיטעט ווארענט די סטודענטען
נישט צו בעטייליגען זיך אין גאסען-דעמאנסטראציעס

בוקארעשט, (יט"א) עפענענדיג דאס נייע אקאדעמישע יאהר אין בוקארעשטער אוניווערזי־טעט, האט דער רעקטאר פראפ. יארגא אין זיין רעדע צוו. אנד. זיך געווענדעט צו די סטודענטען און זיי געווארענט, אז זיי זאלען זיך נישט לאזען פערפיהרען דורך פאליטיקער, וואס רעדען זיי אן צו גאסען־דעמאנסטראציעס. דאס פערגאנגענע יאהר האט פראפ. יארגא ערקלערט, איז געווען דאס ערש־טע נאך מלחמה־יאהר, בעת׳ן וועלכען עס זענען אויפ׳ן בוקארעשטער אוניווערזיטעט נישט פארגע־קומען קיין שום אונרוהען. פראפ. יארגא פערזי־כערט, אז אזוי לאנג, ווי ער שטעהט בראש פון אוניווערזיטעט, וועט ער קיינמאל נישט דערלאָזען, אז די שטודיען־רוהע זאל געשטערט ווערען. ער וועט אויסשליסען פון אוניווערזיטעט אלע סטודענ־טען, וואס וועלען זיך בעטייליגען אין נישט־סיגע דעמאנסטראציעס.

די עפענונג פון אקאדעמישען יאהר אויפ׳ן בוקארעשטער אוניווערזיטעט האבען בייגעוואוינט דער פרעמיער מיראנעסקו און אנדערע רעגירונגס־פארשטעהער.

—□□□—

פאָדערונג צו אינטערווענירן געגן דעם „ווייסבוך"
דעפעשע צו פרעזידענט הובער און אמעריקאנער אויסערן-מיניסטער

ניו־יארק, (יט"א) דער יודישער קאנגרעס מאן עמנואל פעלער האט ארויסגעשיקט פאלגענדע דעפעשע צו פרעזידענט הובער און אויסערן־מי־ניסטער סטימסאן:

„די ענגלישע דעקלאראציע וועגען איהר צו־קונפטיגער א"י־פאליטיק האט, ווי עס איז בע־ריכטעט געווארען אין דער פרעסע, אויפגעשטו־רעמט מיט פראטעסט דאס גאנצע אמעריקאנער יו־דענטום. ענגלאנד האט רעדוצירט דאס יודישע רעכט אין ארץ־ישראל געגען דעם גייסט פון דער באלפור־דעקלאראציע. די באלפור - דעקלאראציע איז ראטיפיצירט געווארען דורךביידע הייזער פון אמעריקאנער קאנגרעס. א פראטעסט איז איבער־געשיקט געווארען דעם פעלקער־בונד און עס וועט אויך געמאכט ווערען אנ׳אנפראגע אין דעם אינטער־נאציאנאלען געריכט פאר גערעכטיגקייט אין האג. אמעריקא האט מיט געוויסע בעוואָרענישען אנגע־נומען די מיטגלידערשאפט אין דערמאהנטען גע־ריכט. פראמינענטע אמעריקאנער בירגער זענען בעשטימט געווארען אלס ריכטער פון האגער שידס־געריכט. אמעריקא האט דערפאר א פאליטישען און לעגאלען אינטערעס אין דער פערלעצונג פון דער באלפור־דעקלאראציע. איבער 50 מיליאן דאָ־לאר, אמעריקאנער געלדער זענען אינוועסטירט גע־ווארען אין ארץ־ישראל. עטליכע טויזענד אמערי־קאנער יודען האבען אויסגעוואנדערט קיין א"י, אייבשליסענדיג פארמערס, אינזשיניערען, דאקטוי־רים, לעהרער, רבנים און סטודענטען. די עקאנאָ־מישע לאגע פון די יודען אין אייראפא איז א שרעקליכע. זייער לאגע וועט זיך נאך מעהר פער־ערגערען אויב מען וועט פאר זיי שליסען אויך ד יטויערען פון ארץ־ישראל. די היסטארישע צוגע־בונדענקייט פון יודענטום צו ארץ־ישראל איז נישט בלויז א פראגע, וואס איז נוגע ענגלאנד. 54 פעל־קער האבען ראטיפיצירט די באלפור־דעקלאראציע, אייבשליסענדיג אמעריקא. איך פאדער, אז אמערי־קא זאל גלייך אפעלירען דירעקט צו דער ענגלישער רעגירונג, אז די באלפור־דעקלאראציע זאל אפגע־היט ווערען. די אויפגעקלערטע מיינונג פון דער גאנצער קריסטליכער וועלט וועט אייך שטיצען".

וואס זאגט וועגען „ווייס-בוך" לארד ראטשילד
אויף וועמענס נאמען עס איז געווען געווענדט די באלפור-דעקלאראציע

לאנדאן, (יט"א) דעם 2־טען נאוועמבער איז אין פערבאנד פון די יודישע פילאנטראפישע געזעלשאפטען אין לאנדאן פארגעקומען א פער־זאמלונג, וועלכע עס האט בייגעוואוינט דער גע־וועזענער מיניסטער פרל. סיוזען לאורענס.

בעגריסענדיג די פערזאמלונג, האט לארד ראט־שילד ערקלערט: היינט ווערט 13 יאהר, זייט עס איז אויף מיין נאמען איבערגעשיקט געווארען די באלפור־דעקלאראציע. אבער גראד היינט, צום 13־טען יאהר־טאג פון דער באלפור־דעקלאראציע, וואלט איך נישט געוועהן אימשטאנד אויסצודריקען די אונגעהויערע פערביטערונג און ענטטוישונג, וועל־כע עס האט ארויסגערופען אין דער גאנצער יודי־שער וועלט דאס לעצטע „ווייס־בוך" פון דער רע־גירונג. די יודען אויף דער גאנצער וועלט בעטראכ־טען דעם דאקומענט אלס אזא, וואס אנולירט די באלפור־דעקלאראציע.

קאלאנעל טשארלז וואלי־קאהען, דער פארזי־צער פון דער פערזאמלונג, האט ערקלערט, אז אויב עס איז ריכטיג דאס, וואס לארד פאספילד זאגט, אז דאס נייע „ווייס־בוך" ענדערט נישט די ביז־איצטיגע א"י־פאליטיק, וואלט געווען אמגלייכס־טען, צוריקציהען דעם דאזיגען דאקומענט, בע־זונדערס אויב ער ווערט כלומרשט שלעכט פערשטאַ־נען נישט בלויז דורך די יודען, נאר אויך דורך אזעלכע מענער, ווי באלדווין און גענ. סמוטס.

—=:0:=—

צונעמען ביי די יודען די גאנצע ערד
פאדערט דער הויפט-מופטי

ירושלים, (יט"א) דער ארגאן פון הויפט־מופטי „על דזשאמעא על אראביא" בעקלאגט זיך אויף דער אראבישער עקזעקוטיווע, אז זי האט היי־יאהר דעם 2־טען נאוועמבער נישט פראקלאמירט קיין גענערעל־שטרייק געגען דער באלפור־דעקלארא־ציע, ווי דאס פלעגט געטון ווערען יאהר־יעהרליך. דער מופטי־ארגאן שרייבט, אז די אראבישע עק־זעקוטיווע האט קיין רעכט נישט געהאט, דאס צו טון, דאס נייע „ווייס־בוך" האט נישט געענדערט די לאגע אין א"י כל־זמן די באלפור־דעקלאראציע בלייבט, אזוי לאנג, ווי ארץ־ישראל האט נישט בעקומען איהר אונאפהענגיגקייט, איז נישטא קיין [illegible], אז אראבער זאלען זיך פרעהען. אויב די רעגירונג וויל באמת עפעס טון פאר די אראבער, זאל זי צונעהמען ביי די יודען די מיליאנען דונאמס ערד, וואס געפינען זיך אין זייער רשות און אפ־געבען עס צוריק די אראבער.

קיין פערבאט איז נישטא,
אבער יודען וועט מען נישט לאזען קויפען קיין ערד אין עבר-הירדן

ירושלים, (יט"א) דער פרעמיער פון דער עבר־הירדן־רעגירונג האסאן טאלער־פאשא, וועל־כער האט געוויילט אין ירושלים אויף זיין צוריק־רייזע פון לאנדאן, האט ערקלערט אין א געשפרעך מיט׳ן פארשטעהער פון „פעלעסטין", אז אין עבר הירדן איז, וואס אנ׳אמת, נישטא קיין געזעץ, וואס פערוועהרט צו פערקויפען יודען ערד, עס האט זיך אבער איינגעשטעלט א מנהג, אז אויסלענדער קענען נישט קויפען קיין ערד, און די רעגירונג וואלט דעריבער נישט צוגעלאזען, אז די ציוניסטישע ארגאניזאציע זאל מאכען ערד־קניות אין עבר־הירדן.

באטען!!!
(די מאדערנסטע)
פון פאלגענדע פירמעס:
די פרייזען זענען נידריגער, ווי אין פאריגען יאהר ביז 50 פראצ.
מיר עמפעהלען דעטייל:

[ד]אמען ברוינע, פורמע Tretorn	12.00
[ד]אמען-צארבארין-באטען שווארצע	15.50
" " לעקירטע פון	17.00
קאסטומע " " פון	25.00
[מ]ענער-קאלאשען	14.50
[ד]אמען - קאלאשען	7.50

אינלענדישע באטען

[ד]אמען-גערבערדין-באטען	10.00
קינדער-	7.00
לעקירטע דאמען-באטען פון	10.00
דאמען-קאלאשען	4.50
מענער - קאלאשען	7.00
שטוב-פאנטאפעל קאמיל צו	8.00

בעמערקונג: מ'ווערען אנגענומען וועקסלען און טשעקען אהן הנבערונג פון די פרייזען.
הורט אונז דעטייל!
האנדעלס-אונטערנעהמונג
M. FANTULIS
לאדז, אגראדאווא 2,
רוג נאוואמיעיסקא. טעל. 161-96

היינט — די לויה פון קאמפא־זיטאר שלאסבערג

ווארשא, 6 (טעלעפאניש פון אונזער קאָ־רעספאנדענט). היינט 1 בייטאג האט מען איבער־געפיהרט פון זיין וואוינונג אין לאקאל פון יודי־שען ארטיסטען־פעראיין דעם פערשטארבענעם קאמ־פאזיטאר יצחק שלאסבערג.

דער ארון איז אוועקגעשטעלט געווארען אין ספעציעל־דעקארירטען זאל.

אקטיארען האלטען א גאנצען טאג און א גאנצע נאכט וואך ביים ארון.

די לויה קומט פאר מארגען. פרייטאג, פונקט 1 בייטאג — פון ארטיסטען־פעראיין.

די ווארשאווער יודישע גמינע האט ערטיילט א בכבוד'יגען ארט דעם פערשטארבענעם נעבען קבר פון ה. ד. נאמבערג.

צוליב'ן טרויער, האבען היינט די יודישע טעאטערס נישט געשפילט.

געשטארבען דער געסט'טער האכבערג

ווארשא, 6 (טעלעפאניש פון אונזער קאָ־רעספאנדענט). דער סטאליער־ארבייטער יוסף האכ־בערג, וועלכער האט זיך בעכטען גע׳סמ׳ט אין די אויגען פון דעם קאמארביק, איז היינט גע[שטא]רבען.

צוטרוי פאר מאקדאנאלדן

לאנדאן, 6 (וויפ) דער פארשלאג פון די קאנסערוואטיסטען וועגען אויסדריקען אומצוטרוי פאר מאקדאנאלדס רעגירונג איז מיט 281 שטימען געגען 250 אפגעווארפען געווארען.

פראטעסט-פערזאמלונג געגען ענגלישען „ווייס-בוך" אין אסלא

אסלא, (יט"א) דעם 2־טען נאוועמבער איז אין אסלא (נארוועגיען) פארגעקומען א גרויסע פראטעסט־פערזאמלונג ביי א צאהלרייכען אנטייל פון דער היגער יודישער בעפעלקערונג געגען דעם לעצטען „ווייס־בוך" פון דער ענגלישער רעגי־רונג. די פערזאמלונג איז גערופען געווארען דורך די נארוועגישע צענטראלער פון קרן־קימת און קרן־היסוד און דעם נארוועגישען יוגענד־פערבאנד. א רעדע האט געהאלטען דער ראבינער ד"ר סאַ־מועל. עס זענען אויך ארויסגעטרעטען א רייע אנדערע רעדנער. לסוף איז אנגענומען געווא־רען א פראטעסט - רעזאלוציע געגען דעם לעצ־טען שריט פון דער בריטישער רעגירונג אין דער ארץ־ישראל - פאליטיק.

אויסזיכטען ביי די איצטיגע וואהלען

אַ וואָך פאַר די וואַהלען האָט זיך שוין די וואַהל־סיטואַציע כמעט אינגאַנצען אויפגעקלערט. צו די וואַהלען געהען פון איין זייט דער פעראייניג־טער בלאָק פון דער סאַנאַציע און פון דער צווייטער זייט — דער צענטראָלעוו.

ס'קומען נאָך צו די פראַקציע פּ.פּ.ס. און די אגודה אַלס סימפּאַטיקער פון דער סאַנאַציע (ביי־דע גרופּען מיט נישטיגע אויסזיכטען אויף ער־פאָלג) און די אָפּאָזיציאָנעלע גרופּען — נ. ד. און כ. ד. מיט געוויסע אויסזיכטען אויף ערפאָלג.

דער גרויסער פּראָצענט פון „צענטראָלעוו", וואָס איז געבראָכען געוואָרען באַלד ביים אָנהויב מיט'ן אַרויסטריט פון כ. ד. האַלט זיך אין איין קריש־לען. דאָ און דאָרט געליגגט עס דער סאַנאַציע אַריבערצוציהען צו זיך איינצעלנע טוער, אָדער גאַנצע גרופּען פון די נעכטיגע געגנער. אין אַנדע־רע ערטער ווערען די ליסטעס געפּסלט, אַזוי, אַז די אָפּאָזיציע בלייבט אָהן אַנ'אויסוועג, צוטומעלט און פערביטערט, ס'איז פּראָוואָצירט, אַז די אָפּאָ־זיציע וועט שטימען אויף איהרע ליסטעס, הגם די ליסטעס זענען געפּסלט, די דאָזיגע שטימען וועלען שאַפען אַ בילד פון די שטימונגען ביים וועהלער. אָדער דער רעזולטאַט פון די וואַהלען אין מאַנדאַטען וועט זיין פאַר דער אָפּאָ־זיציע נישט קיין גינסטיגער, און דער טייל פון דער אָפּאָזיציע, וואָס ציילט זיין ערפאָלג לויט דער צאָהל מאַנדאַטען איז דעריבער זעהר שטאַרק אויפ־געבראַכט נישט נאָר פאַר דעם פאַקט פון שי־קאַנעס לגבי איהם נאָר טאַקי צוליב דעם פּאַראויס־געזעהענעם דורכפאַל. און אין די קרייזען פון „צענטראָלעוו" למשל, האַלט מען, אַז אין די וואַהל קרייזען, וואו די אָפּאָזיציע־ליסטעס זענען שוין ביז איצט געפּסל'ט האָבען זיי פערלוירען ביז 90 פּראָצענט.

אין די וואַהל־קרייזען, וואו די ליסטעס ווערען געפּסלט שאַפען זיך אַזאַ לאַגע אַז ס'איז פון פריהער אויס שווער פּראָגנאָזירען דעם אויסגאַנג — ס'זענען מעגליך ממש אַנעקדאָטישע סורפּריזען.

אויף דער יודישער גאַס איז די לאַגע שוין אויפגעקלערט. דער בלאָק וואָס האָט זיך געשאַפען אין נאָמען פון „אחדות" האָט זיך געשפּאַלטען און די פאָלקיסטען זענען פון בלאָק אַרויסגעטראָטען, איבערלאָזענדיג דאָרט די אגודה מיט אַ טייל האַנד־ווערקער און סוחרים.

(צוגעשיקטער ארטיקעל)

די קליינע שאַנסען, וואָס דער בלאָק האָט געהאַט אויף דורכצופיהרען אייגענע קאַנדידאַטען האָבען זיך נאָך מעהר פערקלענערט און ס'איז זעהר צווייפעלהאַפט, אויב זיי וועט געלינגען אַדורכצופיהרען ערגיץ אַ מאַנדאַט, סיידען מיט'ן כוח פון אַ געפּסלטער ליסטע.

אויך אין לאָדז און אין דער לאָדזער וואָיע־וואָדזטווע האָט זיך די סיטואַציע אויסקריסטאַ־ליזירט.

לאָדז גיט 7 מאַנדאַטען אין סיים, דעם פאָריגען מאָל זענען געוועהלט געוואָרען 3 פּ.פּ.ס. 2 קאָמו־ניסטען אַ מטעבאַטאָר און אַ ציוניסט.

אין אַלגעמיין האָט זיך די לאַגע כמעט נישט געענדערט. עטוואָס זענען אָפּגעשוואַכט געוואָרען די פּ.פּ.ס. בפרט די דייטשע אַרבייטער־פּאַרטיי, ביי וועל־כער ס'איז פאָרגעקומען אַ שפּאַלטונג. אויף לינקס און פון די דריי מאַנדאַטען וועלכע זענען פאַר צוויי יאָהרען קוים־קוים אָנגעצויגען געוואָרען (73.000 שטימען) זענען איצט זיכער בלויז 2.

געשטאַרקט האָבען זיך צווישען די פּוילישע אַרבייטער די לינקע און די קאָמוניסטען. די לינקע נ.פּ.ר. וואָס געהען אין בלאָק מיט דער סאַנאַציע קענען גורם זיין צוזאַמען מיט דער פער־שטענדיגונג פון דער סאַנאציע, אַז זיי זאָלען בעקו־מען צוויי מאַנדאַטען בפרט אַז דעם פאָריגען מאָל האָט זיי צום צווייטען מאַנדאַט אויסגעפעלט אַנ'ערך 6 טויזענד שטימען.

פערגרעסערען וועט זיך אויך די צאָהל שטימען ביי די קאָמוניסטען, אָבער נישט אַזוי פיל אַז זיי זאָלען בעקומען דעם 3. מאַנדאַט און זיי וועלען וואַהרשיינליך פערבלייבען ביי זייערע צוויי מאַנ־דאַטען.

נ.ד. כ.ד. און רעכטע נ.פּ.ר. האָבען נישט קיין אויסזיכטען אויף צו בעקומען אַ מאַנדאַט, ווייל זיי געהען בעזונדער אַ גינסטיגע סיטואַציע וואָלט זיך פאַר זיי געשאַפען מיט'ן פסלען די נ.ד. ליסטע. ס'איז נישט אויסגעשלאָסען, אַז דאַן וואָלט געקענט אַרויסשפּרינגען אַ כ.ד. מאַנדאַט אָבער די נ.ד. ליסטע איז צוריק אויפגעשטעלט געוואָרען און ס'איז נישטאָ קיין אויסזיכט אַז פון זיי זאָל אימיץ בעקומען אַ מאַנדאַט, בפרט ווען איינער פון זייערע פיהרער (וויצע־פּאָרזיצער פון שטאַט־ראַט וואַלטשינסקי) האָט זיך אַריבערגעטראָגען צו דער סאַנאציע און פיגו־רירט ביי זיי אויפ'ן דריטען אָרט פון דער קאַנדידאַ־טען־ליסטע צום סיים.

ביי די יודען וועלען קעמפען אין לאָדז פאַר'ן מאַנדאַט 5 ליסטעס, די סאָציאַליסטישע ליסטעס זענען דעמאָנסטראַטיוו און האָבען נישט קיין אויס־זיכטען אויף אַ מאַנדאַט. ביי זיי איז די וואַהל־קאַמפּאַניע אַנ'אויפקלערונגס־אַקציע און זיי קענען נישט רעזיגנירען פון מאַכען אַ צעהלונג אין זייערע רייהען. פונ'ם אַגודה־בלאָק האָבען זיך אָפּגעשפּאָל־טען די פאָלקיסטען, זיי האַלטען אַז זיי דאַרפען נישט מיטהעלפען דער אַגודה אין זייער אַגיטאַציע, בפרט אַז אַפילו די אַגיטאַציע ווערט ביי דער אַגודה גע־פיהרט זעהר אַ שוואַכע. די פערזאָן פונ'ם אַגודה'שען קאַנדידאַט הרב לעווין איז אין לאָדז ווייניג פּאָפּולער און בעגייס‌ [illegible] נישט אַפילו די אַגודה לייט; ס'איז פערשטענדליך דעריבער אַז קיין אויפמונטערונג האָט זי נישט געקענט אַרויסרופען ביי די פאָלקיסטען צווי־שען וועלכע ס'זענען דאָך פערהאַן וועלטליכע און דעמאָקראַטיש געשטימטע מענשען. די וואַהל־אַקציע פון די פאָלקיסטען איז דעריבער נאָר אַנ'אויפקלער־רונגס־אַקציע און אין דער לעצטער מינוט וועלען זיי וואַהרשיינליך געבען זייערע מיטגלידער פרייע הענד. ביי די ציוניסטען איז די לאַגע געבליבען נישט פערענדערט. בעת די פאָריגע סיים־וואַהלען האָט זייער ליסטע געהאַט אַנ'עודף פון אַ 6־7 טויזענד שטימען. דאַן האָבען פאַר זיי געשטימט די בירגערליכע דייטשען און די אונפּאַ[illegible]ישע חסידים. איצט האָבען די דייטשען ווידער מיט זיי געשלאָסען אַנ'אָפּמאַך און וועלען שטימען פאַר דער ליסטע 17, אַ טייל פון די אַלעקסאַנדערער חסידים וועלען אפשר שטימען פאַר דער אגודה און זיי קע־נען אָפּציהען 1—2 טויזענד שטימען. (בעת די וואַה־לען צום שטאַט־ראַט האָבען זיי בעקומען 4,200 שטי־מען און פון זיי האָט קאַנדידירט ה' רוס, וועלכער פיגורירט איצט אַלס קאַנדידאַט מצד די ציוניסטען אין קאַלישער וואהל־קרייז) אָבער די דאָזיגע טוי־זענד שטימען קענען נישט קאַליע מאַכען דעם ציו־ניסטישען מאַנדאַט, בפרט ווען זיי וועלען ערזעצט ווערען פון דער פאָלקיסטישער פעריפעריע, וועלכע וועט זייערע שטימען נישט אָפּגעבען פאַר דער אַגודה און וועט זי באין ברירה אָפּגעבען פאַר'ן זיכערען מאַנדאַט.

אַזוי זעהט אויס די לאַגע און די שטימונגען אין לאָדז אַ וואָך פאַר די וואַהלען.

א פאליטיקער.

אויפרוף

צו אלע איינוואוינער!!!

אין דעם שווערען קאַמף וועגען עקזיסטענץ רופען מיר אַלע אַנטיילצונעהמען אין דער יעצטיגער מלוכה־לאָטעריע!

אונזער לאָס אַלס דער איינציגער אָנזאָגער פון גליק און וואוילשטאַנד דאַרף זיין אין דעם בעזיץ פון יעדען יודען!

כ. יאטקא,

פּיעטריקאָווער 22
פּיעטריקאָווער 66
פּאַביאַניץ, פּל. דאָמבר. 3.

דאָס גליק איז שטענדיג מיט אונזערע שפּילערס!

די ציהונג שוין דעם 18. ד. מ.

פּרייז פון אַ 1/4 לאָס נור 10 זל.

גאנצער קווארטאל פערניכטעט

צוליב'ן אויפרייס פון א ריזען־קראן

פּאַריז 6 (טאַו) דורך אַנ'אויפרייס פון אַ שווימענדיגען ריזען־קראַן אין האַפען פון קאַן איז כמעט אַ גאַנצער קוואַרטאַל פון דער פּאָרט שטאָט חרוב געוואָרען. דער הייצער פון קראַן איז אויף אַ ווײלע אַוועקגעגאַנגען און דאַן איז פּאַר־געקומען דער שרעקליכער אויפרייס. אַלע הייזער אַרום זענען צושטערט געוואָרען דורך אַראָפּפאַ־לענדע טיילען פון מאַשין אָדער פונ'ם לופט־דרוק.

הערווע העצט ווייטער געגען פוילען.

פּאַריז 6 (אטע) „וויקטואַר" האָט היינט ווידער פערעפענטליכט אַנ'אַרטיקעל, וועלכער איז אַ ווייטערע פּאָרטזעצונג אין דער בעקאַנטער קאַמ־פּאַניע, וועלכע הערווע פיהרט פאַר רעוויזירען די טראַקטאַטען לטובת דייטשלאַנד.

הערווע שטעלט פעסט, אַז אויב אַפילו דייטש־לאַנד וועט רעגולירען איהרע פּאָסטולאַטען, דאָס הייסט זיי וועלען אָפּנעהמען פון פּוילען פּאָמערן, וועלען זיך פעראייניגען מיט עסטרייך, וועלען צוריק האָבען די פּאַר־מלחמה'דיגע אַרמעע, וועט די סטראַ־טעגישע לאַגע פון פראַנקרייך זיך נישט ענדערען.

פּוילען וועט, לויט הערווע, נישט שפּילען קיין גרעסערע ראָל, ווייל זי וועט מורא האָבען פאַר אָנגריפען פון צוויי זייטען מצד דייטשלאַנד און רוסלאַנד.

דאס „ווייס־בוך" שטעהט אין הסכם מיט'ן מאנדאט

ערקלערט לארד פאספילד אין דער „טיימס".

לאָנדאָן, 6 (טאַו) אין אַנ'אויספיהרליכען בריף אין דעם „טיימס" טרעט אַרויס דער קאָלאָ־ניען־מיניסטער לאָרד פאַספילד געגען דער אויפ־פאַסונג פון לאָרד העלשעם און סער דזשאָן סימפּסאָן וועלכע זיי האָבען אויסגעדריקט אויך אין אַ בריף אין דער „טיימס", אַז דאָס „ווייס־בוך" וועגען פּאַלעסטינא געפינט זיך נישט אין איינקלאַנג מיט די בעשטימונגען פון מאַנדאַט.

באדעני איז געווען אקליינער מענש

אנ'ארטיקעל פון סיים־מארשאלעק דאשינסקי.

אין אַ לייט־אַרטיקעל „באַדעני איז געווען אַ קליינער מענש" שרייבט סיים מאַרשאַלעק דאַשינסקי אין „ראָבאָטניק":

גראַף קאַזימיר באַדעני, וועלכער האָט אויף לאַנג איבערגעלאָזט נאָך זיך די בעקאַנטע ווערטער: „גאַליציאַנער וואַהלען" איז געווען ענטשידען אַ קליינער מענש. מ'לייענט נאָך 30 יאָהר וועגען אָט די „באַדעני־וואַהלען", ווי וועגען אַ פּושעריי, באַ־דעני האָט געהאַט פאַר זיך בלויז קליינע גרופּען וועהלער — אין אַ פּאָוויאַט האָט געקענט זיין 300—400. דאָס שטימען איז געווען בעגרעניצט און אָפען, פרויען האָבען נישט געשטימט, וואָס איז דאָס אַלזאָ פאַר אַ שוועריגקייטען?

אָבער אין דער תחית המתים אויפגעשטאַנענער אונאָפּהענגיגער דעמאָקראַטישער פּוילישער רעפּוב־ליק זענען פערהאַן מיליאָנען וועהלער. די וואַהלען זענען געהיימע, פּראָפּאָרציאָנעלע, מיט קאַנדידאַטען ליסטעס, מיט נומערען, מיט ריכטער בראש פון די וואהל־קאַמיסיעס א. א. וו. וואָס פאַר אַנ'ענט־וויקלונג נאָך די דרייסיג יאָהר, וואָס פאַר אַ שוואונק!

הונדערט טויזענד בעאַמטע אויף דער זייט פון דער רעגירונג רייסען זיך צו שטימען אָפען. 40 טויזענד פּאָליציאַנטען און ווער ווייסט וויפיל אַגענ־טען שטעלען זיך צום אַפּעל.

אַ נישט בעוואוסטע צאָהל בר מנגנס אויף יעדען פאַל אין די וואַהל־ליסטעס, טויזענטער פּרעסע־קאָנפיסקאַציעס, טויזענטער הויז־רעוויזיעס. הונדער־טער קאָנפיסקירטע אויפרופען און פלוג־בלעטער. אין 50 פּאָוויאַטען בלויז פון צענטראָלעוו האָט מען ביי העכער אַ מיליאָן וועהלער געפּסלט די ליסטעס או [די] שטימען פון בירגער געמאַכט פאַר אַ פינסטערען שפּאַס. טויזענטער נישט דערלאָזטע, אָדער צוקלאַפּטע פערטרויערליכע וואַהל־פערזאַמ־לונגען. פיל געוועזענע בלעטער זענען פאַקטיש פער־מאַכט ווייל מ'קען זיי נישט דרוקען צוליב דער גע־הצריגער היגיענע פון עטליכע לאָקאַטאָרען־פּאַ[illegible]יעס

די פריי־רעגירונגס פּרעסע בעווייזט וואונדער, פון פּוילען אין צייט פון קריזיס און בויט האָט זי גע־מאַכט אַ גאַנץ נישט שלעכט סיטואירט לאַנד; פון פּ.פּ.ס. האָט זי געמאַכט אַריסטאָקראַטען און פון די ראַדזיווילס און לובאָמירסקיס — רעוואָלוציאָנע־רען, וואָס נאָך קען מען פערלאַנגען?

איך ערוואַרט אַנ'אַרטיקעל, אַז בריסק איז אַ מין סאַנאַטאָריום, וואו געוויסע מענשען מאַכען אַדורך צוליב געזונדהייטס־טעמים אַנ'ענטפּעטונגס־קור, און דאָס איז נאָך נישט אַלץ, איין זאַך טרייסט אונז, אַז מיר האָבען נאָך אַ קלאַנג אונאָפּהענגיגע גע־ריכטען.

גראַף באַדעני איז געווען ענטשידען אַ קליי־נער מענש.

אלץ קאן מען בעגרייפען, נאר נישט דעם אנטיסעמיטיזם

„קעניג פון די זשורנאליסטען" וועגען די אנטיסעמיטישע מעטאדען

ווינ, 6 (ספּ. טעל.) דער בעקאַנטער פראַנצויזישער פּובליציסט, רעדאַקטאָר פון „מאַטען" זשיל זאָרווען, וועלכען מ'רופט „דער קעניג פון די זשור־נאַליסטען", ווײלט איצט אין ווינ. אין אַ געשפּרעך מיט אַ ווינער זשורנאַליסט האָט זאָרווען ערקלערט, אַז אַלע קלאַגען וועגען זיין כלומרשט יודישער אָפּשטאַמונג זענען אויסגעטראַכט.

אין פראַנקרייך — האָט זאָרווען ווייטער גע־זאָגט — שפּילט די פראַגע, וועגען ראַסע קיין שום ראָלע נישט, וואָס מ'קען לײדער נישט זאָגען וועגען דייטשלאַנד אָדער עסטרייך.

אַלס אַריער, זאָגט זאָרווין, קאָן ער נישט פער־שטעהן דעם אַנטיסעמיטיזם, וועלכע איז אַ שאַנדע מיט אַ סקאַנדאַל און שלעפּט צוריק אייראָפּע אין דער צייט פון מיטעלאַלטער. מ'קאָן וועגען דער פּראַגע רוהיג נישט רעדען, ווייל אויב צעהן יאָהר נאָכ'ן קריג, אין וועלכען אַלע יודען פון אַלע לענדער האָבען עהרליך ערפיהלט זייערע פליכ־טען, מאַכט מען די יודען פעראַנטוואָרטליך פאַר די מעשים פון עטליכע מענשען אין רוסלאַנד, איז דאָס אַ שרייענדיגע עוולה.

מיט בעוואונדערונג רעדט זאַרווען וועגען דער גרויסער אַרבייט, וועלכע די יודען האָבען אַריינגע־לעגט אין דער קולטור־ענטוויקלונג פון שעהנעם עסטרייך. די פּראָבע צו עלימינירען די יודען איז נישט נאָר אַנ'אידיאָטיזם, נאָר ממש אַ פערברעכען.

די עפענטליכע מיינונג פון דער וועלט און בעזונדערס פון פראַנקרייך איז אויפגערודערט, ווען זי ווער געוואויר, וועגען אַנ'אַנטיסעמיטישע עקס־צעסען, וועלכע קומען לײדער צו אָפט פאָר אין די האַלב־ציוויליזירטע לענדער. וואָס קען מען אַלזאָ זאָגען, ווען מ'זעהט, אַז די ווילדע אַנטיסעמיטישע מעטאָדען זענען גובר אין לעבען פון דייטשלאַנד און עסטרייך, אָט די לענדער פון דער עלטסטער און שעהנסטער קולטור, אַלץ קען מען פערשטעהן, אָבער דעם אַנטיסעמיטיזם קען מען נישט בעגרייפען.

די וואהלען און אונזער שטייער-סיסטעם

ס'איז אַ זעהר כאַראַקטעריסטישע און סימפּטאָמאַטישע ערשיינונג: אין דער איצטיגער וואַהל־קאַמפּאַניע בעשעפטיגט מען זיך פיל וועניגער מיט ווירטשאַפטליכע פראַגען איידער אין דער פערגאַנגענער. נישט דער צענטראַליזם, נישט די ענדעציע און נישט די סאַנאַציע ווידמען, וועלכע ס'איז אויפמערקזאַמקייט די ווירטשאַפטליכע פראַגען, וועלכע שטעהען אויפ'ן סדר־היום פון פּוילישען מלוכה־לעבען שוין זיבּט לאַנגע יאָהרען. קיין איינער פון די קעמפענדע לאַגערן האָט פּשוט נישט קיין אינטערעס פאַר די דאָזיגע וויכטיגע און קאַרדינאַלע ענינים.

אויב בעת דער וואַהל־קאַמפּאַניע צו דעם פריערדיגען סיים האָט דער דעמאָלסדיגער פּרעמיער באַרטעל געוואַנדערט מיט זיינע צייכנונגען און דיאַגראַמעס פון איין שטאָט אין דער צווייטער און אילוסטרירט, וואָס אַזוינס עס האָבען אויפגעטון די סאַנאַציע־רעגירונגען אויפ'ן ווירטשאַפטליכען געביט, אויב דאָס פּרעזידיום פון מיניסטאָרען־ראַט האָט אַרויסגעגעבען ספּעציעלע בראָשורען, וועלכע האָבען געהאַט די אויפגאַבע פעסטצושטעלען, אַז פּוילען האָט נאָך דער מאַי־איבערקערעניש ווירטשאַפטליך פּראָגרעסירט — הערשט איצט אויף דעם דאָזיגען געביט אַ טויטע שטילקייט.

די הויפּט־סיבּה איז דאָ וואַהרשיינליך, דער פאַקט, וואָס עס איז זיך באמת נישטאָ מיט וואָס צו בערימען. אויב דער הערשענדער שטייער־סיסטעם, וועלכער איז געשאַפען געוואָרען דורך די פריהערדיגע סיימען אונטערן איינפלוס פון דאָקטרינעריזם און פון גרופּען־דעמאַגאָגיע, איז דער הויפּט אבן־נגף פון אונזער ווירטשאַפטליכען לעבען — האָבען אָבער די באַך מאַי־רעגירונגען אַבסאָלוט קיין זאַך נישט געטון, כדי צו מילדערן זיינע שלעכטע זייטען, אינדערצייט, ווען דאָס לעבען איז זעהר ריהרעוודיג און בעוועגליך, שטעלט אונזער שטייער־סיסטעם מיט זיך פאָר אַ פולשטענדיג פערגליווערטען געביט, וועלכער רעכענט זיך אַבסאָלוט נישט מיט די פערשידענאַרטיגע קאָניונקטורען, וועלכע ס'קומט אויס דורכצומאַכען אונזער ווירטשאַפט.

נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס אין דער תקופה פון דער נאָך מאַי־איבערקערעניש איז געוואָרפען געוואָרען די לאָזונג, אַז מ'דאַרף אַ סוף מאַכען צו דעם ענג־פּאַרטייאישען דאָקטרינעריזם און צו דער גרופּען־דעמאַגאָגיע. אונטער דעם אויגנפלוס פון וועלכען ס'זענען אויסגעקנאָטען געוואָרען אַלע אונזערע שטייער־געזעצען — האָבען זיך אָבער די דאָזיגע דאָקטרינעס טיף איינגעוואָרצעלט אין אונזער ווירטשאַפטליכען לעבען.

ס'איז שוין היינט כמעט פאַר קיינעם נישט קיין ספק, אַז אונזער פערפליכטענדער שטייער־סיסטעם איז אַ פעהלערהאַפטער און אַ העכסטשעדליכער פאַר דער ענטוויקלונג פון ווירטשאַפטליכען לעבען.

אויף דעם לעצטען לעמבערגער קאָנגרעס פון די האַנדעלס־אינדוסטרי־קאַמערן, אין וועלכען ס'האָבען זיך אויך בעטייליגט פאָרשטעהער פון דער רעגירונג, איז די דאָזיגע פראַגע זעהר ברייט בעהאַנדעלט געוואָרען. אויף איהם זענען אַמ'בולטסטען געקומען צום אויסדרוק די בענאַטיווע זייטען פון דעם הערשענדען שטייער־סיסטעם, איצט ווערען בהדרגה פערעפענטליכט פערשידענע אינטערעסאַנטע מאַטעריאַלען, וועלכע זענען נוגע דעם דאָזיגען קאָנגרעס.

מיר בעהמען אַרויס פון די דאָזיגע מאַטעריאַלען איינגע אינטערעסאַנטע ציפערן, וועלכע אילוסטרירען בולט אונזערע קלאָגענדיגען מצב, קודם כל ווייזט זיך אַרויס פון די דאָזיגע ציפערן, אַז אונזער ווירטשאַפט איז געוואַלטיג פעראָרימט געוואָרען, און אַ דאַנק דעם פערפליכטענדען שטייער־סיסטעם איז אונמעגליך אין די צייטען פון גוטע קאָניונקטורען צו שאַפען געוויסע רעזערוען פאַר די תקופות פון שלעכטע קאָניונקטורען. יעדענפאַלס איז שוין איבערגעשריטען געוואָרען די גרענ־ביץ, פון וועלכער די שטייער־לאַסטען הויבען אָן ערנסט צו בעדראָהען די עקזיסטענץ פון אַ גאַנצע רייה סאָלידע ווירטשאַפטליכע אונטערנעהמונגען און זענען אַ גרויס געפאַהר פאַר דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון דער געזעלשאַפטליכער הכנסה, אַ גאַנצע רייה פאַקטען בעשטעטיגען די ריכטיגקייט פון דער דאָזיגער בעהויפּטונג, ווי למשל, די ריזיגע סומע פון פערלעגענע שטייערן, וועלכע האָט אויפ'ן ד־טען אַפּריל 1929 יאָהר בעטראָפען 414 מיט אַ האַלב מיליאָן זל. אין פערלויף פון יאָהר 1928 האָבען די פינאַנץ־אַמטען דורכגעפיהרט 3759 פּראָצעסען, כדי צו זיכערן זייער רעכט אויף אומבעוועגליכע גיטער, די קרייז־געריכטען האָבען אַרויסגעגעבען 609 עקזעקוציעס־קלאַוזולעס, ס'זענען דורכגעפיהרט געוואָרען 933.031 סעקוועסטראַציעס, — 11537 ליציטאַציעס; אין 144.385 פאַלען האָט מען די פערלעגענע שטייערן אַנולירט. די דאָזיגע ציפערן רעדען שוין פאַר זיך גופא, און אין דעם יאָהר 1929, ווי אויך אין פערלויף פון היינטיגען יאָהר זענען זיי זיכער געשטיגען.

מיר פערמאָגען נישט קיין גאַנץ גענויע סטאַטיסטיק וועגען דער שטייער־בעלאַסטונג פון פערשידענע ווירטשאַפטליכע געביטען, ווי אויך פון פערשידענע סאָציאַלע שיכטען. אָבער אַפילו די אויבערפלעכליכע ציפערן בעווייזען, אַז די דאָזיגע שטייער־בעלאַסטונג איז אין דער העכסטער מאָס אַנ'אומגערעכטע און נישט גלייכמעסיגע. אַזוי למשל, האָט דער האַנדעל און אינדוסטרי (אָהן מלאכה) אין יאָהר 1928 געצאָהלט דירעקטע שטייערען — 609 מיט אַ האַלב מליאָן זל., וואָס האָט בעטראָפען 63 פּראָצ. פון דעם אַלגעמיינעם סכום פון אַלע אומדירעקטע שטייערען. אין דער זעלבער צייט האָט די הכנסה פון די דאָזיגע ווירטשאַפטליכע געביטען (לויט די אויסמעסטונגען פון הכנסה־שטייער) בעטראָפען 1746 מיליאָן, וואָס מאַכט אויס נישט מעהר פון 49 פּראָצ. פון דער אַלגעמיינער סומע פון הכנסות.

נאָך פיל בולטער אילוסטרירען די נישט־גלייכמעסיגע שטייער־בעלאַסטען פון פערשידענע ווירטשאַפטליכע געביטען פאָלגענדע ציפערן: אויף 465,955 צאָהלער פון אומזאַץ־שטייער איז פערהאַן 232.166 צאָהלער פון הכנסה־שטייער, אַלזאָ כמעט אַ העלפט; אין דער אינדוסטרי טרעט די נישט גלייכמעסיגע בעלאַסטונג נאָך בולטער אַרויס, מחמת אויף 36,335 צאָהלער פון אומזאַץ־שטייער זענען פערהאַן 22,590 צאָהלער פון הכנסה־שטייער, אַלזאָ, דריי פינפטעל. אַ פולשטענדיג אַנדערען בילד האָבען מיר אין דער לאַנדווירטשאַפט. אויף 4 מיליאָן 804.000 בעלי־בתי'שקייטען זענען פערהאַן נישט מעהר פון 227.500 צאָהלער פון הכנסה־שטייער, אַלזאָ קוים 1121.

שוין די איינציגע אויבענדערמאַנטע פאַקטען בעווייזען, אַז די שטייער־פערטיילונג צווישען די בעזונדערע ווירטשאַפטליכע שיכטען פון דער בעפעלקערונג שטייט אין אַ בולט'ען ווידערשפּרוך צום פּרינציפּ פון עלעמענטאַרער גערעכטיגקייט, אין דער צייט ווען דאָס דאַרף קומט זייער ווייניג אין בעטראַכט ביי דער שטייער־אויסמעסטונג, ווערט כמעט די גאַנצע לאַסט אַריבערגעוואָרפען אויף דער שטאָט.

ס'איז שוין באמת די העכסטע צייט צוצוטרעטען צו אַ ראַדיקאַלער רעפאָרם פון אונזער פערפליכטענדען שטייער־סיסטעם, וועלכער גראָבט וואָס ווייטער אַלץ מעהר אונטער די יסודות פון אונזער ווירטשאַפטליכען לעבען. די נויטווענדיגקייט פון זאַ רעפאָרם איז שוין היינט דורך אַלעמען אָנערקענט געוואָרען, אַפילו דורך די אָפיציעלע רעגירונגס־פאָרשטעהער.

צום בעדויערען איז מען ביי אונז אין פּוילען שוין איבּיגע יאָהרען כסדר פערנומען מיט'ן „געזונד־מאַכען" די אינערליך־פּאָליטישע פערהעלט־נישען צווישען די פּוילישע פּאַרטייען גופא, און אַלע זייבען אַזוי ווייט אַריינגעטאָן אין דעם דאָזיגען ענין, אַז מיר זעהען נישט, אַז מיר גייען כסדר באַרג אַראָפּ.

א. צ.

דער פאָליטישער מאָמענט

דער טומעל אַרום די פּראָיעקטען פון העררווע, וועגען דאַנציגער קאָרידאָר און פראַנצויזיש = דייטשען בונד

אין דער פּאָליטישער וועלט טומעלט זיך מיט צוויי שטימען לטובת דער רעוויזיע פון ווערסאַילער טראַקטאַט וואָס זענען דאָס מאָל געקומען נישט פון דייטשלאַנד, וועלכע איז פּרינציפּיעל געגען די בעשלוסען פון ווערסאַיל, נאָר פון פראַנקרייך.

אין אָרגאַן „רעפּובליק" אָרגאַן פון דער ראַדיקאַלער פּאַרטיי צו וועלכער עס געהערען העריאָ, שאָטאַן און דאַלאַדיע איז אַרויסגעטראָטען מיט אַנ'אַרטיקעל וועגען דער רעוויזיע פון די געשלאָסענע טראַקטאַטען פיער קאָ. ער בעווייזט, אַז קיין שום טראַקטאַט איז נישט אויסגערעכענט אויף קיין אייביגקייט, ווייל די פאָדערונגען פון לעבען זענען שטאַרקער פאַר דעם טויטען בוכשטאַב. דער ווערסאַילער טראַקטאַט איז נישט קיין פולקאָמענער, אייראָפּע איז שלעכט אָרגאַניזירט ווירטשאַפטליך, סיי פּאָליטיש.. פראַנקרייך, מיינט קאָ, איז בערופען צו רעאָרגאַניזירען אייראָפּע. אַלס ביישפּיל פון דער נישט־פולקאָמענהייט, וואָס הערשט אין אייראָפּע, ברענגט קאָ דעם דאַנציגער קאָרידאָר. די רעכט פון ביידע צדדים סיי פון פּוילען, סיי פון דייטשלאַנד, אויפ'ן קאָרידאָר זענען אלצאייגס וויכטיג. אין פאַל אַ קריג קאָן דער קאָרידאָר נישט האָבען קיין בעדייטונג פאַר פּוילען, ווייל ער וואָלט תיכף אָקופּירט געוואָרען דורך דייטשלאַנד. ער לעגט אַלזאָ פאָר עס זאָל געשאַפען ווערען אַ געמיינזאַמע פּויליש דייטשע אַדמיניסטראַציע פאַר'ן דאַנציגער קאָרידאָר און אַז דייטשלאַנד זאָל קריגען אַ רייה רעכט ביים פערקעהר אין דערמאָהנטען געביט.

נאָך ווייטער געהט אין זיינע בעטראַכטונגען און פּאָסטולאַטען גוסטאַוו העררווע, דער רעדאַקטאָר פון דער „וויקטואַר". העררווע איז פּונקט ווי קאָ מסכים, אַז פּאָמערן איז אַ פּויליש לאַנד. אָבער דאָס בעליידיגטע נאַציאָנאַלע געפיהל פון דייטשלאַנד דאַרף בעוועגען פּוילען אָפּצוטרעטען פּאָמערן כדי דייטשלאַנד זאָל נישט זיין צוריסען אין צוויי שטיקער. פּוילען וואָלט בעקומען דעם מעמעלער פּאָרט און וואָלט געשלאָסען אַנ'אוניע מיט ליטע, און פראַנקרייך און דייטשלאַנד וואָלטען געמיינזאַם גאַראַנטירט די פּוילישע גרעניצען געגען די סאָ־

העררווע איז בכלל אַ הייסער אָנהענגער פון אַ בונד צווישען פראַנקרייך און דייטשלאַנד. נאָר אַזאַ בונד, מיינט העררווע, קאָן פערהיטען פאַר אַ קאַטאַסטראָפע, וועלכע דראָהט סיי די ביידע לענדער, סיי דער גאַנצער וועלט דורך אַ נייעם קריג.

פראַנקרייך דאַרף, לויט דער מיינונג פון העררווע'ן, ברענגען גרויסע קרבנות אין דער הינזיכט פון די רעפּאַראַציע־צאָהלונגען, גרעניצען און קאָלאָניעס, דערפאַר וועט פראַנקרייך אינאיינעם מיט דייטשלאַנד זיך אויף אייביג זיכערען די געהעריגע שטעלונג אין אייראָפּא, און דאָס געשפּענסט פון אַ רעוואַנזש־קריג וועט אויפהערען צו שרעקען די גאַנצע וועלט.

העררוועס פּראָיעקטען זענען בעגעגענט געוואָרען גאַנץ סקעפּטיש. אָפּגערעדט פון פּוילען, וועלכע קאָן נישט אַנדערש, ווי מיט דער גרעסטער בעאונרוהיגונג פערפאָלגען אַזעלכע מיני פּראָיעקטען, וועלכע צילען אויף דער גאַנצקייט פון איהר טעריטאָריע, אויף דעם צוגאַנג פון פּוילען צום ים, וואָס האָט פאַר איהר אַזאַ קאָלאָסאַלע ווירטשאַפטליכע בעדייטונג.

אָבער אויך אין פראַנקרייך האַלט מען אין די פיהרענדע קרייזען און גרופּען פאַר אונדערלאָזבאַר, אַ ראַדיקאַלע רעוויזיע פון ווערסאַילער טראַקטאַט, האַלטענדיג, אַז בלויז דאָס אַוועקשטעלען די פראַגע וועגען רעוויזיע פערשטאַרקט די אונרוהיגקייט אונזיכערקייט און געשפּאַנטקייט אין אייראָפּע.

אינטערעסאַנט איז אָבער, וואָס אויך אין דייטשלאַנד, וואו יעדער געדאַנק און רמז וועגען אַ רעוויזיע פון ווערסאַיל ווערט אויפגעכאַפּט מיט פרייד, האָבען גראָד די פיהרער פון די רעכטע פּאַרטייען זיך בעצויגען צום פּלאַן זעהר אייגנעהאַלטען. אין זיין ענטפער העררווע'ן, האָט דער איצטיגער „העלד פון טאָג" אין דייטשלאַנד, היטלער, געשטעלט די פראַגע, געגען וועמען אַלזאָ, וועט זיין געווענדט דער מיליטערישער בונד צווישען פראַנקרייך און דייטשלאַנד, ער האָט דערמיט ווייזט אויס, געוואָלט געבען אָנצוגעהערען אַז דייטשלאַנד וועט צוליב אַ בונד מיט פראַנקרייך נישט איינרייסען מיט די סאָוויעטען.

די פּאָליטישע געשיכטע פון פאַר דעם קריג בעווייזט ווי ווייט געפעהרליך עס זענען די מלוכות־גרופּירונגען, וועלכע עס לעגט פאָר העררווע. אויב אַ דערנעהנטערונג צווישען פראַנקרייך און דייטשלאַנד איז באמת אַ וויכטיגער פאַקטאָר פון שלום, אויב ביידע לענדער דאַרפען טאַקע זעהן אויס צוראָטען די פערשאָלטענע ירושה פון קריג, דאַרף דער דאָזיגער פּראָצעס פאָרקומען דורך צוציהען צו דעם ווערק אַלע אייראָפּעאישע מלוכות, און נישט דורך שאַפען סעפּאַראַטע גרופּען, אין דעם ליגט אייגענטליך די אידעע פון פעלקער־בונד און פון פאַן־אייראָפּעאישען בונד, וועגען וועלכען עס טרוימט בריאַן, דערווייל אָהן האָפנונג פון טרוים צו רעאַליזירען.

פ. ד.

יודישע צרות און „נחמות"

פויערישע צרות: דרייסיג פוד ווייץ פאַר אַ פאָר שטיוועל. — דער יוד. — דאָס כפּרה־הינדעל. — ווען וועט ענדליך פאָרקומען דער באַרשער פּראָצעס? — אָנשטאָט ענטשעדיגונג. — גיט די רעגירונג נדבות. — דער נייער קאַבינעט אָן דר. וואַידאַ. — נייע דעקלאַראַציעס און נייע גזירות. — דער יודישער „גם זו לטובה".

(קאָרעספּאָנדענץ פון רומעניע צום „נייעם פאָלקסבלאַט")

רומעניע איז אין גיכען געוואָרען אַ לאַנדווירטשאַפטליכער מדינה און קוקט אַרום מיט טרויערענטע אויגען אויף דער גערעטעניש.

די אַגראַר־רעפאָרם האָט, ווי יעדער געוואַגטער שריט, אָנגעמאַכט גרויסע חורבנות אין דער לאַנדווירטשאַפט. די קליינע פויערים האָבען באמת בעקומען נייע שטחים ערד. זיי האָבען ווי אָבער נישט געהאַט מיט וואָס צו בעאַרבייטען. ווי אין אַ סך לענדער, האָט אויך דאָ די רעגירונג פערגעסען דעם כלל, אַז הוילע ערד גיט נאָך גאָרנישט דעם לאַנדווירט, ווען ער ווערט נישט בעזאָרגט מיט די נויטיגסטע אינסטרומענטען און זריעה, וואָס איז נויטיג פאַר דער טעכנישער פערפולקומונג פון דער ווירטשאַפט. דעריבער איז די אַגראַר־רעפאָרם אין רומעניע געוואָרען אָנשטאָט אַ ברכה — אַ פּלאָג און האָט מיטגעווירקט צו דער פולער ירידה פון דער לאַנדווירטשאַפט אין אַלע איהרע צווייגען.

די געוואַלטזאַמע שטייער־פּאָליטיק פון דער רעגירונג און דער מאַנגעל אין ביליגען לאַנגטערמינגען קרעדיט האָט דערפיהרט די פויערים צו ריינה. דער מאַוויעטישער „רעמפּינג" האָט נאָך אַוועקגענומען דעם תבואה־האַנדעל און די פויערים הוקען צו, ווי זייער שווערע מיה געהט אינגאַנצען פערלוירען. ס'איז לייכט זיך פאָרצושטעלען די אָרימקייט, וואָס הערשט איצט אין די דערפער, ווען מיר וועלען אנווייזען אַז פאַר צו קויפען אַ פּאָר שטיוועל דאַרף דער פויער אָפּגעבען ווערפאַר גאַנצע דרייסיק פוד ווייץ. די שטייגענדיגע נויט אין דאָרף טרייבט דעם פויער אַוועקצוואַרפען די היים און איבערוואַנדערען אין די שטעט. אַזוי אַרום ווערען די קאַדרען פון אַרבייטסלאָזע פערגרעסערט דורך דער מאַסע ערד־אַרבייטער, וואָס קומען אַז אין שטאָט, כדי צו זוכען אַרבייט. די העכערע מאַכט לייגט וויינג אַכט אויף דעם געשריי, וואָס טראָגט זיך פון די הונגעריגע דערפער, און שפּייזט די פויערים מיט הבטחות אויפ'ן חשבון פון דער זייער פּראָבלעמאַטישער לאַנדווירטשאַפטליכער אויסלאַנדס־הלוואה.

ביי אַזעלכע אומשטענדען איז זיך לייכט פאָרצושטעלען די אַנטיסעמיטישע שטימונג, וואָס הערשט איצט אין רומענישען דאָרף. קומענדיג אין בעריהרונג אין דער ערשטער רייה מיט דעם יודישען תבואה־סוחר, וואָס לייגט איהם פאַר די שפּאַטרייזען, ווערט דער פויער אין דעם יודען דעם שולדיגען אין זיינע צרות. די קוזיסטישע אַגיטאַטאָרען, וואָס שפּייזען אַרום פראַנק און פריי איבער די דערפער גיסען בוימעל אויפ'ן ראַזיגען פייער און העצען אויף די פויערים זיך אָפּצורעכענען מיט די יודען. געמיינע פערפירטע האָבען די אַנטיסעמיטען איז די ניי־געגרינדעטע ליגעס, וואָס קעמפען מיט דער וואַכערייע. די דאָזיגע אָרגאַניזאַציעס, וואָס וואָלטען געקענט באמת אויפטון נוצליכע זאַכען, געפינען זיך אָבער אין די הענט פון פערביסענע שונאי־ישראל, וועלכע בענוצען זיך מיט דער דאָזיגער שילד, כדי צו שטעכפּלען די יודען ווי די בלוט־ווינערס פון לאַנד.

די דאָזיגע העפטיגע אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע איז אָפען טאָלערירט געוואָרען דורכ'ן אינערמיניסטער וואַידאַ, וועלכער האָט געהאַלטען, אַז ס'איז אַ יושר צו אָפּווענדען דעם פאָלקס־צאָרן אויף די קעפּ פון די אומשולדיגע יודען. אַלעמען איז פריש אין זכרון די פּאָגראָם־כוואַליע פון'ם לעצטען זומער, וועלכע איז געקרוינט געוואָרען מיט דער „אויטאָ־דאַ־פע" אין באָרשאַ. דער משפּט איבער די שולדיגע גזלנים בעריננדי און דומיטרעסקו. — וואָס האָט געזאָלט פאָרקומען דעם 7־טען אָקטאָבער, איז ווידער אָפּגעלייגט געוואָרען און די גזלנים זענען דערקלערט געוואָרען פאַר גייסטיג קראַנק און אינטערנירט געוואָרען אין אַ דולהויז, אָנשטאָט צו געבען די אומגליקליכע קרבּנות די מעגליכקייט צו אויפבויען זייערע הייזער ענטקעגען דעם קומענדיגען ווינטער ווייל מען וויל אָפּשטעמען מיט גראַשענס, אַזוי לייגט די רעגירונג פאַר אַנשטאָט די זיבעציג מיליאָן, וואָס בעטרעפט דער שאָדען אין באָרשאַ, בלויז אַ מיליאָן אַכט הונדערט טויזענד לעי (לערך 11,000 דאָלאַר) און פאַר די יודען פון באַלאַטשאַנא, וואָס האָבען געליטען פון שרעקליכען פּאָגראָם, וואַרפט צו די רעגירונג אַ ביינדעל פון 90.000 לעי (זעקס הונדערט דאָלאַר), די דאָזיגע סקאַנדאַליעזע האַנדלונג פון דער רעגירונג האָט אַרויסגערופען אַ גרויסע אומצופרידענקייט אין די יודישע פּאָליטישע קרייזען, וועלכע שטעלען די פראַגע, צי ס'לוינט אָנצונעהמען נדבות פון יענע, וועלכע האָבען פערוואַכלאָזט און טאָלערירט די דאָזיגע פּאָגראָמען.

אַ בעזונדערען קאַפּיטעל שטעלען מיט זיך פאָר די שטערונגען, וואָס די רעגירונג מאַכט לעצטענס די יודישע שולען ביים אָנהויב פון לערן־יאָהר. אין אַ סך ערטער האָט מען יודישע שילער געצוואונגען צו לערנען ימים־נוראים און שטרענג בעשטראָפט יענע קינדער, וואָס האָבען נישט אויסגעפילט דעם דאָזיגען בעפעהל, אָבער נאָך שמערצליכער האָט געטראָפען דעם יודישען שול־וועזען די גזירה פון שליסען אַ סך יודישע שולען אינטערנאַטען און נישטיגע אויסריידען.

אָנשטאָט צו שטיצען די פּריוואַטע איניציאַטיוו פון די יודען אויפ'ן שול־געביט, האָט די רעגירונג אָנגעהויבען צו פערמאַכען די עקזיסטענציגע שולען, און שטעלט כלערליי מניעות ביים עפענען נייע.

דאָס אַלץ האָט געמאַכט די יודישע לאַגע, אין די לעצטע וואָכען ממש אומערטרעגליך און דעריבער האָבען די יודען אויפגענומען מיט אַ געוויסער בעפרידיגונג די לעצטע ענדערונג אין'ם רעגירונגס־קאַבינעט, וואו מיר געפינען שוין נישט דעם דר. וואַידאַ.

דער פאַקט, וואָס וואַידאַ, דער „העלד" פון באָרשאַ, איז נישטאָ אין דער איצטיגער רעגירונג, ווערט בעטראַכט אין די יודישע פּאָליטישע קרייזען ווי אַ סימן אַז דער קעניג האָט בדעה צו רייניגען דעם קאַבינעט פון אָפענע אַנטיסעמיטען.

אין דעם אינטערוויו, וואָס דער נייער פּרעמיער און מיניסטער מיראָנעסקו האָט געגעבען פאַר די אויסלענדישע פּרעסע, האָט דער שעף פון דער רעגירונג געמאַכט אַ יודען־פריינדליכע דעקלאַראַציע און פּראָקלאַמירט, אַז די מאַכט וועט מיט דער פולער שטרענגקייט אונטערדריקען די אַנטיסעמיטישע בעוועגונג.

אויף דער יודישער בעפעלקערונג האָט די לעצטע דערקלערונג נישט געמאַכט קיין בעזונדערע איינדרוק, ווייל מיר זענען שוין דאָ זאַט מיט דעקלאַראַציעס, וואָס זענען בעשטימט פאַר אויסלאַנד, און גלויבען נישט אין קיין ווערטער, נאָר אין רעאַלע מעשים. פאַר די רומענישע יודען איז קלאָהר, אַז די נייע רעגירונג, וואָס בעשטעהט פון די זעלביגע פּערזאָנען (אויסער וואַידאַ אַליין) וועט קיין גדולות פאַר יודען נישט אויפטון. מען האָט בלויז אַריינגעזעצט דעם אַלטען וויין אין נייע כלים און די כלי־זמר האָבען ערשט נאָר געפּיטען מיט די פלעצער...

אָבער אויך דערפאַר זאָגען די רומענישע יודען גם זו לטובה, ווייל ערשטענס, איז געוואַרען מיט איין שונא־ישראל אין מיניסטאַר־קאַבינעט ווייניגער, אַ חוץ דעם האָבען די יודען מורא געהאַט, אַז דער רעגירונגס־קריזיס זאָל נישט ברענגען קיין מיליטערישע דיקטאַטור און מען איז צופרידען, וואָס ס'איז נישט פאָרגעקומען קיין ענדערונג צום שלעכטען, שוין אַזאַ מזל האָבען די רומענישע יודען: זיך צו פרייען נישט איבער דער וואָס עס איז בעסער געוואָרען, נאָר דאַנקען גאָט, וואָס דער היינט איז נישט ערגער פון'ם נעכטען (יט"א).

ד. יעווין.

לאָדז, ז' נאָוועמבער 1930

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 7 נאָוועמבער 1930

א קנאַפּע דאגה... / וואָס וועלען די אַרבייטער טון מיט זייער לײדיגע צייט?

פון צבי׳ון

סער אַרטור קיטה, איינער פון ענגלאנדס בעריהמטע וויסענשאפטסלייט, איז ארויסגעקומען מיט אַ פלאַן, אַז די וויסענשאפט זאָל זיך אַביסעל אָפּרוהען און נעהמען אַ וואַקאַציע אויף צעהן יאָהר צייט, ער גיט אָן איניגע וויכטיגע אורזאַכען וואָס האָבען איהם געבראכט צו זיין פלאַן. איינע פון זיי איז די איצטיגע גרויסע אַרבייטסלאָזיגקייט וואָס האָט געקראָגען דעם בכבודיגען וויסענשאַפטליכען נאמען „טעכנאלאָגישע אַרבייטסלאָזיגקייט“, דאָס מיינט אַן׳אַרבייטסלאָזיגקייט, וואָס קומט פון דער טעכנישער ענטוויקלונג, פון די נייע מאַשינען און מעכאנישע איינריכטונגען. מען מוז הייסען די וויסענשאפט זיך אָפּרוהען עטליכע יאָהר און נישט מאכען קיין נייע טעכנישע ערפינדונגען, אַז נישט וועט די אַרבייטסלאָזיגקייט ווערען נאָך גרעסער.

געפעלט מיר דער פלאַן פון סער אַרטור קיטה און איך קלייב זיך וועגען איהם צו שרייבען ביי אַ געלעגענהייט אביסעל אויספיהרליכער־ אַבער איך קען שוין זאָגען, אַז די וויסענשאַפט וועט נישט פאָלגען אַרטור קיטה׳ס פלאַן, אַרטור קיטה אַליין וועט נישט פאָלגען זיין פלאַן. ער אַליין וועט אָהן אָפּרוהה העלפען די וויסענשאפט זיך ווייטער ענטוויקלען. די אַרבייטסלאָזע קענען דעריבער נישט האָפען געהאָלפען צו ווערען פון אַרטור קיטה׳ס פלאַן. דער בעסטער מיטעל צו פערקלענערען די אַרבייטסלאָזיגקייט איז די פערקירצונג פון דער אַרבייטסצייט, אין דעם זענען אַלע איינשטימיג. עס ווערט שוין איצט פאָרגעשלאָגען אַז דער אַרבייטס־טאָג זאָל זיין נישט מעהר ווי פינף שטונדען און די אַרבייטס־וואָך נישט מעהר ווי פינף טעג, מאַנכע זאָגען, אַז דאָס איז אויך צופיל. עס איז זייער מיינונג, אַז צוואַנציג שטונדען אַרבייט אין אַ וואָך איז גענוג ביי דער איצטיגער טעכנישער ענטוויקלונג. און שפּעטער, ווען נייע מאַשינען וועלען ערפונדען ווערען, וועט מען די אַרבייטס־צייט דאַרפען נאָך קירצער מאַכען.

די פראַגע וועגען פערקירצען די אַרבייטס־צייט שטעהט טאקע אויף דער טאָג־אָרדנונג נישט בלויז אין אַרבייטער־אָרגאַניזאַציעס, נאָר עס בעשעפטיגען זיך מיט איהר אויך פערשידענע וויסענשאפטס־לייט און ביי מאַנכע פון די וויסענשאפטסלייט איז אין דער פערבינדונג אַרויסגעוואַקסען אַ צווייטע פראַגע: וואָס וועלען די אַרבייטער טון מיט דער ליידיגער צייט, אויב זיי וועלען אַרבייטען בלויז אַ פּאָר שטונדען אין טאָג?

אייגענטליך האָט מען געדאַרפט פרעגען די אַרבייטסלאָזע וואָס זיי טוען מיט זייער ליידיגער צייט. זיי אַרבייטען דאָך אינגאַנצען נישט אַפילו נישט קיין איינציגע שעה אין טאָג. היינט וואו טוען זיי אַהין זייער לעדיגע צייט? עס האָט זיך געדאַרפט געפינען אַ פּראָפעסאָר וואָס זאָל מאַכען אַן׳אונטערזוכונג וועגען דעם און דאַן וואָלט מען שוין אפשר אויך געקראָגען דעם ענטפער וואָס די אַרבייטער וועלען טון מיט דער לעדיגער צייט ווען אַ צוויי אָדער דריי שטונדיגער אַרבייטס־טאָג וועט איינגעפיהרט ווערען, נאָר מען קען זאָגען, אַז פון די אַרבייטסלאָזע קען מען קיין ביישפּיל נישט נעהמען. אַן׳אַרבייטסלאָזער האָט נישט קיין לעדיגע צייט ער איז שטענדיג פערנומען מיט זוכען אַרבייט און מיט זוכען עטליכע גילדען אויפצוהאַלטען די נשמה. אַן׳אַרבייטסלאָזער איז נישט קיין לעדיגגעהער, אין געגענטייל, ער איז אַ סך מעהר פערנומען ווי איינער וואָס אַרבייט. און דעריבער ווערט מען טאקע אַזוי אויסגעמאַטערט, ווען מען געהט אַרום אַ לאַנגע צייט אַרבייטסלאָז. די פראַגע דאַרף דעריבער געשטעלט ווערען אַזוי: וואָס וועלען די אַרבייטער, וואָס זענען נישט אַרבייטסלאָז טוען מיט זייער לעדיגער צייט?

אַמאָל האָבען מענשען געהאַט ווייניג צייט, אויסער די לעדיג־געהער וואָס לעבען אויפ׳ן חשבון פון אַנדערע. מענשען האָבען אַמאָל געדאַרפט אַרבייטען שווער און לאַנג צו פערדינען זייער ברויט. דער פּויער אין פעלד, דער אַרבייטער אין ווערקשטאט האָבען געאַרבייט שווער אַ גאַנצען טאָג פון גאַנץ פריהען מאָרגען ביז אין דער נאכט אריין און האָבען קוים צייט געהאַט צו עסען און צו שלאָפען. די ערשטע פאַבריק־אַרבייטער, וועלכע פלעגען אַרבייטען אָפט פון פופצעהן ביז זעכצעהן שעה א טאָג און מאַנכעס מאָל נאָך מעהר, האָבען נישט געדאַרפט טראַכטען וואָס צו טון מיט דער לעדיגער צייט זייערער. זיי האָבען עס קיינמאָל נישט געהאַט. זיי פלעגען פון בעט געהן צו דער פאַבריק, און פון פאַבריק צוריק אין בעט. און גוטע פרומע מענשען האָבען געזאָגט אַז עס איז גוט אַזוי. אַ מענש דאַרף אַרבייטען שווער. „אַרבייט מאַכט דאָס לעבען זיס“ — האָט עפּעס אַמאָל אַ דייטשער עקספּלואַטאַטאָר אָדער אַ דייטשער גלה געזאָגט, און עס האָבען זיך געפונען מענשען וואָס האָבען אין דעם געגלויבט. און די וואָס האָבען נישט געגלויבט, האָט מען זיי געמאַכט צו גלויבען. האָט דאָך גאָט אַליין געזאָגט אַז מיט שווייס פון דיין געזיכט זאָלסטו עסען דיין ברויט.

היינט, אָבער, איז גאַנץ אַנדערש. מען אַרבייט טאַקע, אפשר שווערער ווי אַמאָל, אָבער מען אַרבייט אַ סך קירצער. און וואָס ווייטער וועט די אַרבייטס־צייט, ווי שוין געזאָגט מוזען ווערען נאָך קירצער, טאָ וואָס וועלען טון די אַרבייטער מיט דער לעדיגער צייט?

ווען מען וואָלט געקענט אָנקלייבען לעדיגע צייט און עס אָפּשפּאָרען אויף שפּעטער, ווען מען וועט עס נויטיג האָבען, דאַן וואָלט עס געווען גאָר נישט שלעכט. מענשען, וואָס לעבען מיט אַ חשבון, וואָלטען אָפּגעשפּאָרט אין זייערע [illegible] יאָהרען א ביסעל צייט אויף דער עלטער. אָבער פאָרלויפיג האָט נאָך קיינער נישט געמאַכט אַזאַ ערפינדונג, ווי אָנצוקלייבען אָפּגעשפּאָרטע צייט. כדי עס צו קענען בעהאַלטען אויף שפּעטער, טראַכטען דעריבער מענשען און ברעכען זיך די מוחות וואָס די אַרבייטער וועלען טון מיט דער לעדיגער צייט, ווען זיי וועלען אָנפאַנגען אַרבייטען בלויז אַ פּאָר שטונדען אין טאָג.

פּראָפעסאָרען האָבען שוין וועגען דער פראַגע אָנגעשריבען לאַנגע אָפּהאַנדלונגען און זענען נאָך אַלץ נישט פערטיג.

אייגענטליך האָט מען די זעלביגע פראַגע געקענט פרעגען ווען דער אַכט־שעה׳דיגער אַרבייטס־טאָג איז איינגעפיהרט געוואָרען. מאַנכע האָבען עס אויך טאַקע געפרעגט. עס זענען געווען פאַלען, ווען מען האָט דורך שטרייקען פערקירצט די אַרבייטס־צייט פון די אַרבייטער מיט איין מאָל פון 12 שטונדען אויף 8 שטונדען. מיינער אַ בעקאַנטער אַרבייטער וועלכער האָט אַזאַ שפּרונג דורכגעמאכט, האָט זיך טאַקע פאַר מיר אָנפאַנג בעקלאָגט, אַז ער ווייס נישט וואו אַהינצוטון די פרייע צייט, וואָס ער האָט פּלוצים געוואונען. עס זענען אָבער בלויז אַריבער עטליכע חדשים און איך האָב לייכט געקענט ביי דעמזעלביגען אַרבייטער פיהלען אַז מען זאָל זיין אַרבייטס־צייט פערקלענערען אויף נאָך אַ פּאָר שטונדען אין טאָג. ער האָט גאַנץ לייכט אויסגעפונען ווי צו מאַכען אַ תכלית פון דער פרייער צייט, וואָס ער האָט געוואונען. ער האָט אָנגעפאַנגען לייענען א ביכעל, אַ זשורנאַל, געהן צו א לעקציע, צו אַ מיטינג, מאכען אַ שפּאַציר מיט די קינדער, אַריינגעהן פון צייט צו צייט אין אַ קינאָ. אַמאָל אין אַ טעאַטער — אין קורצען, אַנשטאַט עס זאָל זיין איבעריגע צייט, האָט גאָר אָפט אויסגעפעהלט צייט.

מיין בעקאַנטער אַרבייטער איז גראָד געווען אַזעלכער, וואָס האָט נישט געשפּילט קיין קאָרטען, ווען ער וואָלט עס געשפּילט, וואָלט ער אַפילו אַ מינוט נישט געדאַרפט זאָרגען וואו אַהינצוטון זיין לעדיגע צייט, עס וואָלט איהם אַלע מאָל אויסגעפעהלט צייט.

נאָר אויף דעם 8־שטונדיגען אַרבייטס־טאָג האָט מען נישט געפרעגט קיין קשיות. פאַר איהם האָט מען געהאַט אַ פאַרטיגע פאָרמולע: 8 שטונדען אַרבייט, 8 שטונדען שלאָף און 8 שטונדען רוה. אָבער ווער זאָגט עס, אַז מען דאַרף דעם מעת לעת איינטיילען אין דריי טיילען? און ווי איז, אַז איינער וויל שלאָפען 9 שטונדען? איז דען 9 שטונדען שלאָף אומגעזונד?

איך קלייב זיך צו האָבען אַן׳אינטערוויאו מיט אַ שריפטזעצער, וואָס אַרבייט אין אַ יודישער צייטונג ביינאכט. איך וועל פּרובירען אויספרעגען ביי איהם וואָס ער טוט מיט זיין לעדיגע צייט. איך דאַרף אָבער דערביי זאָגען, אַז פאָרלויפיג האָב איך נאָך נישט געהערט, אז די יודישע זעצער זאָלען זיך בעקלאָגען אַז זיי האָבען צופיל לעדיגע צייט.

יאָ, די שריפטזעצער וועלען דאַרפען גאָר אין גיכען זייער קורצען אַרבייטס־טאָג נאָך קירצער מאַכען, עס איז שוין דאָ אַן׳ערפינדונג, וואָס לויערט אויף די זעצער. עס איז אַ נייע מאַשין, וואָס וועט טעלעגראַפיש קענען זעצען פאַר אַ סך צייטונגען מיט אַמאָל. און ווער קען וויסען אפשר וועט אויך נאָך פאַר דער שרייבער־פּראָפעסיע ערפונדען ווערען אַן׳עהנליכע מאַשין. עס וואָלט ווירקליך געווען אַ געניאַלע ערפינדונג, ווען מען וואָלט געקענט מאכען אזא מאַשין, וואָס זאָל אַליין שרייבען אַרטיקלען, סקיצען און פּאָעזיע. אָבער פאָרלויפיג איז נאָך אַזאַ מאַשין נישטאָ. דער עלעקטרישער גולם, וואָס מען האָט בעשאַפען דער „ראָבאָט“, אָדער „טעלעוואָקס“, וועלכער קאָן אַפילו רעדען דורכ׳ן טעלעפאָן, קען אָבער נאָך אַלץ נישט שרייבען פאַר אַ צייטונג. ער קען נאָך אַפילו קיין לייט־אַרטיקעל נישט אָנשרייבען. נאָר ווען ער וועט זיך אַמאָל אויסלערנען די מלאכה, וועט זעלבסטפערשטענדליך דער זשורנאַליסטען־סינדיקאַט מוזען אַרויסשטעלען אַ פאָדערונג אַז די אַרבייטס־צייט פון די שרייבער זאָל בעדייטענד פערקירצט ווערען. איך פאַנטאַזיר פון דער צייט ווען איך וועל דאַרפען שרייבען בלויז אַ האַלבע שטונדע אַ טאָג. און, זאָרגט נישט, וואו איך וועל אַהינטון מיין לעדיגע צייט, איך וואָלט געקענט געפינען מיט וואָס אויסצופילען די לעדיגע צייט אויסער זיצען אין קאַוויאַרניע און טרייבען רכילות אויף אַנדערע שרייבער און מבטל זיין זייער טאַלאַנט און זייער קענטניש. אגב איז טאַקע די קאַוויאַרניע אויך אַ זאַך. נישט אַלע מאָל פערגעסט מען דאָרטען די צייט מיט רעדען רכילות איינע אויף די אַנדערע, אַמאָל פערגעסט מען זיך, אַז מען איז שרייבער און מען רעדט וועגען גאַנץ אינטערעסאַנטע און בעלערענדע זאַכען.

נאָר עס האַנדעלט זיך נישט וועגען דעם, וואָס אַ שרייבער קען טון מיט זיין לעדיגער צייט, אַ שרייבער קען דאָך אין לעצטען פאַל אָנשרייבען אין זיין לעדיגער צייט אַן׳אַרטיקעל אין וועלכען ער זאָל געבען עצות צו אַנדערע וואָס זיי זאָלען טון אין זייער לעדיגער צייט.

און די עצות זענען נישט קיין שווערע. ערשטענס זענען איצט פערהאַן אַזוי פיל אונטערהאַלטונגס־פּלעצער. אַזוי פיל שפּיל־פּלעצער און אַזוי פיל פערגעניגענס־פּלעצער, אַז מען קען דאָרטען אַליין פערברענגען אַ רעכט ביסעל פון דער לעדיגער צייט. נאָר פאַר דעם דאַרף מען קיין אַגיטאַציע נישט מאַכען. מען דאַרף קיינעם נישט אַגיטירען אַז ער זאָל געהן אין קינאָ אין טעאַטער אָדער אין אַ קאַבאַרעט, מען דאַרף אויך נישט אָנפיהרען קיין אַגיטאַציע, אַז מען זאָל שפּילען וואָס מעהר אין קאָרטען.... כדי צו פטר׳ן די לעדיגע צייט. איך רעכען אָבער, אַז מען וועט יאָ דאַרפען אָנפיהרען אַן׳אַגיטאַציע, אַז אַ טייל פון דער לעדיגער צייט זאָל מען אויסברענגען אויף בילדונג.

בילדונג פאָדערט איצט אַ סך צייט. די וויסענשאַפט ווערט אַלץ גרעסער און ברייטער.. נישטאָ היינט מעהר קיין מענש אויף דער וועלט, וואָס זאָל קענען אַלץ און וויסען אַלץ. די וויסענשאפט פון היינט קען מען, אין בעסטען פאַל, בלויז קענען פון אַלץ צו־ביסלעך. דאָס איז אויך שוין שווער, און וואָס ווייטער ווערט עס אַלץ שווערער, ווייל די וויסענשאפט וואַקסט און פערגרעסערט זיך פון טאָג צו טאָג. אַ מענש דאַרף דעריבער היינט פערברענגען אַ סך צייט אויף לערנען און לערנען, אַז ער זאָל עפּעס וויסען וואָס עס קומט פאָר אויף דער גרויסער ברייטער וועלט. פּראָפעסאָר אַנבוירן מיינט אַז לויט דעם וואוקס פון דער וויסענשאפט האָט מען שוין איצט געדאַרפט דעם שול־עלטער פערלענגערען ביז 45 יאָהר. עס הייסט, כדי ער זאָל קענען זיין אַ געבילדעטער מענש. היינט, פערשטעהט זיך, איז דאָס נאָך נישט מעגליך, אָבער ווען דער אַרבייטס־טאָג וועט זיין נישט מעהר ווי דריי אָדער פיר שטונדען אַ טאָג, וועט מען אין דער לעדיגער צייט קענען געהן אין שול נישט בלויז ביז 45 יאָהר נאָר אויך ביז 60 יאָהר. זאָגט דאָך דער רוסישער תנא: אייביג לעב, און אייביג לערן זיך.

און דאָ וויל איך טאַקע ווידעראַמאָל דערמאָנען סער אַרטור קיטה מיט זיין פלאַן, אַז די וויסענשאפט זאָל נעהמען אויף עטליכע יאָהר וואַקאַציע וואָרים אויב זי זאָל זיך כסדר אַזוי ענטוויקלען אָהן אַן׳אָפּרוהה און אָפּשטעל, וועט פאַר איהר זיין צו־ווייניג וויפיל צייט מען זאָל נישט האָבען.

אין אַלגעמיין איז נישטאָ וואָס צו זאָרגען וועגען דער לעדיגער צייט, וואָס די אַרבייטער וועלען האָבען ווען דער אַרבייטס־טאָג וועט אַ סך פערקירצט ווערען. דער פאַקט איז: אַז עס זענען היינט פערהאַן אין דער וועלט א גרויסע צאָהל ליידיג־געהער, וואָס האָבען אין זייער לעבען נישט געאַרבייט ווייל זיי דאַרפען נישט אַרבייטען, און דאָך זוכט פאַר זיי קיינער נישט קיין עצות, וואו זיי זאָלען אַהינטון זייער ליידיגע צייט.

מען דאַרף בלויז איין זאַך זאָרגען, אַז די פערדינסטען פון די ארבייטער זאָלען ווערען וואָס גרעסער, וואָס קירצער דער אַרבייטס־טאָג וועט געמאכט ווערען, ווייל די הוצאות פון די אַרבייטער וועלען ווערען א סך גרעסער וואָס מעהר לעדיגע צייט זיי וועלען האָבען.

די בעסטע עצה, אַלזאָ, איז: וואָס קירצערע אַרבייטס־שטונדען, און וואָס מעהר בעצאָהלט...

פון בילדער אויף שטיינער ביז בילדער געזעהען דורך ראַדיאָ

זינט מענשען זענען געוואָרען אינטעלעקטועלע בעשעפענישען; פון דעם ערשטען מאָמענט, ווען זיי האָבען צוליב זייערע גייסטיגע כוחות, אָנגעהויבען ענטוויקלען די ערשטע שפּורען פון קולטור, האָבען זיי זיך אָנגעהויבען אינטערעסירען מיט בילדער, — בילדער געמאָלענע, בילדער אויסגעקריצטע און בילדער אויסגעהאַקטע פון ליים.

די קראָ־מאַנאָנען, וועלכע האָבען געלעבט אין זיד־אַפריקא מיט אַ פינף־און־צוואַנציג טויזענד יאָהר צוריק און וועלכע ווערען בעטראַכט אלס די ערשטע פאָרשטעהער פון דעם איצטיגען מענשליכען מין, און האָבען אָנגעהויבען ענטוויקלען די ערשטע שטופען פון אונזער קולטור, האָבען אויף די ווענט פון זייערע היילען אויסגעמאָלען בילדער פון חיות און מענשען, אין דיזעלבע היילען האָט מען אויך געפונען פיגורען פון מענשען און חיות אויסגעקריצט אויף שטיינער און אויסגעקלעפּט פון ליים.

די בושמען פון זיד־אַפריקע; די אָרטיגע איינוואוינער פון צענטראַל־אויסטראַליע; די עסקימאָסען פון די אַרקטישע לענדער, און פערשידענע אַנדערע פעלקער, וואָס געפינען זיך נאָך איצטער אין אַ פרימיטיווען צושטאַנד פון ציוויליזאַציע, מאָלען בילדער אָדער קריצען אויס בילדער אויף שטיינער און פעלזען. זיי קענען נישט לייענען, זיי קענען נישט שרייבען; זיי קענען נישט ציילען מעהר ווי „דריי“, און זייער שפּראַך בעשטעהט פון עטליכע צעהנדליג ווערטער; אָבער בילדער מאָלען זיי און אינטערעסירען זיך מיט זיי.

קליינע קינדער ציהט צו שפּילצייג. די שפּילצייג זענען: אָדער זאַכען גלאַנציגע, בלישטשענדיגע און מיט שאַרפע קאָלירען, וואָס רייצען דעם חוש פון זעהן; אָדער זאַכען וואָס שאַפען טומעל און קלאַנג, ווי גלעקלעך, דריידלעך, פייגעלעך, מענשעלעך און די געשטאַלטען פון אַנדערע זאַכען, וואָס זיי זעהען אַרום זיך. אַביסעל עלטערע קינדער האָבען ליב ביכלעך מיט בילדער.

וואָס ליגט אין גרונט פון אָט דעם געפיהל, אָט דער אינסטינקטיווער שטרעבונג צו בילדער, וואָס דריקט זיך אויס אין די ערשטע שטופען פון גייסטיגער ענטוויקלונג, סיי ביים גאַנצען מענשליכען מין, סיי ביי איינצעלנע פעלקער, און סיי ביי איינצעלנע מענשען?

עס זעהט אויס, אַז אין גרונט פון אָט דעם געפיהל ליגט דער פאָלגענדער דאָפּעלטער מאָטיוו: דער מאָטיוו פון קונסט און די שטרעבונג צו נאָכטירען און איבערגעבען געדאַנקען און געפיהלען צו אַנדערע.

און אויב אין דער עקאָנאָמיע פון דער נאַטור איז עס נויטיג געווען, אַז מענשען זאָלען האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג אין לעבען דורך געזעלשאַפטליכער צוזאַמענלעבונג, איז נויטיג געווען, אַז זיי זאָלען איינער דעם צווייטען איבערגעבען זייערע געדאַנקען און געפיהלען פריהער מינדליך, און דערנאָך שריפטליך; און צוליב דעם איז נויטיג געווען, אַז עס זאָל זיך אין זיי ענטוויקלען אַ שטרעבונג צו מאָלען און צייכענען בילדער.

וואָס איז אַזוינס קונסט — ווייס איך נישט. איך האָב געפרעגט ביי פּראָפעסיאָנעלע קינסטלער, און ביי מענשען וואָס שטעהען נאָהענט צו קונסט, יעדער פון זיי האָט מיר געגעבען זיין אייגענע דעפיניציע; אָבער קיין איינע פון זיי איז נישט געווען בעשטימט און קלאָר גענוג, אַז איך זאָל מיט זייער הילף קענען אונטערשיידען אַ קונסטווערק פון אַן׳עהנליכער זאַך, וואָס ווערט נישט בעטראַכט אלס אַ קונסטווערק. און קיין איינע פון די דעפיניציעס האָט מיר נישט ערקלערט. פאַרוואָס מענשען גיבען אָפּ אויף דער טעטיגקייט אַזויפיל ענערגיע. וואָס האָט געקאָנט אָנגעווענדעט ווערען פאַר נוצליכערע זאַכען. עס ליגט אָבער אין דער נאַטור פון יעדער לעבעדיגער בעשעפעניש צו פערזשעווירען דאָס ביסעלע ענערגיע, וואָס עס בעזיצט און נישט אַוועק געבען עס אומזיסט, אָהן נוצען פאַר זיך, און אויב מענשען גיבען אַוועק אויף אָט דער טעטיגקייט אַזוי פיל ענערגיע, איז דאָס אַליין אַ סימן, אַז קונסט איז אַ נויטווענדיגקייט פאַר אונז. מיר זענען אָבער דערוויל נישט גענוג ענטוויקעלט אינטעלעקטועל, אַז מיר זאָלען זיך קאָנען אָפּגעבען אַ קלאָרען חשבון וועגען דער אינערליכער שייכות צווישען קונסט און אונזערע מאַטעריעלע אינטערעסען.

* * *

כדי צו בעפרידיגען אָט די בעדערפעניש אונזערע, זענען אין אַלע צייטען געווען קינסטלער, וואָס האָבען געמאָלען בילדער און געמאַכט פיגורען פון שטיינער, האָלץ און ליים. די אַמאָליגע בילדער זענען אַלע געווען אָריגינעלע; וואָס דער מאַלער האָט אָנגעמאָלען — דאָס איז געווען דאָס בילד. קיין מיטלען צו רעפּראָדוצירען בילדער זענען נישט געווען. די ערשטע צו רעפּראָדוצירען בילדער אין אַ צאָהל קאָפּיעס זענען געווען די כינעזער. נאָך מיט אַ צוויי טויזענד יאָהר צוריק האָבען זיי געוואוסט פון דער קונסט אויסצוקריצען בילדער אויף גלייכע און האַרטע ברעטלעך. בעדעקען די ברעטלעך מיט שוואַרצען פאַרב און אָפּדרוקען אַ צאָהל בילדער אויף בעזונדערע בויגענס פּאַפּיר. אין אייראָפּאַ האָט זיך די קונסט פון רעפּראָדוצירען בילדער דורך אָפּדרוקען זיי אויף בויגענס פּאַפּיר אָנגעהויבען מיט אַ יאָהר פינף הונדערט צוריק, אַרום דער צייט, ווען דרוקעריי איז ערפונדען געוואָרען.

מיט אַ יאָהר הונדערט צוריק האָט זיך אין דעם פּראָצעס פון שאַפען און רעפּראָדוצירען בילדער אָנגעהויבען אַ נייע עפּאָכע. דאָס איז געווען די צייט ווען די קונסט פון פאָטאָגראַפיע איז ערפונדען געוואָרען. אייגענטליך זענען די פיזישע און כעמישע פּרינציפּען, וואָס ליגען אין גרונט פון פאָטאָגראַפיע געווען בעוואוסט נאָך מיט 150 יאָהר צוריק; אָבער דער ערשטער צו קאָמבינירען אָט די פיזישע און כעמישע פּרינציפּען און שאַפען פאָטאָגראַפישע בילדער, איז געווען דער פראַנצויזישער ערפינדער לואי דאַגער, זיין עפּאָכעמאַכענדע ערפינדונג האָט ער געמאַכט אין יאָהר 1832; און זינט דאַן האָט זיך די קונסט פון פאָטאָגראַפיע לאַנגזאַם ענטוויקעלט, ביז זי האָט דערגרייכט די איצטיגע שטופע.

די קונסט פון פאָטאָגראַפיע האָט מעגליך געמאַכט, אַז מען זאָל אויטאָמאַטיש און אָהן בעזונדערע אַרטיסטישע פעהיגקייטען קאָנען אַראָפּנעהמען בילדער פון בעקאַנטע פנימ׳ער צום אָנדענקען; אַראָפּנעהמען בילדער פון מאַשינעס, פון זייערע טיי

(ענדע זעה 11־טע זייט)

דער פערשטויסענער

ערצעהלונג פון קאַנאַד׳ער ישוב

פון מ. אגולניק

איך פלעג איהם בעגעגענען יעדען פריה-מאָרגען שפּאַצירענדיג איבער די גאַסען און דער אַלטישקער האָט געמאַכט אויף מיר אַ מאָדנעם איינדרוק. ער איז געווען דיק, נידעריג און זעהר פעסט געבויט. דער שטערן פול מיט קנייטשען און די הענד אויסגעדאַרט און אָדערדיג.

די עטליכע יודען אין שטעטעל האָבען געזאָגט, אַז ער איז אַ משומד און די פראַנצויזען פלעגען איהם רופען דער „זשוויף לאַמאַנטאַן“. זיי האָבען דערצעהלט, אַז ער איז אַמאָל געווען דער פיהרער פון שטאָט, דער ערשטער פּרעזידענט און דער ערשטער מאַגיסטראַט. ער האָט זיי געהאָלפען בויען דעם קלויסטער און געבראַכט פאַר זיי דעם ערשטען גלח.

זיין האָטעל איז שטענדיג געווען פול מיט מענשען. אַלפּויערים פלעגען קומען צו איהם מחנות׳ וויז. איהם האָבען זיי געטרויעט זייער געלד, וועלכע זיי האָבען אָנגעקליבען אַ גאַנצען ווינטער אַרבייטענדיג אין די וועלדער, און אין זיין האָטעל האָבען זיי געטרונקען, געטרויכערט און פערבראַכט א גאַנצען זומער. ער איז געווען דער שלום-מאַכער צווישען זיי און דער אויסגלייכער אין אַלע זייערע קריגערייען. איהם האָבען זיי דערצעהלט אַלע זייערע עיבודות מיט זייערע מיידלעך און פאַר איהם האָבען זיי קיין זאַך נישט פערבאָרגען.

ווען איינער האָט פערשכורט זיין פערמעגען און האָט שוין מעהר קיין געלד נישט געהאַט פלעגט ער קומען צום „זשוויף לאַמאַנטאַן“ און דאָרט פלעגט מען איהם שוין אַרויסהעלפען.

די יודען האָבען איהם נישט איבעריג ליב געהאַט. זיי האָבען געטראָגען אויף איהם אַ פערבאָרגענע שנאה און זייערע ווייבער פלעגען איהם אַמאָל צושילטען אַביסעל.

„אַ חזיר א גוי — האָבען זיי געזאָגט — פאַר וועמען וועט ער איבערלאָזען זיין פערמעגען? פאַר זיינע קינדער די גויים? ער האָט דאָך אַפילו נישט קיין יודיש אויסזעהן. כאַפּט איהם דער טייוועל“.

איך האָב זיך בעקענט מיט איהם דורך אַ צופאַל און ער האָט מיך פערבעטען צו זיך אין הויז.

דער צימער, אין וועלכען ער האָט געוואוינט, איז געווען פול מיט רויך. די פּאָדלאָגע איז געווען זעהר שמוציג. דער רעש און טומעל איז געווען גרויס. פון אַלע זייטען זענען געווען אָנגעוואָרפען שטיקלעך פּאַפּיראָסען און אַש.

עטליכע פון די געסט האָבען געטרונקען אַנדערע האָבען געשפּילט קאָרטען און אַנדערע האָבען גלאָט אביסעל צוגעדרימעלט און געגענעצט פון צייט צו צייט מיט אַ מאָדנע פוילקייט.

ער האָט מיך בעגעגענט מיט אַ זעהר פריינדליכען שמייכעל און האָט מיר געהייסען זיצען.

„עס איז זעהר קאַלט — האָט ער זיך צו מיר אָפּגערופען — מיר האָבען שוין לאַנג נישט געהאַט אַזאַ קאַלטען ווינטער“.

יאָ — האָב איך צוגעגעבען און אַ קוק געטון אויף די פערפרוירענע און שניי-בעדעקטע בערג, וועלכע האָבען אַרומגערינגעלט דעם שטעטעל.

„דאָס זענט איהר דער יודישער לעהרער, אָהָ, אַזאַ יונגער מענש, אַן׳אָפּגעגאָלטער און אָהן אַ היטעל?

איך האָב אויף איהם אַ קוק געטון מיט גרויס
3
פערוואונדערונג:

„פון וואַנען ווייסט איהר, אַז אַ יוד טאָר נישט געהן אָהן אַ היטעל?“ — האָב איך געפרעגט.

זיינע אויגען האָבען זיך פּלוצלונג אָנגעצונדען, זיין צוקנייטשטער און בלאַסער פּנים האָט זיך פערדרויטעלט. ער האָט אַרויסגענומען זיין לולקע פון מויל און אָנגעהויבען צו רעדען:

„וואָס, צו דען בין איך נישט דער אייגענער יוד, וואָס איהר?... יאָ איך בין... שוין פינף און פופציג יאָהר, אַז איך לעב אַזוי פערוואָגעלט און דערווייטערט פון אַלע מיינע בעקאַנטע און טייערע, פערצעהן יאָהר בין איך אַלט געווען, ווען איך בין געקומען אַהער פון מיין קליין שטעטעלע, וואו איך בין געבוירען געוואָרען און פערבראַכט מיין יוגענד.

אין מיינע אויערען קלינגען נאָך די געוויינערייען פון מיינע עלטערען פאַר מיין אָפּפאָהר. איך האָב געהאַט אַ טרוימערישען און וואַנדערענדען גייסט. די שטוב פון מיין טאַטען דעם שוחט, און די אַטמאָספערע פון שטעטעל האָט מיך אָנגעהויבען צו שטיקען. מיר האָט זיך געוואָלט זעהען די גרויסע וועלט מיט אַלע איהרע וואונדער און איך האָב בעשלאָסען צו פאָהרען קיין קאַנאַדע. מען האָט מיר געוואָלט אָפּריידען נאָר עס האָט נישט געהאָלפען... פאַר מיינע אויגען שטעהט נאָך, ווי מיין טאַטע האָט איינגעפּאַקט אין מיין שטרויענע וואַליזקע מיינע תפילין און אַרבע כנפות. „פערגעס נישט אָן דאָס — האָט ער געזאָגט — און גאָט וועט דיך פיהרען אויף דעם גלייכען וועג“...

יונג, אָרים אָהן פריינט און אָהן אַ שפּראַך בין איך געקומען אַהער. איך האָב איצט אָנגעהויבען צו בעגרייפען, וואָס עס הייסט אַ מלחמה פאַר אַן׳עקזיסטענץ. איך — דער קליינשטעטלדיגער און שעמעוודיגער בחור׳ל האָב זיך געשלעפּט איבער די הייזער. דעמאָלט זענען די וועגען נישט געווען ווי היינט. אַלץ וואָס דו האָסט געזעהען איז געווען וואַלד און בערג. געגעסען האָב איך נאָר האַרטע ברויט און ציבעלעס. נישט איינמאָל האָט מען מיך פון שטוב אַרויסגעטריבען און איך האָב גענעכטיגט אין די קאַלטע, ווינטערדיגע נעכט אין אַ שטאַל, וואו אַ מעהר מענשליכער פראַנצויז האָט מיר ערלויבט צו שלאָפען. אָך — האָט ער פּלוצלונג אויסגערופען — יענע נעכט זענען ביי מיר איינגעקריצט אין מח, קוק אויף מיין קערפּער און דו וועסט זיי דערקענען“.

ער האָט איבערגעהאַקט דעם געשפּרעך, עס איז געווען קענטיג דאָס ער האָט איצט זעהר א סך איבערגעלעבט. ער האָט אָנגעצונדען די לולקע און האָט פאַרטגעזעצט.

„איך האָב אַזוי אַרומגעוואַנדערט עטליכע יאָהר ביז וואַנען איינער פון די „גוטע יודעלעך“ האָט מיך געמסרט אַז איך האַנדעל אָהן אַ פּאַטענט... מען האָט מיך איינגעזעצט אין טורמע אויף דריי מאָנאַטען.

אַ פערצווייפעלטער און כמעט אָהן מוט בין איך אַרויס פון דאָרטען. איך האָב נישט געוואוסט וואָס צו טון און צו וואָס זיך צו נעהמען. מיר איז מיאוס געוואָרען דער פעדלען, און איך האָב בעשלאָסען צו געהן אַרבייטען אין די וועלדער גלייך מיט אַלע גויים.

צוזאַמען מיט ווילדע אינדיאַנער און פּויערים האָב איך געשלאָפען אין די געצעלטען. צוזאַמען זענען מיר געגאַנגען אויף יאַכט. איך האָב געשאָסען בעסער פון זיי, און אַלע האָבען רעספּעקטירט דעם „זשוויף לאַמאַנטאַן“ צוזאַמען האָבען מיר אויסגעוואָרצעלט וועלדער, געהאַקט שטיינער, געבויט וועגען און הייזער. מיין נשמה איז פערגראָבט געוואָרען און מיינע ביינער זענען פערהאַרטעוועט געוואָרען. איך בין געוואָרען ווי איינער פון זיי. און איך האָב ליב געקראָגען דעם אָרט לעבען.

אַמאָל פלעגט זיך דערוועקען אין מיר אַן׳אומעדיגער געדאַנק דאָס האַרץ פלעגט אָנהויבען צו וועהטון. נאָר איך פלעג דאָס איינשטילען מיט אַ גוטען טרונק. שכורערהייד פלעג איך אוועקגעהן צו דער קעכין פון קעמפּ, א יונגע און אַ שעהנע פראַנצויזקע. דאָ האָב איך געפונען אַ טרייקייט צו מיין עלענדקייט. איך האָב זיך אין איהר שטערבליך פערליבט און צום סוף חתונה געהאַט מיט איהר. אונזער חתונה איז געווען אין פּאַליש פון קלויסטער, ווייל איך האָב זיך ענטזאַגט צו שמדען. מיר האָבען געקויפט אַ ווילדע שטיק ערד, און זי אַליין בעאַרבייט, מיר זענען געווען ווייט פון אַ ישוב און מיר פלעגען צוזאַמען פאָהרען יעדען שבת מיט דער שיפעל צו קויפען עסען אין דעם נאָהענטסטען דערפעל. אַ היים האָב איך אויפגעהערט צו שרייבען, וואָס וועל איך זיי זאָגען, אַז איך האָב חתונה געהאַט מיט אַ גויע, און אַז מיינע קינדער זענען אַלע קאַטאָליקען? איך האָב אויסגעמיטען יודען און איך האָב זיי אין די אויגען נישט אָנגעזעהען פאַר 25 יאָהר צייט. מיינע זיהן און טעכטער זענען נישט ווי די איבעריגע פראַנצויזען, עס פליסט אין זיי יודיש בלוט, זיי זענען זעהר ליידיש, שעהן און אָרענטליך. דאָס שטעטעל איז געוואָרען גרעסער און גרעסער. איך בין געווען דער פּאָרזיצער אין מאַגיסטראַט. יודען זענען געקומען און געמאַכט גרויסע געשעפטען. זיי האָבען אַראָפּגעבראַכט אַהער אַ רבי פאַר זייערע קינדער. דאָס פינטעלע יוד האָט זיך ווייטער אין מיר דערוואַרימט און איך האָב אָנגעהויבען צו אַריינקומען צו זיי. איך האָב זיי אַלעס דערצעהלט און פון זיי קיין זאַך נישט פערבאָרגען. אייניגע האָבען מיך געטרייסט און אַנדערע האָבען מיך געהייסען אַנטלויפען פון מיין ווייב אָדער קינדער. אָך, וואו איז זייער מענשליכקייט? איז זי נישט מיין ווייב און זענען זיי נישט מיינע קינדער? און אויב קאַטאָליקען איז וואָס? איך האָב זיך ווידער דערנעהנטערט צו מיין פאָלק, וועלכע איך האָב קיינמאָל נישט פערלייקענט. איך האָב אָנגעהויבען צו פאָהרען אין שטאָט אויף די ימים טובים, ווי די יודען האָבען זיך דערוואוסט מיין היסטאָריע האָט מען פון מיר געריסען שטיקער. איך האָב געשענקט א תורה פאַר אַ בית מדרש און אָפּגעשריבען טויזענד דאָלאַר פאַר אַ בית עולם. זיי זענען נישט געווען צופרידען און זיי האָבען מיר שוין געוואָלט בעגראָבען.

שטאַרבען איז זעהר גוט צווישען יודען, אָבער איך צווייפעל, אויב עס איז אַזוי גוט צו לעבען מיט זיי. זיי קוקען נאָך היינט אויף מיר פון אויבען אַראָפּ.

און וואָס איז דער אונטערשיד צווישען אונז?— האָט ער צוגעגעבען מיט אַ קרעכץ. זיי זענען נישט בעסער פון מיר. זיי אַרבייטען שבת און עסען די זעלבע פליש וואָס איך. עטליכע האָבען מיר געזאָגט, אַז מען קען זיין אַ גוטער יוד און נישט זיין פרום, זיי זענען נאַציאָנאַליסטיש געשטימט. איך פערשטעה דאָס נישט. איך ווייס, אַז אַ גוטער יוד מוז אָפּהיטען דעם שבת, און מוז לייגען תפילין יעדען טאָג, מיין טאַטע דער שוחט האָט מיר אַזוי געלערענט, נו, וואָס פאַר אַ ביישפּיל קען איך בעווייזען מיינע קינדער וועלכע געהען אין קלויסטער יעדען טאָג, און האָבען מיך נישט איינמאָל געפרעגט, אין וואָס גלויבען די יודען. גיב א קוק אויף דיר אַליין. דו געהסט אָהן אַ היטעל און עסט מיט זיי צוזאַמען. וואָס לערענסטו מיט זייערע קינדער?

ער האָט געענדיגט מיט א גרויסען זיפץ, און ער האָט זיך שטאַרק פערקלערט.

איך האָב זיך מיט איהם געזעגענט, און איך בין אַוועק זאהיים מיט עפּעס א מאָדנעם געפיהל.

דער ווינט האָט געבלאָזען אויפ׳ן גאַס, קליינע קינדערלעך האָבען זיך געגליטשט אויף דעם אייז און מענשען האָבען אַרומגעשפּאַצירט איבער די גאַסען אַהין און אַהער.

—=:O:=—

פון יודישען הומאָר-אוצר

אַזאַ מענש זאָל גאָר זאָגען אַ ליגען...

אַ מתנגד איז געזעסען צווישען עטליכע מענשען און האָט אָפּגעלאַכט פון רבי׳ן, האָט זיך דאָרטען געפונען אַ חסיד, וואָס האָט נישט געקאָנט אַריבערטראָגען, מ׳זאָל רעדען אויפ׳ן רבי׳ן און האָט זיך אָנגערופען:

— פערמאַך דיין מויל דו מתנגיד! דער רבי האָט אַלע ערב שבת „גלוי אליהו“ און דו האָסט די חוצפה צו רעדען אויף איהם.

— און פון וואַנעט ווייסטו — האָט דער מתנגד געפרעגט — אַז דיין רבי האָט אַלע ערב שבת גלוי אליהו?

— איך האָב אַליין געהערט ווי ער זאָל לעבען האָט דערצעהלט.

— און טאָמער זאָגט ער ליגען — האָט דער מתנגד ווייטער געפרעגט?

— רשע דו איינער — האָט דער חסיד זיך צושריען, — אַ מענש וואָס האָט „גלוי אליהו“ וועט זאָגען ליגען...

נאָך וואָס קריכט ער ווידער

אַ יודענע האָט געלייענט אין צאינה וראינה פרשה „וישב“ די מעשה מיט מכירת יוסף, און האָט זיך שטאַרק פונאַנדערגעוויינט.

— גאָט זאָל זיך אויף איהם דערבאַרעמען — האָט זיך כליפּענדיג פאַר געווויין אַרויסגעזאָגט —אַ ווייסטער יתום נעבעך.

איבער־אַ־יאָהר האָט זי ווידער געלייענט די זעלביגע סדרה און אַז זי איז געקומען צו מכירת יוסף, איז זי שטאַרק אין כעס געוואָרען.

— ס׳איז אסור לרחם אויף איהם, אויף אַזאַ שוטה, ער האָט דאָך געוואוסט, וואָס די ברידער האָבען איהם פאַר־אַ־יאָהרען געטון, נאָך וואָס איז ער ווידער צו זיי געקראָכען... שאַ.

שלום על ישראל

וועגען ר׳ אורילע סטרעליסקער זצ״ל / — פון — בן-ציון פייגאן

ווען ר׳ אורילע סטרעליסקער ז״ל, האָט אָנגעהויבען מפורסם צו ווערען, האָבען חסידים ואנשי מעשה באַלד מרגיש געווען אינ׳ם גרויסקייט פון איהם ז״ל און פון דער גאַנצער סביבה אַרום האָט מען אָנגעהויבען צו פאָהרען קיין סטרעליסק. און ווער ס׳האָט זוכה געווען אויפצוגעהן קיין סטרעליסק און זיך בעקענען מיט דער עבודה פון ר׳ אורילע׳ן ט׳ער שוין געמוזט ווערען צוגעבונדען בעבותות אהבה צום סטרעליסקער און ווערען א סר למשמעתו.

מיט זיין עבודה האָט ער אָנגעצונדען אַ פייער פון אהבה און מורא פאַר השי״ת אין יעדענס האַרץ ווער נאָר ס׳איז בייגעווען ביי איהם בשעת ער האָט מתפלל געווען.

איז אין יענער צייט געווען איינער א. מקורב פונ׳ם לובלינער חוזה ז״ל, האָט ער געהערט פונ׳ם סטרעליסקערס גרויסקייט, האָט ער עולה געווען קיין סטרעליסק, נישט על מנת מקבל מדות זיין, נאָר פשוט זיך צו בעקענען מיט׳ן דרך העבודה פון ר׳ אורילע׳ן און בודק זיין דעם רגש האש, וואָס צינדט אָן אין די הערצער פון זיינע צוהערערס כפי מ׳האָט איהם דערצעהלט.

דער מקורב פונ׳ם הייליגען חוזה, וואָס האָט שוין זוכה געווען משמש צו זיין דעם הייליגען לובלינער און האָט געהאַט אַ גוטע הבנה —(פערשטאַנד), אין דער קדושה פון אַ צדיק, האָט באַלד דערפיהלט דאָס גרויסקייט פונ׳ם סטרעליסקער און ער איז שטאַרק נתפעל געוואָרען פון איהם ז״ל, ער איז אָבער געווען בטוח ביי זיך, אַז דער לובלינער חוזה, שטעהט אין צדקות און אין השגת רוח הקודש נאָך העכער פון סטרעליסקער איז ער געפאָהרען קיין לובלין. דערצעהלען דעם לובלינער, אַז ער איז געווען אין סטרעליסק האָט ער נישט בעדאַרפט, ער איז געווען בטוח, אַז דער הייליגער צדיק פון לובלין ווייסט שוין אַליין. ער איז דאָך אַ חוזה און ער זעהט מקצה העולם ועד קצהו.

צווישען לובלינערס חסידים איז געווען איינער אַ חסיד שוטה, פון די חוחין זעירין (קליינע מוחות), ער איז געווען אַ חסיד און געפאָהרען צום צדיק צוליב גשמיות, ער האָט פערשטאַנען אַז דער רבי וועט איהם מיט זיין צדקות בענשען מיט פרנסה, געזונד וכדומה ענינים פון עולם הזה. קיין העכערע רעיונות פון גשמיותדיגע ענינים האָט זיין קליינער מוח נישט משיג געווען.

און אַזוי ווי ער האָט אָפּגעשאַצט דעם צדיק מיט אַלע זיינע חסידים אויף זיין תגר׳שען (סוחרישען) שטייגער, איז ער געווען זעהר אין כעס אויף די אַנדערע צדיקים וואָס זיי זענען מפורסים געוואָרען, גלייך ווי זיי וואָלטען געקומען צונעהמען זיין רביס פרנסה, און נאָך מעהר האָט ער נישט געקאָנט סובל זיין, ווען איינער פונ׳ם חוזה׳ס חסידים איז אַמאָל געפאָהרען מקבל פנים זיין אַן׳אַנדער צדיק. ווען אָט דער סוחרישער חסיד, דער קליינער מוח איז געוואויר געוואָרען אַז דער מקורב איז געווען אין סטרעליסק, ביי ר׳ אורילע׳ן, ויחר אפו, איז ער געוואָרען שטאַרק אין דער הקפדה. און ער איז אַריינגעגאַנגען צום חוזה און זיך אָנגערופען:

— רבי, דער און דער מקורב אייערער האָט בוגד געווען אין אייך און ער האָט אייך פערלאָזט.

— וואָס — האָט דער חוזה אויסגערופען דערשראָקען! — בוגד געווען זאַגסטו! אַ בגידה ביי מיר אין שטוב! מיין מקורב בוגד געווען! ניין, ס׳קאָן נישט זיין! איך זעה נישט קיין שום בגידה.

— ער איז געווען אין סטרעליסק. ביי אייגעם אַנ׳אורי, — האָט דער סוחרישער חסיד ווידער דערצעהלט.

האָט דער לובלינער אויסגערופען:

— וואָס זאָגסטו, שוטה? אין סטרעליסק איינער אַנ׳אורי? איך זעה נישט אין סטרעליסק קיין מענשען מיט׳ן נאָמען אורי. איך בין ב״ה אַ חוזה, איך זעה פון איין עק וועלט ביז׳ן צווייטען עק וועלט. און איך זעה נישט אין סטרעליסק אייגעם אַנ׳אורי. איך זעה אָבער יאָ, א שרף אורי. ער איז צווישען די שרפים דער גרעסטער שרף. מיט פיר פנימער זעה איך איהם. ווי אין פסוק שטעהט „וארבע פנים לאחת“. דו, שוטה, רוף מיר איהם גאָר אַהער מיין מקורב, וואָס ער האָט זוכה געווען צו זעהן די הייליגע פנימער פונ׳ם שרף ר׳ אורילע.

איז באַלד צוגעלאָפען יענער מקורב צום חוזה. רופט ער זיך אָפּ דער חוזה:

— דו האָסט די זכיה מקבל פנים זיין דעם שרף ר׳ אורילע! אשריך, אַז וואויל איז צו דיר, און וואויל איז צו דיין חלק.

אַז דו וועסט זיין נאָך אַמאָל אין סטרעליסק, זאָג איהם דעם שרף, אַז איך גאַר זעהר צו זעהן זיך מיט איהם. איך לויף איהם נאָך שוין מכמה שנים, אַ קוק טון אין זיין צורה הקדושה, איך האָב מיך שוין אויפגעהויבען ביז׳ן העכסטען היכל אָבער, איך קאָן איהם נישט משיג זיין, ער פליהט אין אַזאַ הויכקייט, וואָס ס׳איז נישט מעגליך פאַר קיין בשר ודם צו דערגרייכען אהינצו, זאָג איהם, אַז איך האָב איהם זעהר געבעטען, ער זאָל זיך אַראָפּלאָזען אויף אַ ווייל, און אַראָפּנידערען צו מיר זיך זעהן מיט מיר.

ווען דער מקורב האָט דאָס איבערגעגעבען ר׳ אורילע׳ן, האָט ער אָנגעהויבען צו ציטערען מיט אַלע זיינע אברים, און ער האָט אויסגעשריגען:

— צום חוזה זאָל איך מיך אַראָפּלאָזען!? אַזוי האָט ער געזאָגט דער אלטער? ניין, ער האָט בעדאַרפט זאָגען פונקט דעם היפוך: — אויפהויבען דאַרף איך זיך צו איהם. קיין גרעסערען צדיק — בזוב ובבא — פונ׳ם הייליגען חוזה, האָב איך נאָך נישט געזעהן: בשעת ער זאָגט א שיעור אין דער „מתיבתא דרקיע“ שטעהען אַלע מלאכים ואופני הקודש און לעגען צו זייערע אויערען, נישט צו פערפעהלען קיין איינציגען דבור וואָס געהט אַרויס פון זיין מויל און זיי כאַפּען אויס זיינע הייליגע ווערטער און פלעכטען אויס פון זיי עטרות פאַר די צדיקים. איך האָב מיך שוין וויפיל מאָל אָנגעשטרענגט א קוק צו טון איהם אין זיין הייליגער צורה. בשעת ער זאָגט זיין שעור, און מען לאָזט מיך נישט, ווייל מען מוז קודם איהם מקבל פנים זיין בעולם הזה. ווייל איך, שוין פון א צייט צילה זיין צו איהם. און איך האָב אַלץ קיין צייט נישט, זאָג איהם, אַז בקרוב איה״ש וועל איך שוין אויפגעהן קיין לובלין איהם מקבל פנים זיין.

איז דער מקורב שטאַרק נתפעל געוואָרען פון זיינע רייד און איז תיכף אויפגעגאַנגען קיין לובלין און איהם, דעם חוזה, איבערגעגעבען פינקטליך די רייד פון ר׳ אורילע׳ן.

האָט ער ז״ל שטאַרק אָפּגעזיפצט און זיך אָפּגערופען:

— ער האָט זיך צו שפּעט אַרומגעקוקט. ער וואָלט זיך געווען בעדאַרפט צואיילען. טאַקע אַ שרף. אָבער ער האָט נישט בעדאַרפט פערגעסען, אַז ס׳איז דאָ אַן׳עולם השפל, וואו ס׳וואוינט די כנסת ישראל, און דער ס״מ ר״ל. האָט אויסגעשפּרייט זיין ממשלה און האָט דוחק געווען די „רגלי השכינה“.

אַליין, האָב איך נישט בכח מלחמה צו האַלטען מיט איהם, מיט׳ן ס״מ און איך האָב אַלץ געוואַרט און געהאָפּט אויף דעם גרויסען גבור, דעם שרף ר׳ אורילע׳ן. ער זאָל מיר קומען צו הילף, און מיר זאָלען ביידע מעביר זיין די ממשלת זדין מן הארץ און ברענגען די גאולה אמיתות אויף דער וועלט:

— זינט ער, דער שרף איז אויף דעם עולם אַראָפּגעקומען שטעהט שוין משיח בן דוד און וואַרט מיט אַ פנים שוחקות ביי מיין טיר, ער, דער שרף זאָל מיר קומען העלפען אין מיין מלחמה מיט דער „סטרא אחרא“. און ער, ר׳ אורילע, האָט פערגעסען די גאַנצע וועלט, ער האָט זיך אויפגעהויבען צו הויך און פערברענגט צווישען די שרפימדיגע מלאכים און איך מוז אַליין פיל יאָהרען פיהרען די מלחמה ביז מיינע כוחות האָבען זיך שוין אויסגעלאָזט.

ער זאָגט, ער וועט במהרה קומען זיך זעהן מיט מיר? ניין, ער האָט פערשפּעטיגט, און דערפאַר וועט ער בענש ווערען, זיין זוהן אייזיק, וועט נישט ירשענען זיין „קסא אחריי“. ס׳וועט שוין זיין שלום על ישראל.

יענעם יאָהר איז דער חוזה נפטר געוואָרען און באַלד נאָך איהם איז אויך ר׳ אורילע נפטר געוואָרען.

האָבען זיינע חסידים זיך צוטיילט אין צוויי טיילען: אַ טייל חסידים האָבען אָנגעהויבען צו פאָהרען קיין סאַדיגורע, צו ר׳ ישראל ריזשענער ז״ל און דער רוב חסידים האָבען געקרוינט פאַר זייער רבי׳ן ר׳ אורילע׳ס תלמיד-מובהק, ר׳ שלום בעלזער ז״ל, און ר׳ אייזיק, ר׳ אורילע׳ס זוהן, איז אַליין אויך, מיט אַלע חסידים גלייך, געפאָהרען קיין בעלז, צו ר׳ שלומ׳ען. האָבען דעמאָלט די חסידים פערשטאַנען די הייליגע רייד פונ׳ם חוזה ז״ל, וואָס ער האָט געזאָגט: „ס׳וועט שוין זיין שלום על ישראל“.

—=:O:=—

די סיים- און סענאט-וואהלען

פון „בלאק צו פערטיידיגן די יודישע רעכט אין פוילען“

דעם קומענדיגען דאנערשטאג, דעם 13 נאוו. אָרדענט איין דער בלאָק אין זאַל פון פילהאַרמאָניע (נאַרוטאַוויטשא 20) אַ גראַנדיעזען וואַהל־מיטינג מיט דער בעטייליגונג פון: יצחק גרינבוים, העשל פאַרבשטיין, אַדוו. האַרטגלאס, אברהם לעווינסאָן, ד״ר ראָזענבלאַט, רעד. יוסף לעווי, ראַטמאַן ביאַ־לער און אַנדערע.

* * *

נעכטען איז אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע פאָרגעקומען אַ פלענאַר־זיצונג פון לאָדזער וואַהל־קאָמיטעט פון בלאָק. עס האָבען זיך פערזאַמעלט די אָנגעזעהענסטע ציוניסטישע עסקנים און געזעלשאַפטליכע טוער אין דער שטאָט, ה׳ ד״ר ראָזענבלאַט האָט רעפערירט וועגען דעם גאַנג פון דער וואַהל־אַקציע פו ציוניסטישען וואַהל־בלאָק.

* * *

אין לאָקאַל פון „התאַחדות“ איז נעכטען אָוועבד פאָרגעקומען אַ מאַסען־פערזאַמלונג פון דער יוגענד פון די פערשידענע אָרגאַניזאַציעס און גרופּירונ־גען, וועלכע האָט זיך געשטעלט צו דער וואַהל־אַרבייט פון דעם בלאָק. נאָך די רעדעס פון די ה״ה: בראַווערמאַן, טעמפעלהאָף, בוימגאָלד, ראָסין און אנד. ווערט פערטיילט די אַרבייט צווישען די אַנ־וועזענדע אויף דער צייט פון דער וואַהל־אַקציע

פון לינק-סאציאליסטישען בלאק

דער לינק־סאצ.־בלאָק, ברענגט אַראָפּ אויף מאָרגען, שבת די וואַרשאַווער אַרטיסטען־סטודיע „וועקער“, וועלכע טרעט אויף מיט אַ נייעם רעוויו־פּראָגראַם א. נ. „וואַהלען“. די פאָרשטעלונגען קו־מען פאָר שבת 10 פריה אין „פילהאַרמאָניע“. 4, 6 און 8 אָוועבד — אין „קולטור־ליגע“, בזשע־זשינער 23.

פון בלאק צו פערטיידיגען די ווירט־שאפטליכע אינטערעסען פון דער יודישער בעפעלקערונג

די לעצטע טעג האָט דער בלאָק ענטוויקעלט אַ ברייטע טעטיגקייט אין אַ גאַנצע רייה פּראָפעס־יאָנעלע אָרגאַניזאַציעס און אינסטיטוציעס. עס איז געשאַפען געוואָרען אין אַ גאַנצער רייה ראַיאָנען וואַהל־קאָמיטעטען, וועלכע פיהרען אָן מיט דער אַרבייט. הייגט, מאָרגען, און זונטאָג אָרדענט איין דער בלאָק מיטינגען אין פערשידענע צענטערן פון דער שטאָט, צו וועלכע עס קומט צופאָהרען פון וואַרשא. ה׳ אַדוו. נח פּרילוצקי.

פון זגערזש טיילט מען אונז מיט

מוצאי שבת, דעם 1. נאָוועמבער איז גע־רופען געוואָרען דורך די זגערזשער אַגודה אַ קאָנ־סטיטואירענדע וואַהל־זיצונג, צו וועלכער עס זיי־נען איינגעלאַדען געוואָרען אויך אַלעקסאַנדערער חסידים. מחמת דער פּאָרזיצער פון דער פערזאַמ־לונג, ה׳ שלמה סירקוס איז אָנגעפאַלען אויף די אַלעקסאַנדערער חסידים, האָבען די לעצטע פער־לאָזט די זיצונג.

אַ בריף אין רעדאַקציע

ג׳ ה׳ רעדאַקטאָר!

אין נעכטיגען נומער „נייעם פאָלקסבלאַט“ איז געווען געמאָלדען, אַז צווישען אַ רייה יוגענד־אָר־גאַניזאַציעס, דאַרף זיך שטעלען אין רשות פון ציו־ניסטישען בלאָק אויך דער „החלוץ“, וועלכער איז אַ צווישענפּאַרטייאישע אָרגאַניזאַציע, וואָס קאָן זיך נישט אָנגאַזשירען אין אַ־וועלכען־ס׳איז בלאָק.

מיר האַלטען, אַז דער בעשלוס איז נישט קיין ריכטיגער, און מיר וואַרפען פון זיך אַראָפּ יעדער עווענטועלע פעראַנטוואָרטליכקייט.

מיט דרך־ארץ

„פרייהייט“־פראַקציע אין לאָדז. „החלוץ“.

שלימזל'דיגער טאג פון די לאדזער טראמוויען

אין פערלויף פון נעכטיגען טאָג זענען פאָר־געקומען עטליכע פאַרפאַלען אויף די טראַמוואַיען. אויף זגערזשער 99 איז פון טראַמוואַי אַרויסגעפ־פאַלען די 20 יאָהריגע יאַנינא מאַטשאַק מ׳האָט זי אָפּגעפיהרט אין קריינקשפּיטאַל אויף נאַרוטאַ־שעוויטשאַ.

אויף קילינסקי איז אַרויסגעפאַלען פון טראַמ־וואַי דער 9 יאָהריגער יעווגעניוש זשאַרען פון אַבּ־ראַמאָווסקי 32. די פּאָגאָטאָוויע האָט איהם ערטיילט הילף.

אויף רוג פּעטריקאָווער און 6 שערפּיעו איז פון טראַמוואַי אַרויסגעפאַלען מיכאַלינא אַרבאַ־ 31 יאָהר אַלט (אַל. 1 מאַי 38) זי האָט זיך צובראָכען 2 ריפּען און מ׳האָט זי אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

פארפאלן בעת דער ארבייט

(פּ) אויף דער קאַלישער באַהן האָט אַ באַלען סחורה צוגערוקט דעם 35־יאָהריגען באַהן־אַר־בייטער יאַן שקלאַרעק. מ׳האָט איהם אַרויסגע־צויגען פון דעם באַלען און אַרויסגעווען די פּאָ־גאָטאָוויע, וועלכע האָט איהם אין אַ שווערען צו־שטאַנד אָפּגעפיהרט אין קריינקשפּיטאַל. ביי שקלאַ־רעקן זענען צובראָכען געוואָרען דריי ריפּען.

(—) אין איינערטס פאַבריק (קאַראַלא 49) האָט זיך דער אַרבייטער מאַרצין יאַבלאַנסקי פער־וואונדעט אין קאָפּ. פּאָגאָטאָוויע האָט איהם ערטיילט הילף.

(—) אין די רעפּעראַציע־וואַרשטאַט פון דער היגער עלעקטראָוונע האָט זיך דער אַרבייטער מיע־טשיסלאַוו יאַנאָשעק (פּאָמאָרסקאַ 81) אָפּגעריסען 2 פינגער פון דעם לינקען פוס. פּאָגאָטאָוויע האָט איהם ערטיילט די ערשטע הילף און אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

1=טער קלאַנג פילם=קינא=טעאַטער
„SPLENDID“
לעצטע 3 טעג!
ערשטער פויל שער 100% קלאַנג פילם
„AS-FILM“ פּראָדוקציע
„דער געפעהרליכער ראָמאַנס“
פריי בעאַרבייט לויט דער ערצעהלונג פון Andrzej Strug
„FORTUNA ŚPIEWAKA SPIEWANKIEWICZA“
אינסצעניזאַציע: Anatol Stern — רעזשי: M. Waszyński — לייטער פון דער
פּראָדוקציע: Józef Rozen — מוזיקאַלישער לייטער: Adam Szpak — אויפנאַהמען:
Jan Thever — דעקאָראַציעס: Stefan Norris — ליטעראַרישער לייטער: Karol
Husarski — טעקסטען און לידלעך: Konrad Tom — רעקאָרד־בעזעצונג
Bogusław Samborski, Betty Amann
Zula Pogorzelska, Eugenjusz Bodo, Kazimierz Krukowski, Adolf Dymsza. H. Stępowska, Paweł Owerło, S. Szwarc, L. Kraszowski, L. Owron, L, Recheński, O. Kaczanowski, 6-io letni Józio Orski i inni.
באַר־געזאַנגען אויס עפיהרט פון באַר DAN. — מוזיקאַלישע אילוסטראַציע אויסגעפיהרט פון סימפאָ אָרקעסטער פון „נא שאַמע“ פילהאַרמאָניע — דושעז־באַנד־אָרקעסטער פון HENRRYK GOLD
אנהייב טעגליך 6, 8 און 10 אָוונט. שבת און זונטאָג 4, 6, 8 און 10 אָוונט.
פּאַספּאַרטוס און חנוכה־בילעטען זענען אונגילטיג.
פּרייזען פון די פּלעצער 1, 2 און 3 זלאָטעס.

פּעלץ-וואַרען
קען מען קויפען אַמביליגסטען און אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען
נאָר ביי דער לאַנגיעהריגער פירמע
L. B. FEFER, Wschodnia 42 Tel. 178-04
בעמערקונג: די קירזשנער־ווערקשטעל געפינט זיך אויפ׳ן אָרט
די אַרבייט ווערט אויסגעפיהרט פּינקטליך און רעעל.

BOTY deszczowe

damskie z aksam. wyłogami z czarnej gabardiny . . . zł. 15.—
damskie z aksam. wyłogami całe z gumy, czarne, bronz lub baige . zł. 18.—
damskie wys. z wyłogami lekkie całe z gumy deseń w kwiaty bronz. zł. 20.—

KALOSZE

damskie półkal. bez obc. . . zł. 4 50
damskie na trykotowej podszewce . zł. 9.—
męskie na trykot. podszewce . zł. 10.20 męskie płytkie zł. 9.70

„GENTLEMAN“

אַ ווארעם שטוב פאר שול-קינדער

זונטאָג, 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר אויף ווסכאָדניא 70 די ערעפענונג פון דער וואַרים־שטוב פאַר קינדער פון די פאָלקס־שולען. די וואַ־רים־שטוב ווערט געגרינדעט ביים הילפס־פעראיין „בית־לחם“.

שפענדע

ביים אָפּנעהמען אין אונזער אַדמיניסטראַציע די פערלוירענע וועקסלען האָט ה׳ וועבצלאָוו (עוואַנגעליק) ווילענסקא 40, געשפענדעט 10 זל. לטובת דעם בית־היתומים, זגערזשער 40. דאָס געלד איז אָפּצונעהמען אין אדמיניסטראַציע.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, ד. 7 נאוועמבער

11.58 צייט־סיגנאַל פון וואַרשא און העינאַל פון מאַריאַצקען טורעם אין קראָקא, 12.05 גראַמאַ־פאָן־פּליטען, 13.15 טאָג־פּראָגראַם פון קינאָ־ און טעאַטער־רעפּערטואַר, 15.35 קאָמוניקאַט פון פּוי־לישען פערבאַנד פון די קורצפאַליע, 15.50 לעקציע פון פראַנצויזיש, 16.15 גראַמאַפאָן־פּליטען, 17.15 פּאָרלעזונג וועגען ווירגיליוש צו זיין 2000 יעהרי־גען געבורטס־טאָג, 17.45 לייכטע מוזיק פון וואַר־שא, 18.45 פערשידענעס, 19.10 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, פּראָגראַם אויף מאָרגען, 19.25 גראַמאַפאָן־פּליטען, 19.35 ראַדיאָ זשורנאַל, 19.55 גראַמאַפאָן־פּליטען, 20.00 שמועס וועגען מוזיק, 20.15 סימפאָנישער קאָנצערט פון וואַרשאַווער פילהאַרמאָניע. נאָכ׳ן קאָנצערט — קאָ־מוניקאַטען, טעכנישע פּאָסט — קעסטעל, קאָנצערט פון גראַמאַפאָן־פּליטען.

שבת דעם 8. נאוועמבער

11.58 צייט־סיגנאַל פון וואַרשא און העינאַל פון מאַריאַצקען טורעם אין קראקא, 12.05 גראַמאָ־פאָן־פּליטען, 13.15 טאָג־פּראָגראַם פון קינאָ־ און טעאַטער־רעפּערטואַר, 15.50 רעגירונגס־פּאָרלעזונג, 16.15 גראַמאַפאָן־פּליטען, 17.15 פּאָרלעזונג, 17.45 אודיציע פאַר יונגע קינדער, 18.15 קאָנצערט פאַר יוגענד, 18.45 פערשידענעס, 19.10 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, פּראָגראַם אויף מאָר־גען, 19.25 ראַדיאָ־זשורנאַל, 19.55 גראַמאַפאָן־פּליטען פון וואַרשא, 2000 פּאָרלעזונג, 20.30 רע־ציטאַל פון האַנס נעעמאַן אויף אַ 24. סטרונעדיגע לוטניע. 21.25 לייכטע מוזיק, 22.00 פעליעטאָן. 22.15 גראַמאַפאָן־פּליטען, 22.55 קאָמוניקאַטען טאַנץ־מוזיק.

דאַרפישע פּראַטעסטען
(מיט און אָהנע פּראָטעסט)
ווערען שנעל און פּינקטליך איינקאַסירט
דורך די איבעראַל בעקאַנטע ביטשריפט ביוראָ
„POLPRAW“
נאַרוטאַוויטשא 1, טעל. 170-01
די איינקאַסאָ פון פּראָטעסטען ווערט ערלעדיגט מיט שנעלע פערבינדונג מיט אַ סאַמאָכאָד.

ביי מענשען מיט אונרעגעלמעסיגער הארץ-טעטיגקייט

שטעלט אַ גלאָז נאַטירליך ביטערוואַסער FRANCISZKA JÓZEFA נאָהמענדיג יעדען טאָג פריה נכטערנהייט, אַ ריכטיגען שטוהלגאַנג, צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאַד־אַפּ. מאַנעס.ג

א „מציאה“ פון 1914

(—) אין דאָרף וואָלאַ זשאַראַנסקאַ, הינטער וידזעוו האָט דער לאַנדווירט לעאָפּאָלד יורענקעוויטש ביים אויסגראָבען די וואָרצלען פון בוימער אין װאַלד זיך אָנגעשטעקט אויף אַ גרויסען שראַפּנעל, וואָס האָט געשטעקט אין דער ערד, ער האָט וועגען דעם געמאָלדען דער פּאָליציי, וועלכע האָט פעסטגעשטעלט, אַז דער שראַפּנעל האָט נאָך נישט אויפּ־געריסען און האָט זיך געוועגדעט צו דער מיליטעריר־שער מאַכט, אַז זי זאָל פערניכטען דאָס איבער־געבליבענע פון׳ם 1914 יאָהר.

געשלאסען די שטאטישע באד

דעם 5. 6. און 7 ה. ח. זענען די שטעט־שע פּאַראַנשטאַלט אויף שקאָלנאַ זיין געשלאָסען, ווייל דאָרט ווערט אַדורכגעפיהרט אַ רעמאָנט.

אהן פחד, אהן מורא
שטימען אַלע יודען אין לאָדז
פאַר דער ליסטע
17

די פייערליכע דערעפענונג פון צווייטען „מרכז עברי“ לאקאל

מיטוואָך דעם 3 נאָוו. 8 אָזייגער איז פאָרגע־קומען די פייערליכע דערעפענונג פון צווייטען „מרכז עברי“ לאָקאַל אין לאָדז צעגעלניאַנאַ 42 אין לאָקאַל פון דער געזעלשאַפט „למען ארץ־ישראל“. די פייע־רונג עפענט ה׳ כלורניעוויטש, וועלכע ווייזט אָן אויף די בעדייטונג פון די העברעאישע קולטור־געזעלשאַפט בכלל און בפרט אין די איצטיגע שווערע לאַגע פון ציוניזם. נאָכדעם זענען אָפּגע־געבען בעגריסונגען פון אַלע איינגעלאַדענע אָרגאַ־ניזאַציעס און ווערען איבערגעלייענט די פיל אָנגעקומענע טעלעגראַמען. ה׳ פּאָזנאַנסקי רעדט וועגען דער צונעמענע אַרבייט פון „מרכז עברי“ און דער בעדייטונג פון די העברעאישע סעמינאַ־ריאָנען, (פאַר ליטעראַטור. תנ״ך און יודישע היסט־אָריע, וועלכע עקזיסטירען ביים „מרכז עברי“) די העברעאישע נאָכמיטאָג־קורסען פאַר קינדער פון פאָלקס־שולען, און די בעדייטונג פון דעם נייע געשאַפענעם העברעאישען קלוב. אַ יעהר גרויסע רושם מאַכען די אַרויסטרעטונגען פון דער העברע־אישער דראַמאַטישער סטודיע. מיט׳ן געזאַנג פון התקוה איז די פייערונג פערענדיגט געוואָרען.

אויספלוגען

פון דער יודישער געזעלשאפט פאַר לאנד־ווינסענשאפט

די היגע אָפּטיילונג פון דער יודישער געזעל־שאַפט פאַר לאַנד־ווינסענשאַפט אָרגאַניזירט פּלאַנגנ־דע אויספלוגען:

שבת, ד. 22 ד. ח. קיין פּאַביאַניץ, ד. 7 און 8 דעצעמבער קיין וואַרשע (אָפּצאָל 25 זל.). פון 25—28 דעצעמבער קיין קראָקוי, וועליטשקע און אליצוב, פון 20 דעצעמבער ביז׳ן 10 אַנואַר אַ קאָלאָניע אין זאַקאָפּאַנע.

אינפאָרמאַציע אין סעקרעטאַריאַט פּיעטרי־קאָווער 56, מאָנטאָג, מיטוואָך און פרייטאָג פון 8—10 אָוונט.

צוליב דער ביז איצט נאָך נאָמירטער פרעקווענץ
נור נאָך איניגע טעג!
די לאַנג ערוואַרטעטע פּרעמיערע!
POGANIN
אין דער הויפּטראָלע דער וואונדער־שעהנער און בעריהמטער
Ramon NOVARRO
דאָס וואונדערשעהנע ליבעס־ליד „Księżyc na Tahiti“ וועט זינגען
RAMON NOVARRO.
אָנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאָכמיטאָג. שבת, זונטאָג און יום־טוב 12 אַ זייגער ביים טאָג.
פּאָפּולערע פּרייזען.

באנדיטען=אנפאלען און רויב ערייען

דרייסטער רויב-אנפאל אויף דער פאסט-אפטיילונג (זאכאדניא 67)

פון די צוגערויבטע 6000 זל. בעקומען צוריק 4000. איינער פון די רויבער פערהאלטען און אפגעפיהרט אין טורמע

(2) נעכטען האט די פירמע „פעפעגע" ארויס-געשיקט איהר אנגעשטעלטען סאלעק מאלין אויף דער פאסט זאכאדניא 67, כדי ער זאל איבערווייזען 6000 זל. אין דער צענטראלע. בעת מאלין האט פאר'ן פענסטערל ארויסגענומען פון דער טעקע די 6 טויזענט זלאטעס איז צו איהם צוגעלאפען א יונגערמאן, איהם דערלאנגט מיט דער פויסט איבער'ן קאפ און ארויסכאפענדיג די 6 פעקלעך אנטלאפען צוזאמען מיט'ן בעגלייטער.

מאלין איז באלד געקומען צו זיך און זיך גע-לאזט נאכיאגען דעם גנב, וועלכער איז ארויסגעלא-פען פון פאסט און זיך געלאזט לויפען דורך זשע-לאנא צו דער וואולטשאנסקא.

ווען דער גנב האט דערזעהן, אז מ'יאגט איהם נאך, האט ער ארויסגעווארפען 4 פעקלעך צו 1000 זל. און געלאפען ווייטער. מאלין האט אונטערגע-כאפט די פעקלעך און ווייטער נאכגעיאגט די גנבים. אזוי ווי מאלין איז א ספארטסמאן האט ער שנעל דעריאגט איינעם פון די גנבים איז אויף איהם ארויפגעשפרונגען און איהם אומגעווארפען. א פאלי-ציי פאטרול איז דערווייל איהם געקומען צו הילף און מ'האט דעם סוחר אפגעפיהרט אין פאליציי-קאמיסאריאט. דארט האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דאס איז דער בעקאנטער גנב שמחה בינם טרוכזש 49 יאהר אלט פון מעלטשאפסקי 49. די איבריגע 2,000 זל. האט מען ביי איהם נישט געפונען.

מ'האט איהם אפגעפיהרט אין טורמע אויף קאפער-ניק, ווער ס'איז געווען זיין שותף האט ער נישט אויסגעגעבען, ער ערקלערט אז ער קען איהם פון זעהען און ווייסט אז ער הייסט שמואל.

ווי מ'רעכענט האבען זיך די גנבים צוטיילט מיט די 6000 זל. פון דעם האט טרוכזש דערהאל-טען 4000 זל. וועלכע ער האט ארויסגעווארפען בעת מ'האט איהם נאכגעיאגט. די איבריגע 2000 זל. זענען געבליבען ביי שמואלקען, וועלכער איז אנטלאפען.

יודישע וועהלער!

צי ווייסט איהר, אז נאר די ליסטע 17 האט די מעגליכקייט אדורכצופיהרען דעם איין און איינציגען זיכערן יודישען מאנדאט אין לאדז און אז אלע שטימען וואס ווערען אפגעגעבען אויף אנדערע יודישע ליסטעס, זענען ארויסגעווארפען?

געדענקט, אז לאדז מוז געבען א יודישען דעפוטאט! דעריבער שטימט אלע פאר דער

ליסטע 17

רויב-אנפאל הינטער קאליש

נעכטען ביינאכט איז אויפ'ן שאסע צווישען טורעק און קאליש אויסגעפיהרט געווארען א בע-וואפענטער רויב-אנפאל.

סטאניסלאוו קרולאשאק לייטער פון דעם לאנד-ווירטשאפטס-ארבייטער-פעראיין איז ביינאכט גע-גאנגען א היים אינדעם זענען פון וואלד ארויסגע-שפרונגען דריי פערמאסקירטע באנדיטען מיט רע-וואלווערען אין די הענד. זיי האבען טעראריזירט קרולאשאקן און ביי איהם צוגענומען 400 זל. מיט-נאכדעם האבען זיי איהם געבונדען, מיט עטליכע קלעפ איהם פערטויבט און צובינדענדיג צו א בוים אנטלאפען.

אין דערפריה האבען פערביינגייער צופעליג בעמערקט דעם פערוואונדעטען און איהם אפגע-בונדען, מ'האט באלד וועגען עם מיטגעטיילט דער פאליציי, וועלכע האט געמאכט אן אבלאוו אין וואלד אבער ביז'יעצט האט מען קיינעם נישט געכאפט.

אוועקגערויבט א שאכטעל מיט ביזשוטעריע

— נעכטען אין אווענט האט דער אינהאבער פון זובעל-געשעפט אין קאליש קראנענבערג איי-בערגעגעבען זיין פרוי א שאכטעל מיט ביזשוטעריע, אין דער ווערט פון 15 טויזענט זלאטעס, אפצוטראגען אהיים, ווען פרוי קראנענבערג איז געגאנגען א היים, האבען איהר אפגעשטעלט 2 אומבעקאנטע, אריינגעצויגען זי אין א טויער, פערשטאפט דאס מויל און זי פערוואונדעט מיט אן "אייזען. פון וואס זי האט גע'חלשט.

ערשט אין א פערטעל שעה ארום האבען פער-ביינגעהער זי בעמערקט און זי אפגעמינטערט פאליציי האט פארגענומען אן'אן ספאר'שונג, אבער פון די באנדיטען איז דערווייל קיין שפור נישטא.

יוד. ארטיסטען-פאראיין אין פוילען
דירעקטאריאט
פון די פאראייניגטע-טעאטער

בעטעלם. דיר. פאר לאדז: שמאק-פעדער. דירעקטאר: א. בעזמאן

לאדזשער יוד. קאמער-טעאטער
ביליעטער איי וויכען זאל
„מאנטייפעל זאכאדניא 43

„אררט"

קו סטל. לייטער:
משה בראדערזאן.

היינט, פרייטאג — 2 פארשטעלונגען
7.45 און 9.45 אווענד

פייערליכע פרעמיערע
פון יובילעאום-פראגראם № 2 (XX) א.נ.:

אויפן הימל איר ד

אין 2 טיילען, 14 בילדער.

נומערן: 1) קלויזניקעס, 2) דאס ליד פון די ממזרים, 3) אויפ'ן דארף, 4) שלום-בית, 5) נסא-שמעגירים, 6) אויפ'ן „דעפטעם", 7) אויפ' חעג קיין בית-לחם, 8) נאך האלבע נאכט 9) „לא סטראקעס", 10) ביים פאמצוור, 11) מאנא'אג. 12) חערבסט-טאנגא, 13) יודישע ראפסאדיע, 14) אויפ'ן הימעל א יריד.

אנסאמבל לויט'ן א. ב. פרויען: זיסעל-גירל, מ. דילסקא, יאלא זילבערמאן, שיינע מרים, מישע פעטערמאן, אלא שליפקאוויטש. מענער: שמואליק גאל-שטיין, שמעון דזשיגאן, מאטל קאן, יעקב ווינגלאס, ישראל שומאכער, י. שיפער.

טעקסטען: מ. ב ארטראו, ל. נאדעלמאן, שגם נאן, מוזיק: ה. רובין, א. ביינעמאן און פאלקס-מאטיוון, דעקאראציעס און קאסטיומען: י. ברוינער, טענץ איינגעשטעלט דורך אירענא פרושיצקא. מוזיק-לייטער—ה. רובין, רעזש—דזשיגאן שומאכער. בינע-אינספעקטאר—ט. קאן, ליכט-עפעקטען—יעראז.

מארגען שבת — 3 פארשטעלונגען:
4 א זייגער נאכמ., 7.45 און 9;45 אין אוו.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון 11 — 2 בייטאג און פון 5 אוו. שבת און יום-טובים א גאנצען טאג

אלע יודען אין לאדז

שטימען פאר דער איינציגער יודישער ליסטע, אויף וועלכע עס פיגורירען די אויסגעפרובטע קעמפער פאר רעכט און גערעכטיגקייט —

דאס איז די ליסטע 17

גנבות

(2) אלפרעד ווינקאטנער (זאמענהאף 25) האט נעכטען ארום 10 אין אווענד בעמערקט ווי עפיס איינער גראבט ביים עלעקטרישען קאבעל. די זאך איז איהם געווארען אויפפאלענד, ווייל דער ארבייטער האט נישט געטראגען קיין הטעל פון די עלעקטראווניע ארבייטער און ער האט זיך אנגעהויבען צו זוכען נעהנטער. בעטראכטענדיג, אז מ'קוקט איהם נאך איז דער ארבייטער אנטלאפען, ער האט איהם אבער פערהאלטען און אפגעפיהרט אין פאליצייקאמיסאריאט. דארט האט זיך ארויס-געשטעלט, אז ער הייסט וולאדיסלאוו מארצעניאק (פיעטרקאווער 253) און אז ער האט געוואלט ארויס-גנבענען דעם קאבעל. דער גנב האט זיך גארנישט אפגענעבען קיין רעכנונג, וואס פאר א געפאהר ס'האט איהם געדראהט פון צורירען זיך צום עלעקטרישען שטראם פונ'ם קאבעל.

אויף אנדרושעווא 46 האט מען געכאפט דעם בעקאנטען גנב מאריאן טשעשליק, וועלכער האט אויסגערוימט די וועש פון חיה רבקה יוזשאל אווסקא. ער האט עס אלץ איינגעפאקט און וועק און איז שוין געווען אין טויער ווען ס'האט איהם דערזעהן דער סטרוזש און פערהאלטען.

מ'האט איהם אפגעפיהרט אין דער טורמע אויף קאפערניקא.

* * *

אויף אגראראווא 9 האבען גנבים ארויס-געגנבעט ביי אלשער יאזענצווייג טיכלער אויף 1500 זל. די געגנבעטע טיכלער האט דער גנב אוועקגע-פיהרט מיט א טאקסובקע.

* * *

אויף פיעטרקאווער 82 האבען גנבים ארויס-געגנבעט וועש פון בוירעס, וואס האט געהערט העלענא שטיבלער.

* * *

ביי דארא טאראנטשיק (שענקעווישא 67) האבען גנבים ארויסגעגנבעט וועש און סליידער אויף טויזענט זל.

* * *

ביי יאנינא מאלמאווסקא (זשעראמסקא 74) האט מען גע'גנבעט א בריליאנטענעם רינג.

פון „מחזיקי חולים" קילינס-קיעגא 120 (אייפרוף)

די טעטיגקייט פון פעראיין „מחזיקי חולים" קילינסקי 120 פאר'ן יאהר 1930 ביז דעם 1-טען נאוועמבער, ווייזט זיך ארויס אין פאלגענדע ציפערן. ערטיילט דאקטוירים-הילף צו בילינע פרייזען און 1697 פאלען, בחנמ'דיגע דאקטוירים פאר ארימע קראנקע 534, בחנמ'דיגע מעדיצינען 564 מעדיצינען מיט 20 פראצענט בילינער, 3240 כלים ארויסגעבארגט פאר ארימע קראנקע, 1086 משמורים געשיקט 82, נאהרונג ארויסגעגע-בען פאר ארימע 656 פערזאן. אין אלגעמיין האבען געהאט נוצען פון פעראיין אין לויפענדען יאהר 7859 פערזאן, די אזבען אויסגערעכענטע ציפערען ווערען קאנט אלירט דורך דער רעוויזיאנס-קאמיסיע. איצט האט די פערוואלטונג געטראגענטען אנאקציע צו גרינדען אן'אמבולאטאריום ביים פעראיין און עפענען א אייגענע אפטיק. ליידער פעהלט אבער דערצו דאס נויטיגע קאפיטאל, און כדי צו שאפען די מיטלען, קומט פאר כאנטאג דעם 10 נאוועמבער א בלימעל-טאג, עס איז ווינשענסווערט, דאס די לאדזער בעפעלקערונג זאל שטיצען און קויפען די אפצייכנונגען פון דעם הילפס-פעראיין, וואס טוט אזוי פיל פאר ארימע קראנקע בחנם, אויך די יונגע זאלען אויך פיל מיטארבייטען מיט זייערע קרעפטען, און זיך איינשרייבען אין פעראיין אלס מיטהעלפער צום בלומעל טאג.

„מחזיקי חולים אין לאדז
(קילינסקי 120)"

געכאפט רויבער וואס האבען נישט גערויבט

יוזעף גושלען און גענוכע צולויפען אין פא-ליצייקאמיסאריאט און געמאלדען, אז אויף רזגא-בוטא און פיעטרקאווער איז ער בעפאלען געווא-רען דורך דריי פערזאנען, וועלכע האבען ביי איהם געוואלט ארויסרייסען דעם פארטמאנעט, אויף זיינע געשרייען האבען זיך בעוויזען פערביינגעהער און די אנפאלער זענען אנטלאפען. פאליציי האט בער-האלטען 2 פון די אנפאלער און זיי אפגעשיקט אין טורמע זיי הייסען סטעפאן קאנאווסקי (ווארשאווער סקא 11) און אלעקסאנדער יאקובע (ראקשינ-סקא 9).

* * *

נעכטען אין אווענד ווען זלאטע מיעוש קארו-שאק פון זגערזש איז אריין אין הויז נומער 1 אויף באלוטער מארק איז ער בעפאלען געווארען פון עפיס אן אומבעקאנטען, וואס איז ארויס פון די

טרעפ, דער אומבעקאנטער דראהענדיג מיט א רעוואלווער האט פערלאנגט, אז קארושאק זאל איהם אפגעבען דאס געלט, וואס ער האט ביי זיך. קארושאק האט שוין געוואלט אפגעבען דעם בעפעהל פונ'ם באנדיט. דערווייל איז אויסגעקומען אן פון די טרעפ, דער באנדיט האט זיך איבערגעשראקען און איז ארויסגעלאפען אויף דער גאס.

קארושאק האט זיך געלאזט אים נאכ' באנ-דיט. ס'איז געווארען אנ'אנלויף און מ'האט דעם באנדיט געכאפט. דער פאליציאנט האט ביי איהם אפגענומען דעם רעוואלווער און איהם אפגעפיהרט אין קאמיסאריאט. דארט האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דאס איז טארעאוש כאנאצקי פון לאזן (לי באנאווסקי 35). מ'האט איהם אפגעפיהרט אין טורמע.

באנדיטען=אנפאל אויף א דארף הינטער וויעליו

(ל) אין דארף בלאשקאווצע, הינטער וויעלו וואוינט א רייכער פויער פראנטשישעק מארכעוו-סקי, לעצטענס האבען זיך וועגען איהם פערשפרייט קלאנגען, אז ער בעקומט אפט צוגעשיקט געלט פון אמעריקא. נעכטען האט ער בעקומען א בריף פון באנדיטען וועלכע האבען אפגעמאכט דאס הויז האבען געווען גערעכענט, אז מארכעווסקי האט בעקומען געלד, און נעכטען ביינאכט, ארום דריי א זייגער האבען זיי זיך אריינגעריסען צו איהם אין הויז און האבען דראהענדיג מיט רעוואלווערען, פערלאנגט פון איהם, אז ער זאל זיי ארויסגעבען דאס געלד, וואס ער האט. ווען מארכעווסקי האט ערקלערט, אז ער האט נישט קיין געלד, האבען די באנדיטען איהם גוט צושלאגען און גענומען אלץ צו מאכען א רעוויזיע אין דער וואוינונג. זיי האבען געפונען 500 זלאטעס, איינציגע רינגען א. א. וו. און האבען עס צוגענומען, פארן אוועקגעהן האבען זיי טעלעפאן מארכעווסקי'ן, אז איינער פון זיי בלייבט איבער איהם צו היטען און אויב ער וועט אויפוועקן א טומעל וועט ער איהם דערשיסען.

מארכעווסקי האט טאקי מורא געהאט, און האט ביז אין אווענד קיינעם נישט געמאלדען, ערשט אין אווענד, ווען די פאליציי האט זיך דערוואוסט וועגען דעם אנפאל, האט די געגנומע זוכען די באנ-דיטען.

די פאליציי וועלכע האט געהאט די סמנים פון די באנדיטען האט פראווירט אנאפליוועס און ס'איז איהר געלונגען צו כאפען אלע 4 באנדיטען. מ'האט זיי געשמירט אין קייטען. ווי מ'שטעלט זיך ארויס האבען זיי דורכגעפיהרט א ריי באנדיטען-אנפאלען אין וויעלונער, ראדאמסקער און טשענסטאכאווער פאוויאטען.

17 יודישע פרויען! 17

שטימט פאר דער איינציגער ליסטע, אויף וועלכע עס פיגורירען פרויען-קאנדידאטקעס און וועלכע קעמפט פאר דער פולשטענדיגער גלייכבערעכטיגונג פון דער יודישער פרוי! שטימט פאר דער ליסטע

די לאדזער יודישע באנדיטען

7) וועלכע מען האט די טעג געכאפט אין לעמבערג

לאזור „סלוחה'ענט"

די „דין-תורה" איז פארגעקומען ובאלד אויפ'ן ארט, אלס פוסק איז אויסגעקליבען געווארען מאיר'ל „קארפ", וועלכען מ'האט ספעציעל געברענגט אויף א דראזשקע. די טענות זענען געווען גאנץ קורצע און דער פסק איז געווען איבגאנצען לטובת דעם „ענגלענדער". „קאפשלאק" איז געווען „פשעגראנע" אויפ'ן גאנצען פראנט און האט אויפ'ן ארט אויסגע-צאהלט די סומע, וועלכע ער האט צוריקגעוואונען ביים פאלשען שפילען.

דער דאזיגער עפיזאד האט געהאט א געוואל-דיגע ווירקונג אויף דער ווייטערדיגער קאריערע פון „קאפשלאק'ן", „פראניע נאז" און בעזונדערס פון מענדעלען, וועלכער איז איינגאנצען אפגעזונ-דערט געווארען פון גאלע מענשלעך פונדערווייטער-וועלט. בעזונדערס איז געפאלען דער אויטאריטעט פון פראניע „נאז", וועלכע האט נישט געקענט „דערקנאסען", אז בעשווינדלען דעם „ענגלענדער" שמעקט מיט פולווער.

„קאפשלאק" איז אבער נישט געווען פון די כאראקטערען, וועלכע גיבען זיך אזוי לייכט אונטער און האט געפרובט צו ראטעווען זיין „האנאר" דורך גרויסע געשעפטען וואס ער האט געהאט בדעה צו מאכען, אבער ס'האט איהם אנגעהויבען צו געהן מיט דער פוטער אראפ.

די „מענטעס" און „הונד" (געהיים-אגענטען) האבען אנגעהויבען צו זוכען די פערשפרייטער פון פאלש געלד, וואס האט זיך בעוויזען אויף דער גאנצער פראווינץ, אבער א לאנגע צייט האט מען קיינעם נישט געקענט „צופיצען" (ארעסטירען). מאכט זיך אבער א מעשה, אז פון טורמע איז בעפרייט געווארען נאכ'ן אפזיצען א זומער און א ווינטער א יונגעל מיט'ן „שמו" — „לאזור". „לאזור" איז פאר'ן פערשיט געהן בעת ער איז געגאנגען „קאמיס-טערכענען" (אויסשווינדלען אויף פערשי-דענע אופנים געלד) איז „פראניע נאז" געווען „לאזוכס" כלה. דערנאך האט זי זיך בעקענט מיט „קאפשלאקן" און זיך שטערבליך פערליבט אין איהם, „לאזור" האט שוין דאן אין טורמע נישט בעקומען פון „פראניע נאז" קיין „וואלובקעס" און זי איז אויך נישט געקומען צו איהם אויף „וויד-זעניעס", ער האט פערשטאנען, אז עפעס איז גע-שעהען, אבער ער האט אל קגעטראכט, אז זי איז פערשיט געגאנגען און זיצט אויך, אבער פון „יונג-לעך", וועלכע זענען דורך דער צייט געקומען אין טורמע אריין האט ער זיך דערוויסט, אז פראניע איז געווארען „קאפשלאקס" כלה און ער האט גע-שוואוירען זיך נוקם צו זיין, ארויסגעהענדיג פון טורמע האט ער בעשלאסען צו „סליחה'נען" (מסר'ען) „קאפשלאקן" און צוזאמען דערמיט איז ער געווען זיכער, אז ס'וועט אויך פערשיט געהן פראניע.

„לאזור" האט זיין בעשלוס אויסגעפיהרט, ער האט נאכשפיאנירט „קאפשלאקס" יעדען שריט און איינ-מאל האט ער זיך דערוואוסט, אז אין א געוויסען טאג וועט פארקומען א „משא-ומתן" מיט ליבק געלד אין א היגער שענק אויף אלט שטאט. „לאזור" איז אוועק צו עטליכע אגענטען און „פערלאמפט" דעם גאנצען ענין. אין דעמזעלבען אווענד איז אין דער אנגעוויזענער שענק טאקע געקומען א יונגערמאן מיט א וואליזע אין דער האנד. דארט איז געלעגען דאס ליבקע געלד, וועלכעס מ'האט געדארפט משלח זיין. „קאפשלאק" איז אליין דערביי נישט געווען, ער האט זיך שטענדיג אזוי איינגעארדענט, אז ער זאל נישט זיין אנוועזענד ביי קיין שום טראנזאקציע און זאלען שארען קאשטאנעס אין פייער מיט פרעמדע הענד.

די שענק אויף אלט שטאט איז אין זיינעם אנוועזענד שוין געווען אונטער'ן אויג פון דער געהיים פאליציי און יעדער איינציגער וואס איז אריין איז גענוי אבסערווירט געווארען. אין מאמענט ווען אין שענק איז אריין דער יונגערמאן מיט דער וואליזע אין האנד איז פאר דעם אגענט וואס האט געהיט דעם אריינגאנג אין דער שענק געווארען קלאר, וואס אין דער וואליזע געפינט זיך. ער האט אבער איהם נישט פערהאלטען, כדי צו ארעסטירען די גאנצע קאמפאניע סוחרים ביים רעכטען געשעפט. ס'איז אוועק א האלבע שעה, אין שענק זענען אריין פערשידענע מענשען און דאן האט דער אגענט אנגענומען „פארע" און איז אריין אין שענק, ווי קיינמאל גארנישט האט ער זיך אוועקגעזעצט ביי א טישעל און בעשטעלט א גלאז ביר, אבסערווי-רענדיג און צוהערענדיג זיך גענוי צו דעם וואס טוט זיך אין צווייטען צימער, וואו ס'איז טאקע פארגעקומען די טראנזאקציע פון זפערקויפען א טראנספארט פאלש געלד.

אבער די אנוועזענדע אין שענק זענען אויך נישט געווען קיין „יאלדען", זיי האבען דערשמעקט, אז ביים טישעל זיצט א „הונט" און פון אלע זייטען האט מען אנגעהויבען רופען „זעקס", „זעקס" (גע-פאהר), ס'איז געווארען א טומעל און דער עולם אין שענק האט זיך אנגעהויבען „צו ציהען" אין פערשידענע זייטען, כדי צו „פערחושן" (פערטומלען) דעם „הונד".

(פארזעצונג קומט)

וואונדען אין מאָגען

מעדיצינישע שמועסען — פון

ד״ר ס. מ. קלאַרמאַן

עס איז בישטאָ, זאָגט מען, אַזאַ אבר, אויף וועלכען אַ מענש וואָלט זיך געוואונשען צו האָבען אַ מכה, נאָר פון אַלע מכות און צרות איז, דוכט מיר, אַ וואונד אין מאָגען, כמעט דאָס ערגסטע אַנשיקעניש, ווארום לא די, וואָס די צרה פון אַ וואונד אויף אַן׳אָרט וואָס קומט שטענדיג אין בעריהרונג מיט זאַכען (שפּייז) וואָס האַלטען זי אין איין אויפרעגען און גיבען דעם אבר קיין חיי־שעה נישט. פערשאַפען דעם בעל־דבר אומגעהויערע וועהטאָגען. מאַכען פון איהם אַ תל און גיבען איהם „די וועלט צו זעהן", — איז חוץ די אַלע זיבען זאַכען נאָך פערהאַן אַ גרויסע סכנה אַז די וואונד זאָל נישט געה זאין ווייטערען שאָדען אריין און שטעלען אַ סוף פסוק צו דעם אַזוי אויך פעראומערטען לעבען. ...

אַז די קראַנקהייט איז ווייט נישט קיין זעלטענע קאָן מען זיך שוין משער זיין פון דעם אַליין וואָס דער ברייטער עולם שמועסט וועגען דער מחלה גאַנץ אָפט מיט נישט ווייניג מורא פאַר איהר. די דורכשניטליכע סטאַטיסטיק בעווייזט אַז דער סך הכל פון עטליכע טויזענד אונטערזוכטע קראַנקע מאָגענס, האָבען אַרום 9 פּראָצענט געצייגט וואונדען.

כדי צו האָבען כאָטש אַ קליינעם בעגריף וועגען וואונדען אין מאָגען און צו וואָס אַזאַ לאַגע קאָן פיהרען, איז, גלויב איך, אומבעדינגט נויטיג צו האָבען אַ וואָסער עס איז פאָרשטעלונג ווי אַזוי דער מאָגען זעהט אויס און פון וואָסער מאַטעריאַל ער בעשטעהט.

דער מאָגען איז אַ סאָרט בייטעל וואָס „כאַפּט דעם אָנבליק" ווי אַן׳איבערגעקעהרטער ענדע „ף" אָדער ווי אַ שפּאַציר־שטעקען מיט דער לאַנגער זייט ארויף און מיט דעם קיילעכדיגען אויסגעבויגענעם הענטעל אראָפּ. דער לאַנגער ברעג איז בעהעפט מיט דער שפּייז־רעהר וואָס פאַנגט זיך פון האַלז, און דער ברעג פון קיילעכדיגען הענטעל איז ווידער בעהעפט צו דער דינער קישקע, מייסטענס שטעהט דער מאָגען אויפגעשטעלט אין דער לענג פון דעם מענשען, און אַמאָל ליגט ער אַביסעל שיף, מיט דעם אויסגעבויגענעם עק צו דער רעכטער זייט.

דער מאָגען בעשטעהט פון עטליכע־ערליי פאַכען. די אינווייניגסטע וואַנט איז אַ נאַסע שליימהויט און איז לויז בעהעפט מיט אַן׳אונטערשלאַק, צווישען אָט די ביידע פאַכען געפינען זיך, אַ חוץ דעם מאָגען אויך אַ סך שליימיגע דריזען, פון וואַנען די פערדייאונגס־זאַפטען רינען אַריין אַזוי שנעל ווי שפּייז בעווייזט זיך דאָרט. ווייטער קומט אַ גע׳כפל׳טע פליישיגע דעק, וואָס בעשטעהט פון צווייערליי מיסקולערע פעדים: איינע דרעהט זיך אַרום און אַרום און די אַנדערע ציהט זיך אין דער לענג. דער צוועק פון די געפלאָכטענע פעדים איז אַ צווייענדיגער: ערשטענס, מאַכט דער געפלעכט די דעק זעהר שטאַרק, זי זאָל זיך פּאַסען פאַר דער שטענדיגער שווערער אַרבייט וואָס עס דערוואַרט איהר. און צווייטענס, מאַכט דאָס אויך מעגליך, אַז דער מאָגען זאָל זיך קאָנען, ווען נויטיג, צוזאַמענציהען אין דער לענג און אין דער ברייט, עס פערשטעהט זיך, אַז אָהן אַזאַ אַרבייט וואָלט די שפּייז נישט געקענט פערדייעט ווערען, מחמת די דריזען וואָלטען נישט צוזאַמענגעדריקט געוואָרען און די זאַפטען וואָלטען נישט אַריינגערונען אין מאָגען. און דער רעשט פון דער שפּייז וואָס טויג שוין מעהר נישט פאַר׳ן מאָגען, וואָלט נישט אַרויסגעדריקט געוואָרען פאַר איהר ווייטערדיגען גאַנג. ענדליך קומט ערשט אַרום דעם אַלעמען אַ שטאַרקער און דינער מאַנטעל וואָס הילט־איין אָט די אַלע כלי־מכשירים, כדי קיין זאַך זאָל זיך חלילה נישט „אויסוועפּען" פון מאָגען, און כדי דער מאָגען זאָל זיך פיהלען בעקוועם אַרום און אַרום און זיך נישט „אָפּרייבען די זייטען" ווען ער קומט אין בעריהרונג מיט אַנדערע אברים, איז אויך דאָס דינע מאַנטעל בעדעקט מיט אַ נאַסער שליימיגער פליסיגקייט.

עס קאָן זיך אפשר די לעזער דאכטען, אַז מיין באַריכותדיגע בעשרייבונג פון דעם מאָגען איז איבעריג. אָבער ווען איך וועל ווייטער רעדען פונ׳ם עצם ענין, וועגען וואונדען אין מאָגען, וועלען זיי זיך איבערצייגען ווי נוצליך עס איז אַזאַ בעשרייבונג די אמת׳ע גענויע אורזאַכען פון וואַנען וואונדען אין מאָגען געפינען זיך, איז נאָך עד היום נישט פעסטגעשטעלט געוואָרען. נאָר לויט ווי מען האָט אין די מייסטע פאַלען (אַרום 86 פּראָצענט), בעמערקט אויף וועלכען אָרט פון מאָגען די וואונדען געפינען זיך, איז מען געקומען צום בעשלוס וועגען די אורזאַכען וואָס לייגט זיך מעהר אויפ׳ן שכל.

ווי מ׳קאָן זיך שוין משער זיין פון מיין בעשרייבונג, איז דער מאָגען אַ ברייטער בייטעל און קיילעכדיג אין דעם אונטערשטען טייל. עס פערשטעהט זיך, אַז דער עגול, דער קרייז פון דער רעכטער זייט פון מאָגען, דאָס הייסט דער וואָס איז בעהעפט צו דער דינער קישקע, איז אַ פיל קלענערער ווי דער וואָס איז פון דער לינקער זייט. זיינט אַז די שפּייז וואָס קומט אַריין דורך דער שפּייז־רעהר דערגרייכט צו אַלעם ערשטען די רעכטע זייט פון מאָגען — אַזוי ווי איך האָב עס שוין פריהער דערקלערט — ווערען די שפּייז־דריזען טעטיג אַזוי גיך ווי די שפּייז בעוועגט זיך אין מאָגען. די פערדייאונגס־זאַפטען, וועלכע פערמאַגען אין זיך אַ סך עסיג, רייצען, על פי דרך הטבע שטענדיג די נאָהענטסטע וואַנט פון מאָגען, וועלכע איז גראָד די רעכטע וואַנד, און דער קלענערער קרייז, און מהאי טעמא איז טאַקע דאָרט אין איינוועגס די בלוט־צירקולאַציע אויך שוואַכער און פערמאָגט נישט גענוג ווידערשטאַנדקראַפט בייצוקומען די שטענדיגע אומאויפהערליכע אַטאַקעס פון די שאַרפע פערדייאונגס־זאַפטען. אויך געוויסע באַקטעריעס וואָס קומען אַריין אין מאָגען פון פערפוילטע ציינער. צי פון אַן׳אַנדער שוואַרץ־יאָהר. בעקומען דעם ערשטען מקום מנוחה אויף דעם זעלבען בעקוועמען אָרט, און דאָס איז, גלויבט מען דער אמת׳ער טעם פאַרוואָס די גרעסטע צאָהל פון וואונדען אין מאָגען געפינט מען טאַקע אין דער רעכטער וואַנד אָדער אין דעם שמאָלען ווינקעל פון דעם קליינעם קרייז, אָדער גאָר אין שמאָלען דורכגאַנג פון מאָגען אין דער קליינער קישקע אַריין.

די ערשטע זאַך אויף וואָס איינער בעקלאַגט זיך אין אָנפאַנג ווען ער ליידט פון אַ וואונד, איז אַן׳אומאַנגענעהמע פולקייט אַ מין פרעסען און שווערקייט פונקט „אונטער׳ן לעפעלע" פון האַרץ — אין מיטען — דאָרט וואו עס ענדיגט זיך די ביינערדיגע זייט פון דעם ברוסט־קאַסטען און עס פאַנגט זיך אָן דאָס ווייכע פלייש פון בויך. שפּעטער דערפיהלט מען אויף דעמזעלבען אָרט שטאַרקע שמערצען און איבערלייקט. איינעגע רופען אָן די שמערצען אַלס ברענענדיגע, שניידענדיגע, נאַגענדיגע, רייסענדיגע אָדער קראַמפּהאַפטיגע. נערוועזע מענשען קאָנען פון אָט די וועהטאָגען פאַלען אין חלשות. די שמערצען נעהמען זיך פון צופיל עסיג וואָס געפינט זיך דעמאָלט אין מאָגען. טרינק־סאָדע וואָס איז כעמיש דער היפך פון עסיג קען די שמערצען שטילען. ווען די וואונד געפינט זיך אין דער וואַנט פון מאָגען, הויבט מען אָן „געהן צו קינד" אַ שטונדע אָדער מעהר נאָכ׳ן עסען. אויב אָבער די וואונד איז ביים דורכגאַנג צו דער קליינער קישקע, פאַנגט מען אָן צו קרעכצען ערשט אַ פּאָר שטונדען שפּעטער. אָט דער אונטערשיד אין דער צייט פון שמערצען, איז איינער פון ד יוויכטיגסטע סמנים וואָס ווייזען אָן ווי מיט׳ן פינגער אויף וועלכען אָרט די וואונד געפינט זיך. אָפט קאָן מען פון די שמערצען נישט בעפרייט ווערען סיידען מ׳ברעכט־אָפּ, מחילה. געוועהנליך איז דער אַפּעטיט גוט. נאָר מ׳האָט מורא צו עסען צוליב די שמערצען וואָס קומען נאָכדעם, ווען דער מאָגען איז ליידיג קאָן מען זיך פון די צרות אָפּרוהען.

ווען די וואונד געפינט זיך אין דעם שמאָלען קרייז בעפאַר דעם אַריינגאַנג צו דער דינער קישקע ליידט מען אויפשטויסונגען און זויערקייט אין מויל ווייל די שפּייז ליגט צו לאַנג אין מאָגען, זי קאָן ווייטער נישט געהן, און מ׳ליידט אַזוי לאַנג, ביז וואַנען מ׳גיט דאָס צוריק.

געוועהנליך איז אַ וואונד קיילעכדיג אָדער לענגליך, און זעהט אויס אויסגעהוילט ווי אַ שיסעל — פערשטעהט זיך, נישט אַזוי טיף, די ברעגען אַרום זענען אַזוי ווי פערמויערט כדי צו פערשטעלען דעם „געוויסער" ער זאָל חלילה נישט אריבערגעהן און פערפלייצען די גאַנצע יבשה פון דעם מאָגען־שבת.

ווען די וואונד האַלט זיך נאָך ביים אָנהויב פון צושפּילען, אָבער גענוג זווייט זי זאָל שוין דעם בעל־דבר אָפּגעבען דעם ריכטיגען ברוך־הבא מיט די אַלע שעהנע סמנים איהרע, דעמאָלט, זאָג איך, איז בלויז שליימהויט חרוב, און ס׳איז נאָך אַ סברא מ׳וואָל דורך ריכטיגער דיעטישער און מעדיצינישער בעהאַנדלונג נישט קומען צו אַ כירורגישער אָפּעראַציע אָדער נאָך ערגער, ווען מ׳קוקט זיך בעצייטענס נישט אַרום און מ׳לאָזט דעם פערדאָרבענדען פּראָצעס ווייטער געהן, און איין פאַך נאָכ׳ן אַנדערען ווערט פּאַוואָליע אַזוי פערניכטעט מוז עס ענדליך קומען צו אַ דורכלעכערונג פון דער גאַנצער מאָגען־וואַנד. און די סכנה איז דעמאָלט, פערשטעהט זיך, זעהר גרויס. אין אַזאַ פאַל קאָן אָפט נישט נאָר דער דאָקטאָר שוין נישט העלפען, נאָר אַפילו אַ טאָטער אויך נישט...

אויב דער אָנהויב פון אַ מאָגען־וואונד ביז אַ געפעהרליכער ענדע, געדויערט דאָך אַ לאַנגע צייט, איז דאָס נאָר צו פערדאַנקען דעם אומשטאַנד וואָס דער אויבערשטער אָדער די נאַטור, ווי אַפּיקורסים זאָגען, האָבען בעוואָרענט דעם מאָגען מיט אַזוי פיל פאַכען, וואָס קאָנען אויסהאַלטען די שווערע בעלאַגערונג וואָס אַלערליי מחבלים שטעלען קעגען איהר אַרויס.

פיל מענשען זענען אונטער דעם איינדרוק, אַז פון אַ וואַנד אין מאָגען קאָן זיך אַנטוויקלען אַ ראַק און דערפאַר ציטערט מען אַזוי אימת מות, אָבער דער אמת איז, אַז דאָס איז אַ טעות, אַזאַ פאַל איז אַזוי זעלטען אַז מ׳דאַרף דאָס גאָר נישט נעהמען אין אַנבעטראַכט. די צרה פון אַ וואונד אין מאָגען איז גענוג גרויס, אַז מ׳זאָל זיך דערפון היטען ווי פאַר פייער.

היינטיגע צייטען איז אַ סך אַ סך גרינגער אויסצוגעפינען צי ליידט מען איבערהויפּט פון אַ וואונד אין מאָגען און וואו, אויף וועלכען פּלאַץ די צרה געפינט זיך. מ׳דאַרף נאָר אָנווענדען דאָס ריכטיגע מיטעל, די עקס־שטראַהלען, וועלכע זענען איבערהויפּט אַזוי וויכטיג אין אַלערליי מאָגען־קראַנקהייטען פונקט אַזוי ווי דער סטעטאָסקאָפּ אין לונגען־ און האַרץ־קראַנקהייטען. אויך אַנדערע לאַבאָראַטאָרישע מיטלען פיהרען צו דער גענויער דיאַגנאָזע פון אַ וואונד אין מאָגען.

איציק מאַנגער

פון — יצחק האָראָוויץ

מיר ברענגען דאָ דעם אַרטיקעל וועגען איציק מאַנגער פון דער „אַרבייטער שטימע" אין ניו־יאָרק. רעד.

ס׳איז באמת אַ פערגעניגען צו שרייבען וועגען דעם 1־טען מאָדערנעם יודישען בוך אין רומעניען. בפרט נאָך, ווען דאָס בוך קומט פון אַזאַ טאַלאַנטפולען און אייגענאַרטיגען דיכטער ווי איציק מאַנגער.

פערהאַן דיכטער, וואָס זייער שטימונג דערלעבט נישט ביז׳ן סוף פון זייער ליד. זי רינט אויס ערגעץ צווישען דריטען און פערטען פערז, און די איבעריגע פערזען בלייבען הענגען ווי אַ פערגליווערט שטיק פּאָעטישע רעטאָריק...

איציק מאַנגער אָבער קאָן גאָר זיין ליד קיינמאָל נישט ענדיגען, ביי איהם איז פערהאַן אַן׳איבערפלוס פון שטימונג. אַ שפע פון פּאָעטישען געמיט, וואָס קאָן זיך בשום אופן נישט אָנזעטיגען אין די ראַמען פון איין ליד, אַז ער ענדיגט אַ לד, הויבט ער עס אָן אופסניי — אין צווייטען ליד, אין דריטען, אַזוי כסדר. זיין בוך „שטערן אויפ׳ן דאַך" מאַכט דעם איינדרוק פון איין ליד אין פערשידענע געמיט־וואַריאַנטען, אַ קאַליידאָסקאָפּיש געזאַנג פון קוראַלענדיגער ניואַנס־רייכער דיכטערישער שטימונג.

אַפילו אין זיינע פּאָעטישע מעשיות, די באַלאַדען, בעגעהט ער זיך אויך אָהן אַן׳אָנהויב. נישטאָ יענער שאַבלאָנער ,סטערעאָטיפּישער אַרויספאָהר, „אַמאָל איז געווען". אַן׳אויסנאַהם איז נאָר די „באַלאַדע פונ׳ם פערלוירענעם שעפעלע", וואו ער הויבט אָן „אַמאָל איז געווען אַ פּאַסטוכעל". אָבער דאָ האָט זיך מאַנגער נישט געקאָנט העלפען. ער האָט געמוזט בלייבען געטריי צו דער כאַראַקטעריסטישער פאָרמע פון די אַלטע רומענישע פּאַסטוך־מאָטיוען. ער האָט אָבער גענומען דעם עלטסטען פּאַסטאָראַלען מאָטיוו — דעם שורש פון דער אידילישער דאַינע — און איהם צום ערשטען מאָל, אויף אַ יודיש־פאָלקסטימליכען אופן, אַריינגעבראַכט אין דער יודישער פּאָעזיע.

אַמאָל איז געווען אַ פּאַסטוכעל,
איז איהם פערלאָרען געגאַנגען אַ שאָף,
גייט ער באַרג אַרויף, גייט ער באַרג אַראָפּ
טרעפט ער אַן אַלטען רב.

די פּאַסטוך־לידער מיט זייער ליריש־פערבענקטען אויסגוס איז דאָס פויער־טרובאַדוריש פעלד־לעבען פון די פּאַסטוכער, איז אפשר דאָס שענסטע וואָס רומעניען פערמאָגט, אַרום דעם וועבט זיך אַ רייכער פאָלקלאָר ,סיי אין ליד, סיי אין מעשה. מאַנגער איז בל יספק דער פּאַסיגער דיכטער אויפצונעהמען אָט די מאָטיוען, ער פערמאָגט אַ פיינעם חוש פאַר טאָן און פאַרב־ניואַנסען. ער איז ליריש און עפּיש אין דער זעלביגער צייט.

נאָך אַ קוואַל פון רייכע מאָטיוען אין רומעניען איז דאָס פאַרביגע לעבען פון די ציגיינער.

אין זיין ליד „נאָע דער ציגיינער" ווייזט ער אונז דעם ציגיינער אין זיין לירישער פערבענקטקייט, אין זיין שטילער, פרומער ליבע, וואָס דער זאָגט וועגען איהר, אַז זי ציטערט, ווי אַ גאָלדענע קרוין איבער זיין קאָפּ. שוין די ערשטע פּאָר שורות פון ליד ווייזען ווי אַנדערש מאַנגער דרינגט אַריין אין דעם ציגיינער׳ס נשמה:

נאָע דער ציגיינער האָט אַ זילבערן פידעלע,
צוויי פעך־שוואַרצע אויגען, און אַ קעניגרייך מיט לידער
זומער־צייט ווען דער אָוענט ווינט אַריין זיינע פאַרבען
אין זיין קליינעם פענצטערל, הויבט ער אויף די שוואַרצע וויעס קעגען נאַכט,
און זיינע פינגער איבער סטרונעס פיבער׳ען,
דאָס אַלטע טרויעריג־שיינע מעשה־ליד פון יונגען מלך,
וואָס האָט אין ערב־אָווענטיגען סטעפּ פערבלאָנדזשעט.

אַזוי דערציילט אונז מאַנגער אַ דאָפּעלטע מעשה — איינע פון דעם פרום־פערליבטען נאָע, די צווייטע — פון דעם ריטערליך־פערליבטען יונגען מלך, און דאָך זעהען מיר, אַז סיי נאָע, סיי דער יונגער מלך זענען דער זעלביגער ציגיינער אין זיין צוויי־פּנים׳דיגער ליבע־בענקעניש.

איציק מאַנגער איז דורכאויס באַלאַדיש, פּאָעטישע דערצעהלערישקייט איז זיין הויפּט־זשאַנר. אָבער נישט די פאַבולע זוכט ער, נאָר די שטימונג אַרום דער פאַבולע, די פאַבולע נעהמט ער נאָר אַלס באַזע. אַלס צענטער־פונקט פאַר שטימונגען און עמאָציעס. וואָס בעוועלטיגען זיין געמיט. אַזוי־אַרום בעקומט זיך אין זיינע לידער אַ טאָפּעלטע רעאַלקייט, — די רעאַלקייט פון פאַקט און די רעאַלקייט פון אילוזיע. די ביידע ווירקליכקייטען קאָמבינירט ער אויף אַ זעהר געלונגענעם אופן ,אַזוי, אַז ער בלייבט ליריקער אַפילו דאָרט, וואו ער איז דערצעהלער.

זיין „באַלאַדע פון דעם כלה־שלייער" הויבט זיך אָן מיט דער רעאַלער בילדליכקייט פון אַ כלה־מיידעל ,וואָס זיצט איינע אַליין אין מיטען נאַכט און פרעגט אַ פערוויינטע:

מיטען־נאַכט האָט אויסגעקלונגען,
צוועלף שאַרפע שוואַרצע קלאַנגען.
וויינט דאָס בלייכע כלה־מיידעל —
ווער וועט מיר דעם שלייער שפּינען?
ס׳איז מיין פאָדים אויסגעגאַנגען.

דאָ האָבען מיר די רעאַלע באַזע אָבער באַלד אין צווייטען פערז, ווערט דער דיכטער אינטראָספּעקטיש, די וויזיע פון פאַקט זוכט איהר תיקון אין דער וויזיע פון געמיט און אַזוי אַרום דערזעהט מאַנגער דעם שייכות צווישען דאָס געווינשטע און דאָס אומפערמיידליכע — צווישען דאָס גליק פון דער יונגער כלה און די טראַגיק פון עלטער:

עפענט זיך די טיר פּאַמעלעך,
זיבען זקנות, שטילע, בלייכע,
הינקען טיף אין שטוב אַריין.
אויבען אָוענט־שאָטענס ווייכע! —
„לאָז נישט דיינע טרעהרען רינען,
וועלען מיר דעם שלייער שפּינען,
מיט די האָר די זילבער־ווייסע".

מאַנגער ווייסט, אַז די רעאַלקייט פון אילוזיע קען אַנדערש נישט בעוויזען ווערען, ווי נאָר דורך דער רעאַלקייט פון פאַקט, דערפאַר נעהמט ער שטענדיג אַלס באַזע אַ רעאַלען בילדליכען מאָטיוו, אָבער אַזוי גיך ווי ער בעפעסטיגט אונזערע פיס אויף דער ערד, פערדרייסט ער אונזערע אויגען צו אילוזאָרישע ספערען. ער וויגט אונז אַריין אין די בלויע ווייטקייטען, וואו יעדע רעגונג, יעדע שפּירונג ווערט אילומינירט אין דער וואַכזאַמקייט פון אונזערע חושים. אָבער אויף וועלכען וועג מאַנגער זאָל אונז נישט פערלאָקען און צו וואָס פאַר אַן׳אילוזיע ער זאָל אונזער אויג נישט קערן, גייען מיר איהם געטריי נאָך, ווייל זיינע אילוזיעס וואַקסען שטענדיג אַרויס פון ממשותדיגער בילדליכקייט.

דער דאָזיגער מאָדוס דערמאָהנט אונז אַביסעל אָן די „איבזיכסטען". אָבער דאָס, וואָס ביי יענע איז, מיט קליינע אויסנאַמען, געווען און פערבליבען אַן׳עקספּערימענט, האָט ביי מאַנגערן בעקומען אַ פולשטענדיגען תיקון. דאָס וואָס יענע האָבען געזוכט און וואָס ביי טייל פון זיי איז עס פערלוירען געגאַנגען אין קאַלאַמבור פון שפּראַך־אינאָוואַציעס — האָט מאַנגער געפונען אין אַ קלאָרען פאָלקסטימליכען סטיל, וואָס ווייט מיט לירישען חן. 3

צו ווייזען מאַנגערס פאָלקסטימליכען סטיל, וויל איך ציטירען כאָטש צוויי פערזען פון זיין ליד. „די באַלאַדע פון נייסטען שניי":

— גענוג געיאָמערט, טעכטערל,
און אויסגעוויינט דעם פּיין!
— זעה מאַמע, אויפ׳ן פאָן פון נאַכט,
אַ ווייסען קיהלען שיין.
אַ טעות־ליכט, מיין טעכטערל,
אַ טעות־ליכט, נישט מעהר,
אויף פּוסטע וועלדער זאָל עס גייען
און שוין נישט קומען מעהר!

אַ נייער אייגענאַרטיגער טאָן פיהלט זיך אויך אין מאַנגערס קריסטוס־מאָטיוען, וועלכע זענען, אגב, זעהר כאַראַקטעריסטיש פאַר רומעניען ,— אַ לאַנד ,וואָס לעבט נאָך אין שאָטען פון קלויסטער, און וואו אַ היפּשער טייל פון דער יודישער בעפעלקערונג איז אַסימילאַטאָריש גענויגט.

גאָר אַנדערש בעהאַנדעלט מאַנגער אָט די מאָטיוען. ער נעהמט נישט דעם וועג פון נאַציאָנאַלער פּראָפּאַגאַנדע, קלאָגט נישט אויפ׳ן יודישען גלות, און מאָהנט נישט קיין רעליגיעזען יושר. „די באַלאַדע פון די שבת־ליכט" הייסט איינער פון די דאָזיגע מאָטיוען. ער גיט אונז אַ דיאַלאָג צווישען אַ גלח און אַ פּשוטער יודישער מיידעל, דער גלח — אין זיין הייליגער מיסיע צו ראַטעווען „די זינדיגע נשמות, און דאָס מיידעל — אין איהר תמימותדיגער טראַדיציאָנעלער פאָלקס־פּשטות:

שטייט דער מאָנאַך אין פינסטערען צעל
און זיינע אויגען ברענען,
— יונגע מכשפה, ווען ווערסטו אַמאָל
דעם זילבערנעם צלם דערקענען,
אוי יעזוסען אונזער האַר!
זאָגט דאָס מיידעל: ווי קען איך דען
איך האַנד דעם צלם נעהמען,
אַז איך זאָל מיין מאַמעס שבת־ליכט
די גאָלדענע פערשעמען,
ווי קען איך עס, שוואַרצער מאָנאַך?

צו די דאָזיגע קריסטוס־מאָטיוען געהערען אויך די „באַלאַדע פון דער זינד". „די באַלאַדע פון דעם לייזיקען מיט דעם געקרייציגטען", און די „באַלאַדע פון די טעות׳ן". דאָס לעצטע איז איז אָבער מעהר ווי אַ קריסטוס־ליד. ס׳איז אַ שאַרפע בילדליכע סאַטירע אויף דער רעליגיעזער אומקלאָרקייט פון צוטומעלטע מוחות און צושראָקענע הערצער אין זייער בלינדער גאָט־זוכעניש, אין זייער אייביגען מיסטישען פחד, אין זייער שפּלדיגער גרייטקייט זיך צוכאַפּען איטליכען שטראַהל און נאָכצופאָלגען איטליכען רוף ,וואָס זאָגט צו די מינדעסטע דערלייזונג און נשמה־בערוהיגונג.

איך וויל די גאַנצקייט פון דער באַלאַדע נישט ברעקלען דורך אַ ציטאַט, איך וויל, אַז דער לייענער זאָל האָבען די פולע פרייד פון איטליכען וואָרט און איטליכען ניואַנס, איך בין זיכער, אַז דער לייענער וועט קומען צו מאַנגערן, נעהמען וואָס פאַר איהם איז אָנגעגרייט און אַוועקגעהן אַן׳אויפגעלויכטענער, אַן׳עקזאַלטירטער.

איציק מאַנגער איז נאָך גאָר אַ יונגער מענש, אינגאַנצען ניין און צוואַנציג יאָהר. אָבער שוין אין זיינע ערשטע לידער זעהען מיר דעם קערן פון אַ וויכטיגען דיכטער. ער איז ביי אין אויסדרוק, פריש אין זיינע פאָרמען, רייך אין געמיט־וואַריאַנטען און פאָלקסטימליך־קלאָר אין זיינע קאָמפּליצירטע שטימונגען. מאַנגער איז דער ערשטער אַריינצוברענגען אַן דער יודישער פּאָעזיע דעם קאָלירפולען לעבען פון די רומענער, די באַלאַדישע פּלאַסטיק פון זייערע דעקאָראַטיווע פאָלקס־צערעמאָניאַלען, ער זינגט וועגען דעם פּאַסטוך אין דאָרף, און וועגען דעם רייטער אויף די וועגען. ער ווייזט אונז די קלויסטער־שאָטענס ,וואָס שפּרייטען זיך אויף דער יודישער גאַס אין אַ געראַנגעל מיט די שענסטע יודישע טראַדיציעס, ער פרישט אָפּ דעם אָנדענק פון די פאָלקס־זינגער גאָלדפאַדען און וועלוועל זבאַרזשער אין זייער ראָמאַנטיש־בדחנישער ריטערליכקייט.

דאָס אַלץ האָט איציק מאַנגער אויפגעכאַפּט און אונז געגעבען אין זיין בוך „שטערן אויפ׳ן דאַך" — דאָס ערשטע מאָדערנע יודישע בוך אין רומעניען.

הומאר — דער קונדס — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

פאליטיק פון דער וואך

— וואָס פאָליטיק? וואו פאָליטיק? ווען פאָליטיק?

אונז אינטערעסירט היינט נישט קיין שום פאָליטיק אַ חוץ די וואַהלען!

און, איבעריגענס, דענען מיר צו שטאַרק הייזעריג פון די רעדעס, וואָס מיר האַלטען ביי דער אַגיטאציע־אַרבייט, און ביים פאָליטישען בעוואוסטזיניג־מאַכען דאָס אייגענע ווייב, אַז עס איז נישטא אויף שבת צו מאַכען...

פרעגט זיך איצט אַ פראגע, ווי אַזוי קאָן איך רעדען וועגען פאָליטיק, אַז איך בין ווי געזאָגט, הייזעריק ווי די וואַנד, און די פאָליטיק גופא, זאָגט מען, איז אויך הייזעריק..

אָט הערען מיר דאָך, אַז די קולות פון ענגלאַנד זענען שטארק פערקאַטאַזשעיעט, און די לונגען מיט דער נאָז זענען דעם ענגלענדער גאָר וואַזשנע פערלייגט...

דאָס ווידער, וואָס מען שלאָגט יידען אויף אין דאַנציג, דאָס איז כלל נישט קיין פאָליטיק און קיין נייעס איז עס אויך נישט...

אלא וואָס זשע דען — מען מוז רעדען: פאָליטיק?

מען מוז דווקא פלאפלען

ווייס איך וואָס! אַז דער „דזשיאדזשוש" האָט זיך געמעגט פערגינען די וואָך נישט צו רעדען, מעג איך אויך!

——=:O:=——

הערבסט־מאטיוון

בלעטער פאַלען,
ס׳ווערט קאלט;
בלעטער פאַלען,
מעדלעך פאַלען,
פיעסען פאַלען,
פעטש פאַלען —
אלעס פאַלט.
ס׳ווערט אַ פראסט;
ווינטען פאָנפען,
ווינטען פאָנפען,
סוחרים פאָנפען,
רעדנער פאָנפען —
אַלעס פאָנפעט,
אַלעס בלאָזט.

י. מ.

ער מעג

דעם וואַרישער רב האָט זיך אַמאָל פערוואָלט ווערען אַ שדכן און האָט געוואָלט פערשדכענען אַ וואַרישער בחור מיט אַ טאָכטער פון אַ סיקאָהלער בעל־הבית.

דער חתן איז געפאָהרען אָנקוקען די כלה, דער וואַרישער רב איז — אַלס שדכן — מיטגעפאָהרען און אויב חתן כלה וועלען זיך געפעלען ווערען, וועט מען שרייבען תנאים.

דער סיקאָהלער מחותן האָט זיך געטון אַ ברייטען שטעל און האָט צוגעגרייט א גוטען מאָהלצייט פאַר די געסט.

דער חתן־בחור האָט אָנגעהויבען עסען אויף ביידע באַקען און וואָס מען האָט אַרויסגעגעבען אויף דעם טיש האָט ער אויפגעגעסען.

א דאָ רוקט זיך צו איהם צו דער וואַרישער רב און רוימט איהם איין אין אויער בסוד:

— „פרעסער! זולל וסובה׳ניק! מען קומט אָנקוקען אַ מיידעל, ווי שעהמט מען זיך נישט אַזוי פיל צו פרעסען, וואָס וועט דערצו זאָגען די כלה?

— „וואָס האָט איהר זיך אַזוי צויאכמעט" — זאָגט דער חתן־בחור — איך נעם זי דען?..

ווי מ׳רעדט וועגען יענעמס טויט

ביי אַן׳אָנזעצער — ער האָט אָפּגעגעבען זיין לעצטען חוב.

ביי אַ טרעגער — ער האָט זיך אַריבערגעשלעפּט.

ביי אַן׳אַקטיאָר — געענדיגט די קאָמעדיע!

ביי אַן׳עלעקטראטעכניקער — אויסגעגאנגען ווי אַ ליכט!

ביי אַ שניידער — פאַרטיג די קאַפּאָטע!

ביי אַ שוסטער — אויסגעצויגען די קאָפּיטעס.

ביי אַ בוכהאַלטער — געמאַכט דעם סך הכל!

ביי אַ קלעזמער — געפּלאַצט די סטרונע!

ביי אַ בעל־עגלה — אַוועקגעפאַלען!

ביי אַ בעל תקיעה — אויסגעבלאָזען.

ביי אַ בעל תפילה — אָפּגעדאַווענט...

ביי אַ חזן — אויסגעגאָרגעלט!

ביי אַ בלינדען — געטראָפען זיין וועג!

ביי אַ גנב — מען האָט איהם אַוועקגעלאַטכענט!

יאַנקעלע.

כ׳דארף וועהלען...

מחשבות׳ן פון אַ וועהלער

ס׳רוקען וואַהלען זיך אַלץ בעהנטער,
און געדיכטער ווערט — די בלאָטע...
ס׳גיסט אַ רעגען... קאַלעמוטנע...
ס׳נאָגט אין האַרצען ד יחרטה...

רעגען קריכט און פאַלט פאַוואָליע,
ווינטער־ווינט עס שטופּט די קעלטען...
וואו בעהאַלט מען זיך, אוי טאַטע?!
וואו, אין וואָס׳ערע געצעלטען?!

ס׳האָגעלט דאָך פון בעלי־טובות...
איטליכער מיך גייט בעגליקען...
יעדער גיט מיר פיל הבטחות...
אַבי כ׳זאָל אין סיים איהם שיקען...

אַבי באָר איך זאָל איהם וועהלען,
אויסקלייבען, אַלס שליח־ציבור...
אַבי כ׳זאָל זיין חשק שטילען,
היילען ס׳דעפּוטאטען־פיבער

רוקען זיך די וואַהלען בעהנטער,
און מען מינטערט מיך — דעם וועהלער...
כ׳בין ביי זיך גאָר גרויס געוואָרען,
הויך געוואָרען אין מיין קעלער...

וואַקסט די בלאָטע מיט די קעלטען...
ברויך איך דען דאָס אייך דערצעהלען?
ווייס איך איין זאַך, אַז אַ מזל
מוז איך זיך אַ בעסער וועהלען!

יאָקעל בן פלעקעל.

עס גייט, עס פאהרט...

דאָס ביסעל „שלאָגענדע" ארגומענטען פאר פּאַרטייען, כדי געהעריג צו פיהרען דעם וואַהל־קאמף...

ער גיט איהם עצות

— וואָס זאָגסטו, זאָל איך זיך אונטערנעמען כאַסענע צו האָבען?

— איך וועל עס דיר אויסגראמען:
אויב דאָס לעבען איז דיר נישט טייער,
און האָסט נישט מורא פאַר קיין פייער
האָב חתונה!
אויב דו האָסט כח זיך צו קריגען,
און קענסט זאָגען אַ גוטען ליגען —
האָב חתונה!
אויב דו פיהלסט זיך אין דער מאַכט,
אַז דו קענסט האַלטען שלעכט —
האָב חתונה!
אויב דו מאַכסט זיך נישט קיין צימעס,
און דאָס לעבען איז דיר בימעס —
האָב חתונה!
אויב דו קענסט ראָמאַנסירען
און אַ סך ליבעס פיהרען —
האָב חתונה!
און אויב דו האָסט אַן׳אייזערנעם קאָפּ
און האָסט נישט מורא פאַר קיין טאָפּ —
האָב חתונה!

חיים ש. בורשטין.

ירוחם זאָגט:

„איך געה פערקויפען מיין ראַדיאָ־אַפּאַראַט, כ׳דאַרף איהם שוין מעהר נישט האָבען.

„מיין ווייב קאָן שוין דאָס גאַנצע לידעל „יוזש ביגדי" אויף אויסוועניג.

* * *

די דייטשע פאַשיסטען ווילען טאַקע פערזאָגען אַלע יודען פון ביזנעס, אָבער ירוחם דענקט, אַז ס׳איז נאָך דערווייל נישטא פאַרוואָס מ׳ירא צו האָבען.

אזוי לאנג, זאָגט ער, ווי זיי סטראַשען נישט צו פערשיקען יודען אין בירא בידזשאַן, האָבען מיר זיי אין דער ערד.

* * *

ירוחם דענקט, אַז די מאָדערנע וויסענשאַפט טוט טאַקע מיט אַן׳אמת אויף די גרעסטע וואונדער

אָט האָט זי, זאָגט ער, לעצטענס מעגליך געמאַכט, אַז אַ מענש זאָל קאָנען קריגען אי בויךוועהטאָג, אי אַ רפואה דערצו, אין איין און דער זעלבער אַפּטייק...

—III—

ער ווייסט שוין

אַ שטאטישער איינוואוינער האָט בעגעגענט אַ פויער, וואָס האָט געפיהרט אַ קוה אין שטאט אַריין צו פערקויפען. האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, בעטראַכט די קוה און געפרעגט דעם פויער:

— ווי אַלט איז די קוה?

— צוויי יאָהר, — האָט דער פויער געענטפערט

— פון וואַנען ווייסטו?

— לויט די הערנער.

— אַן׳אמת טאקע, זי האָט בלויז צוויי הערנער, — האָט דער שטאטישער מסכים געווען.

רעדען מיט איר

מוטער: — אויב דער יונגער זיידענבייטעל וועט דיר מאַכען אַ הייראַטס־פאָרשלאג, זאָלסטו איהם זאָגען: „רעד מיט מיין מאַמען".

טאָכטער: — און אויב ער וועט מיר נישט מאַכען קיין פאָרשלאַג?

מוטער: — דאַן זאָלסטו איהם זאָגען: „מיין מאַמע וויל מיט דיר רעדען".

אַ נישט אָנערקענטער טאַלאַנט

פריינד: גלויבסטו אַז דאָס גרויסע ווערק פון איצטיגען יאָהרהונדערט איז שוין געשריבען געוואָרען?

דיכטער: — נישט נאָר געשריבען, נאָר אין אפילו שוין צוריקגעשיקט געוואָרען פון די רעדאַקציעס.

אויפגערעגט

בעל־הבית׳טע (צו דער דינסט): — אַ גאַנצען איבערפריה דרעהט זיך אַרום פענסטער א יונגערמאַן.

דינסט (לויפענדיג צום פענסטער): — און דאָס זאָגט איהר מיר ערשט איצט, שעהמט אייך!

אַ פּויי קען ליידען

— פרויען קענען לייכטער איבערטראגען קערפערליכע שמערצען ווי די מענער.

— פון וואַנען ווייסטו דאָס? דו ביזט דען אַ דאָקטאר?

— איך ווייס וואָס איך רעד. איך פערקויף שיך.

וואס ער האט געקלערט

א יודיש־פוילישער בערזיאַנער, וואָס וואוינט אין וויען, איז — אַרויסקוקענדיג דורך׳ן פענסטער פונ׳ם דריטען שטאָק אַרום האַלבער נאַכט, אַרויסגעפאַלען פון פענסטער אויף דער ערד.

צום גליק איז איהם גאָרנישט געשעהען, נאר זיך גאָר שטארק צוקלאַפּט די ריפּען — און מען האָט געמוזט מאַכען אַן׳אָפּעראַציע.

ער איז מיט דער גיכע הילף געבראַכט געוואָרען אין שפּיטאָל.

די פראפעסאָרען האָבען תיכף געמאַכט די אָפּעראַציע וועלכע איז אויך געלונגען.

איינער אַ פראפעסאָר פרעגט דעם אומגליקליכען

— „זאָגט, וואָס פאַר אַ געפיהל האָט איהר געהאַט אין דער מינוט פון אייער אַראָבפאַלען פון דער הויך צו דער ערד, ווויסענדיג, אַז איהר קערט אפשר געהרגעט?"

— וואָס פאַר אַ געפיהל האָב איך געזאָלט האָבען?

— אָבער וואָס האָט איהר בשעת מעשה געקלערט?

— איהר הערט דאָך, ה׳ פראפעסאָר, אַראָבפאַלענדיג פון דריטען שטאק האָט מיך נאָר געחידושט, ווען איך האָב געזעהען, אַז ביי מיין שכן אויף דעם ערשטען שטאק אויך אַ פוילישער און אויך אַ בערזיאַנער לייכט זיך אַזוי שפּעט אין דער נאַכט און איך בין מיר געווען זיכער, אַז ער זיצט און פלאַנט עפּעס אַ בערזען־ספּעקולאציע".

קורצע ראמאַנסען

ליב מיך אַ רגע,
אַ וואָך, צי אַ שעה;
קיין אייביגע ליבע
איז סיי־ווי נישטא.
ליב מיך אַ רגע,
אַ וואָך, אַ מינוט;
אַבי נאָר נישט לענגער, איז שוין גוט.

* * *

ליבסט גוט, און
שעהן, און קלוג;
ליבסט, אָבער ליידער, נישט גענוג.
ליבסט גוט, און
קלוג, און שעהן;
ליבסט, אָבער, ליידער, מיך אַליין.

י. מ.

ער האט ליב פרעמדע

— מיין מאַן איז שטארק פערליבט אין מיינע ווייסע קליינע צייהן.

— אַבי ער האָט דיר געשוואוירען, אַז ער וועט קיינמאָל נישט ליב האָבען קיין פרעמדע..

די שבועה

ער: — איך שווער דיר, אַז איך וועל דיך אייביג ליבען.

זי: — שווער מיר ביי אַ זאַך וואָס דו ווילסט עס זאָל ביי דיר לאַנג אָנהאַלטען.

ער: — איך שווער ביי מיינע חובות.

צווישען חתן־כלה

זי: — איך האָב גערעדט מיט׳ן טאַטען, ער וויל בעצאָהלען אַ העלפט פון אונזערע חתונה אויסגאַבען.

ער: — פיין, איצט דאַרף איך קריגען נאָך אַ מחותן וואָס דאַרף בעצאָהלען די צווייטע העלפט

ער איז אין כעת

יונה: — נאָכדעם ווי דו האָסט געקריגען אַזאַ גרויסע ירושה פון דיין טאַטען, וועסטו דאָך מיר געוויס בעצאָהלען.

שלמה: — שאנדע! פון אַזאַ טראגישער פאַרסירונג ווילסטו מאַכען געלד!

ס׳איז אוממעגליך און דאך...

סטודענט: — איז עס מעגליך, פראפעסאָר, אַז אַ מענש זאָל לעבען וואָהן אַ קאָפּ?

פראפעסאָר: — אַך, ווי נאַריש! ס׳איז אוממעגליך.

סטודענט: — און דאָך, זייט מיין פאָטער האָט פערלוירען זיין פערמעגען געהט ער אַרום אָהן אַ קאָפּ...

פון בילדער אויף שטיינער ביז בילדער געזעהען דורך ראדיא

(ענדע פון דער 7־טער זייט).

לעך. און פון דאקומענטן צוליב אינדוסטריעלע און לעגאלע צוועקן; אראפצונעהמען בילדער פון פייזאזשען און לאנדשאפטן צוליב זייער שעהנקייט, און אראפנעהמען פאטאגראפישע קאפיעס פון בילדער און אנדערע קונסטווערק, כדי צו האבען א בעגריף וועגען די אריגינעלע ווערק.

פון דער קונסט פון פאטאגראפיע האבען זיך דערנאך פערצווייגט צוויי בעזונדערע אינדוסטריעס יעדע פון זיי געווידמעט צו שאפען און רעפראדוצירען בילדער. די ערשטע פון זיי איז פאטאגראוויור און די צווייטע איז פילם־בילדער.

פאטאגראוויור איז א פראצעס, דורך וועלכען פאטאגראפישע בילדער ווערען אראפגענומען אויף פלאטען פון צינק אדער קופער. די דאזיגע פלאטען ווערען דערנאך בעארבייט, אז מען קאן דערנאך די בילדער איבערדרוקען אויף בויגענס פאפיר אין טויזענטער און מיליאנען קאפיעס.

די אלע בילדער האבען געהאט איין חסרון: זיי זענען געוועזען „טויטע״ נישט קיין ריהרעוודיגע נישט קיין בעוועגליכע. צו טראכטען וועגען דעם, אז מען זאל קאנען פארברענגען פאר׳ן אויג אזעלכע בילדער, אין וועלכע זאכען און פיגורען זאלען זיך בעוועגען ווי אין לעבען — איז קיינעם אין קאפ נישט איינגעפאלען. און אין דער אמת׳ען: ווי אזוי האט מען זיך עס געקענט פארשטעלען, אז א בילד וואס איז אויסגעמאלט אויפ׳ן לייווענט אדער אפגעדרוקט אויף פאפיר, זאל זיך קאנען בעוועגען? אבער דאס, וואס מען האט אמאל אפילו נישט געוואגט צו טראכטען, איז איצטער א רעאלע ווירקליכקייט.

אנגעפאנגען האט זיך עס אזוי: נאך מיט איבער הונדערט יאהר צוריק האבען קינסטלער אויסגעמאלען אויף לאנגע פאסען פאפיר בעזונדערע בילדער פון א זאך, וואס האלט זיך אין בעוועגען. לאמיר זאגען, אז די זאך איז א לויפענדיגער פערד, האט מען אויסגעמאלען א 20־21 בעזונדערע בילדלעך פון דעם לויפענדיגען פערד. און יעדעס בילדעל בעזונדער האט דעם לויפענדיגען פערד פארגעשטעלט אין אנ׳אנדער פאזע, דעם פאס פאפיר מיט די בילדלעך האט מען אנגעקלעפט אין א קיילעכדיג קעסטעל מיט א שמאלען שפאלט. ווען מ׳האט געקוקט דורך׳ן שפאלט — האט מען געזעהען נאר איין בילדעל; אבער ווען מען האט די ראד געדרייט און די בילדלעך זענען פערבייגעלאפען פאר׳ן די דאס אויג זעהר שנעל איינער נאכ׳ן צווייטען, האט עס געמאכט דעם איינדרוק, אז מען זעהט דעם פערד לויפען.

שפעטער, אז די קונסט פון פאטאגראפיע האט זיך ענטוויקעלט צו א שטופע, אז מען האט געקאנט אראפנעהמען עטליכע צעהנדליג בילדער אין איין סעקונדע, האט מען שוין נישט געמאלען לויפענדיגע פערדלעך מיט דער האנד, נאר מען האט געלאזט לויפען א לעבעדיגען פערד און אראפגענומען פון איהם א סך בעזונדערע פאטאגראפישע בילדער.

אויף אזא אופן זענען ענטשטאנען די קינא־בילדער, וועלכע האבען זיך ענטוויקעלט אין איינער פון די גרעסטע אינדוסטריעס.

מיט א יאהר ניינציג צוריק איז ערפונדען געווארען דער טעלעגראף. ד.ה. דער מיטעל איבערצושיקען ווערטער און געדאנקען דורך דראטען און מיט דער הילף פון עלעקטריציטעט. זינט דאן האט מען נישט אויפגעהערט צו זוכען א מעגליכקייט איבערצושיקען בילדער דורכ׳ן טעלעגראף. דער חשבון איז געוועזען אזא: אזוי ווי דער טעלעגראף שיקט איבער די בוכשטאבען און ווערטער דורך פאסיקלעך און פינטעלעך האט מען געזוכט אויסצולייגען די פאסעקלעך און פינטעלעך אין אזא אר־דנונג, אז עס זאל ווערען עהנליך צו א בילד, וואס מען שיקט ארויס, אבער די אלע פערזוכען און אנשטרענגונגען האבען נישט געהאלפען,, מען האט נישט געקענט געפינען קיין וועג צו שיקען בילדער דורכ׳ן טעלעגראף. אבער, מיט א יאהר 10־12 צוריק איז ערפינדען געווארען דער „פאטא־עלעקטריק־צעל״, וועלכער האט מעגליך געמאכט דאס, וואס עס איז פריהער נישט מעגליך געוועזען. איצטער שיקט מען שוין פאטאגראפישע בילדער דורכ׳ן טעלעגראף אויף טויזענדער מיילען.

דאס לעצטע אויפ׳ן געביט פון בילדער, פון ציינען פאר׳ן אויג דאס געשטאלט פון זאכען און פאסירונגען, וואס זענען ווייט פון דעם ארט וואו מ׳וויל זיי זעהן, איז טעלעוויזיע.

מיט א יאהר פופצעהן צוריק איז עס נאך געוועזען א חלום. מ׳האט זיך דאן נישט געקאנט פארשטעלען ווי אזוי מ׳וועט קאנען צוטרעטען צו דער לעזונג פון פראבלעם, אבער אט האט זיך ראדיא אנגעהויבען ענטוויקלען. און די פאטא־עלעקטריק צעל איז ערפונדען געווארען און ערפינדער זענען צו געטראטען צו דער ארבייט.

די ערפאלגרייכסטע רעזולטאטען האבען ביז־איצטער דעמאנסטרירט דער יונגער שאטלענדער בעירד. ער און אנדערע האבען געצייגט די פנימער פון מענשען, וואס האבען זיך געפונען צעהנדליגער און הונדערטער מיילען ווייט. די פנימער זענען געווען קלאר גענוג, אז מ׳זאל זיי דערקענען.

אבער האבען מיר שוין טאקע טעלעוויזיע? דאס איז אנ׳אנדער פראגע. דערווייל געפינט זיך טעלעוויזיע אין דער שטופע פון לאבאראטארישע עקספערימענטאציעס. ס׳זעהט אויס, אז אלץ וואס ס׳איז נאר מעגליך געווען אויסצונוצען, איז שוין אויסגענוצט געווארען, און ס׳איז נישטא קיין האפנונג אז טעלעוויזיע זאל זיך אזוי גיך ענטוויקלען צו א פיל העכערער שטופע ווי זי איז איצטער.

וועגען דעם, אז מ׳זאל איינגיכען קאנען אריינברענגען טעלעוויזיע אין פריוואטע היימען, ווי מ׳האט אריינגעבראכט ראדיא, איז דערווייל נישטא וואס צו רעדען. די אפאראטען זענען צו קאמפליצירט פאר דעם, ס׳איז אפילו נישטא קיין גרונד צו גלויבען, אז מ׳זאל אזוי גיך ציינען טעלעוויזיע פאר׳ן ברייטען פובליקום אין עפענטליכע פלעצער. סיידען אלס א זעלטענע טשיקאווע זאך. יעדענפאלס נישט אלס א פראקטישע זאך, ווי ראדיא אדער פילמען. די איצטיגע מיטלען האט טעלעוויזיע אויסגענוצט כמעט צו דער העכסטער שטופע, ווייטער ענטוויקלען זיך מיט די איצטיגע מיטלען קאן זי נישט. טעלעוויזיע וועט זיך אנהויבען ווייטער ענטוויקלען ערשט דאן, ווען עס וועלען געמאכט ווערען גאנץ־נייע ערפינדונגען.

ל. באראדולין

דער ווינטער דערנעהנטערט זיך

בעזארגט אייך בעצייטענס מיט ווינטער-סחורות און ווייסע סחורות און רעשטען

אין קאנסום=געוועלב

ביי דער „ווידזעווער מאנופאקטור״

54 ראקיטשיבעד 54

צופאהר מיט די טראמווייען 10 און 16

איהר בעקומט אויך דארט צו אונגעוועהנליך נידריגע פרייזען ספארט-אנציגער, ארבייטס=אנציגער, דאמען- און הערען=וועש, טיש= און בעט=וועש, וואלענע שטאפען, טריקאטאזשען, שיך, קוכען=געשיר, קאלאניאל = ווארען א.א.וו. א.א.וו.

פאר ה״ה מלוכה- און קאמונאל-בעאמטע, וואס זענען מיטגלידער פון קאאפעראטיווען אין געזעלשאפטען, ווערט ערטיילט בעקוועהמער קרעדיט. 19123

אקראנץ=פערל פון תלמוד און מדרש

א מענש דארף רחמים בעטען ביי גאט, דער שלום זאל זיין מיט איהם דאס גאנצע לעבען און אפילו אינ׳ם טאג פון זיין קבורה ביז דער לעצטער שפאדעל ערד וועט בעדעקען זיין קבר.

(ברכות ח.)

* * *

גאט האט די יודען פערשפרייט צווישען די אומות, נאר כדי עס זאל דורך זיי בעלויכטען ווערען דער געדאנק פון דער אמונה פון בעשעפער און פיהרער פון דער וועלט.

(פסחים פ״ז)

* * *

די דונערען זענען געשאפען געווארען נאר אויסצוגלייכען די פערקרימונגען פון הארצען.

(ברכות נ״ט)

* * *

ס׳איז נישטא דער שערער, וואס זאל זיך אליין קענען אפשערען.

(ויק״ס פ. י״ד)

* * *

עס איז נישט אין דער טבע פון מענשען ער זאל שעכטען אנ׳אקס, וואס איז נאך גוט צום אקערען.

(ירוש׳ שבועות פ״ה)

* * *

עס זענען דא מענשען, וואס קענען לייענען, אבער נישט דרשענען.

(ירוש׳ ברכות פ״ב)

* * *

ווייסט איהר פון אימיצען,
וואס קאן קומען און זאגען דעם מענשען,
וואס ס׳איז גוט פאר איהם,
אין די עטליכע יאהר זיינע
און וואס ער, דער שטן —
היינט דא, מארגען דארט —
זאל טון אין זיין קורצען לעבען?
קאן אימיצער קומען און איהם זאגען
וואס ס׳וועט זיין נאך איהם
אונטער דער זון?

(קהלת ז. ר״ב).

* * *

עס טרעפט, אז א מענש באדט זיך אין א טייך און קריגט נישט אביסעל וואסער אין מויל אריין.

(ירוש׳ חגיגה פ״ב)

* * *

נאכ׳ן אקס קאן מען דערקענען דעם קצב.

(מדרש חזות פ״ב)

* * *

דערפאר האט א קעמעל א קורצען וויידעל, ווייל ער קריכט תמיד צווישען דערנער און ווען ער וואלט געהאט א לאנגען וויידעל וואלט דאס איהם געשטערט צום געהן.

(שבת צ״ז)

געזאמעלט דורך אברהם שלעזינגער.

DR. MED. H.LUBICZ

ספ. פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראנק.

בעהמט ווידער אן

אויף צעגעלניאנא 43, טעל. 141-32

עמפפאנגס-שעה׳ן 8–10, 12–2, און 5–8 זונטאג און יו״ט 9–1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

Dr. Różaner

ספעציאל סט פון הויט און וועגערישע קראנקהייטען און קינדערלאזיגקייט

נארוטאוויטשא 9, טעלעפאן 128-98

נעמט אן פון 8–10; 5–8 אווענד

ספעציעלער ווארטע-זאל פאר פרויען

די פערשאלטענע ירושה

גרויסער ראמאן פון לײדענשאפט ליבע און פערברעכען (61

— איהר זענט א פעהיגער יונגערמאן, שטייגמאן! — האט זיך מאקס רוהיג אפגערופען — איך זעה איצט, אז איך בין געגאנגען א פעהלער דערמיט, וואס איך האב בעצייטענס נישט געלעגט קיין אכט אויף אייערע פעהיגקייטען... ווייזט אויס, אז ווייכער מאכען אייך, און אפרעדען פון אויסגעבען אונז דער פאליציי, וועט מען נישט קענען?!

לעאן האט אין דעם זעלבען טאן רוהיג געפערט:

— איך וואלט מיין לעצטען גראשען פון דעם, וואס איך האב, און וואס איך רעכען צו האבען, אפגעגעבען, כדי צו זעהן אויף אייך די קייטען פון א קאטארזשניק... נאר אויף דער קאסארגע איז א פאסיג ארט פאר אייך... עס זענען געווען טעג, ווען איך האב אייך געוואלט דערשטיקען מיט ד יאייגענע הענד דערפאר, וואס איהר האט געטון מיט דער דאזיגער מיידעל... דער דורשט נאך נקמה איז אבער אין מיר געשטילט, און נישט איך וועל אייך משפט׳ן... זאלען אייך משפט׳ן די, וואס האבען דאס רעכט דערויף... איך פערלאנג נאר, אז צו אייך זאל געטון ווערען דאס, וואס עס קומט אייך, לויט די כללים פון דער אנגענומענער גערעכטיגקייט! און מעהר גארנישט... איך ווייס נישט, צי ס׳וועט אייך אנגענעהמער זיין צו זעה זיך פאר די הענד פון דער גערעכטיגקייט, ווי דעם דאזיגען רעוואלווער...

איבער מאקס אפמאנ׳ס פנים איז אדורכגעלאפען א ציטער.

ער האט קוים בעהערשען דעם גרימצארן, וואס האט איהם ארומגענומען:

א יונגעל האט דאס רעכט און די העזה אזוי מיט איהם צ דרעדען!

— פערשאלטען זאלט איהר זיין, שטייגמאן!.. איהר און אייער גערעכטיגקייט!.. איך ווייס, וואס עס האט אייך אהערגעבראכט: זיבעצן מיליאנען!.. איצט וועט איהר קאנען פריי באלעבאטעווען אינ׳ם „גוטערמאן־הויז״... איהר וועט ארויסבעקומען דעם סוד, וואס איז פערגראבען אין די קעלערען דא!.. טא זאלט איהר מיר דערווארגען ווערען מיט׳ן געלד איהר און אייער מיידעל!..

ער האט געשפריצט מיט׳ן מויל און זיך פער־כליבעט.

מערי האט זיך דערשראקען צוגעטוליעט צו לעאנען, זוכענדיג ביי איהם שוץ.

— מ׳דארף אייך איין זאך קלאהר מאכען, פאניע אפמאן — האט לעאן א שמייכעל געטון — און טון דארף מען עס צוליב מארקוס קאשטאנס אבדעגק־וועגען...

מאכענדיג א קורצע פויזע, האט ער צוגעגעבען:

— נישט אין מיין כאראקטער איז צו חוזק׳ן פון א שוצלאזען מענשען... אבער זאגען מוז איך אייך, אז איהר האט אויך נישט דערשאצט מארקוס קאשטאנס שכל.

אויף א ווילע האט מאריך פערגעסען, וואו ער האלט אין דער וועלט.

איינקלעמענדיג זיך אין דעם ברודערט האנד האט ער זיך אנגעשטרענגט צוגעהערט צו דעם אויסטערלישען געשפרעך, וואס איז דא געפיהרט געווארען.

— וואס? — האט מאקס ארויסגעכריפעט — קאשטאן איז קליגער געווען, ווי איך האב זיך עס פארגעשטעלט?... משוגע זענט איהר, צי חסר דעה?!...

— אבסאלוט נישט! — האט לעאן געלאסען געענטפערט — קאשטאן האט אייך בלויז אפגעטון אויף טערקיש... ער האט אייך געוואלט פערבארען אין בעט אריין, און זיך נישט פארגעשטעלט דערביי, אז דאס וועט קאסטען עטליכע מענשליכע לעבענס... שטארבענדיג האט ער אייך געוויזען א פייג, פאניע אפמאן און פערמשפט אייך צו זעלבסט אינטערגאנג... אויב עמיצער איז שולדיג דערין, וואס איהר זיצט דא איצט איינגעזאלצען און ווארט אויפ׳ן ארעסט, איז אין דעם שולדיג בלויז מארקוס קאשטאן, אייער פערפייניגטער קרבן, דער גייסט פון וועלכען, בין איך איבערצייגט, עס שוועבט דא איצט לע׳ם אונז און פרייט זיך, קוקענדיג אויף אייער מפלה...

מאריך האט ארויסגעשאסען מיט א קללה, אבער פון מאקסענ׳ס דינע בלאסע ליפען האט זיך א קלאנג נישט אפגעריסען.

ער האט נישט ארונטערגעלאזט פון לעאנען זיינע אויגען, וואס האבען געברענט מיט א בייזען, גיפטיגען פייער.

— אפמאן, אייערע ברידער האבען זיך נישט בחנם געיאגט נאך קאשטאנען!... ער האט נישט בעוויזען רעכט ארויסצוגעהן פון דער טורמע, ווי זיי האבען איהם שוין נאכגעיאגט!... פייניגענדיג איהם א גאנצען טאג האבען זיי זיך בעמיהט ארויסצוקריגען אינפארמאציעס, וואו עס געפינט זיך דאס פריילײן קאהן, און די פאפירען וואס האבען א שייכות צו איהר געבורט... ליידענדיג מוראדיגע טארטורעס, נאר וויסענדיג אבער הערביי אז דער טויט וועט איהם סיי־ווי נישט אויסמיידען, האט קאשטאנען געסטייעט מוט און דרייסטקייט אויף צו פערקלעהרען א נקמה און אנשיקען אויף אייך א קללה, וואס זאל אייך אומברענגען... אין דער טורמע, זיצענדיג, האט ער, וואהרשיינליך, געהערט וועגען דעם ריזיגען „גוטערמאן־הויז״, און צו זיין שוץ האט ער אין לעצטען מאמענט בעשלאסען אנ צוקומען... איהם האט ער אנפערטרויט אדורכצופיהרען די נקמה... און — ארויסלאזענדיג דעם לעצטען אטעם האט ער געגעבען אנצוגעהערען אייערע ברידער, אז אלץ, וואס זיי זוכען וועלען זיי געפינען אונטער ד יפונדאמענטען פונ׳ם „גוטער־טערמאן־הויז״... די אויסוואורפען זענען געווען צופרידען מיט דעם רעזולטאט פון זייער פארשונג, און דערהרגענענדיג קאשטאנען זענען זיי האפערדיג אוועק צו אייך מיט א ראפארט וועגען דעם, וואס זיי האבען אלץ אויפגעטון.

(פארטזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבן

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 7 טז מרחשון תרצ"א

נאוועמבער

זון-אויפגאנג 6.29

זון-אונטערגאנג 4.09

ליכט-צינדען: 3,44

דער פסק-דין אין א נטערצינדונגס-פראצעס

אלע בעשולדיגטע ווערען פעראורטיילט אויף שווערע טורמע

(2) די פעראינטערעסירונג מיט'ן פראצעס האט געהאלטען אין איין שטייגען דער זאל איז נאך פאר'ן אנהויב פונ'ם פראצעס געווען איבערפולט. ארום 9 א זייגער הויבט זיך אן דער ווייטערדיגער פערהער פון די עדות. ס'ווערען פערהערט די עדות פון דער פערטיידיגונג. דער עדות ליב טענענבוים אב'אפפאל הענדלער בעשטעטיגט, אז נאך דער שרפה האט ער אפגעקויפט 6 וואגען סחורה פון די אפגעברענטע סחורות די סחורה צו איהם אין לאגער האט געבראכט דער פוהרמאן גאלדשטיין און זיין געהילף דוד שקלארטשיק. פאר דער סחורה האט דער עדות בעצאהלט עטליכע צעהנדליג טויזענט זלאטעס געגוי די סומע געדענקט ער נישט ווייל צווישען איהם מיט דער פירמע זעגען געווען רעכ-נונגען.

דער עדות גאלדשטיין בעשטעטיגט, אז ער האט דערהאלטע [די פעראָרדנונג אריבערצופיהרען די סחורה וואס איז געבליבען נאך דער שרפה און ער האט זיך גענומען צו הילף דוד שקלארטשיקן. די סחורה האט ער איבערגעפיהרט 6 מאל מיט'ן וואגען. דוד שקלארטשיק בעשטעטיגט וואס ס'האט געזאגט גאלדשטיין. מיט דעם האט זיך פערענדיגט דער עדות-פערהער און דאס ווארט האט בעקומען דער בעשולדיגער פראקוראר כאוולאווסקי. דער פראקו-ראר אנאליזירענדיג די סיטואציע קומט צום אויס-פיהר אז די פאבריקס אינהאבער האבען געוואלט אויסנוצען די שווערע סיטואציע און אונטערגעצונ-דען די פאבריק, כדי צו בעקומען די אסעקוראציע-פרעמיע, צו דעם האבען זיי אנגאזשירט ספעקטארן, וואס איז בעשטראפט פאר קרימינעלע פערברעכענס. אבער ספעקטאר איז נישט געווען קיין פאכמאן אויף אונטערצינדונגען, האט זיך אפגעבריהט און איז אנטלאפען. ווייטער בעטראכט דער פראקוראר ספעקטארס בעהויפטונג, אז ער האט געוואלט גנבענען כלומרשט, און פערענדיגט מיט א פאדערונג פון א שטרענגער שטראף פאר אלע שותפים און פאר ספעקטאר'ן.

נאך דער רעדע פון פראקוראר וועלכע האט גע-מאכט א שטארקען איינדרוק האבען זיך אנגעהויבען די רעדעס פון ד יפערטיידיגער. דער ערשטער האט גערעדט אדוו. קאבילינסקי פערטיידיגער פון ספעק-טאר און האט געבעטען צו בעפרייען דעם בעשול-דיגטען. אויך דער פערטיידיגער פון רובין, אדוו. ליפשיץ האט געבעטען איהם צו בעפרייען פון דער בעשולדיגונג. דאס זעלבע האבען אויסגעפיהרט אין זייערע פערטיידיגונגס-רעדעס אדוו. ביליק (פער-טיידיגער פון צוקער און שיינפארבער) און אדוו. קאן דער פערטיידיגער פון פרוי רובין.

אלע בעשולדיגטע ערקלערען אין זייער לעצ-טען ווארט אז זיי זענען אומשולדיג, און בעטען אז מ'זאל זיי בעפרייען.

דאס געריכט געהט אוועק אויף א בעראטונג און ארום האלב 5 א זייגער אין אוונד ביי א טויטער שטילקייט אין זאל ווערט פערעפענטליכט דער אורטייל לויט וועלכען דער 51 יאהריגער חיים ספעקטאר, דער 40 יאהריגער מאכל רובין, דער 48 יאהריגער משה שיינפארבער און דער 46 יאהריגער יוסל איצעק צוקער ווערען פערמשפט צו פערלי-רען זייערע רעכט און צו 4 יאהר שווערע תפיסה יעדער; די 40 יאהריגע רבקה רובין — צו פערלי-רען די רעכט און צו 3 יאהר שווערע תפיסה.

דער פראקוראר האט פערלאנגט אז מ'זאל אלע פערמשפטע באלד ארעסטירען. די פערטיידיגער אדוו. ביליק קאהן קאבילינסקי און ליפשיץ האבען פארגעשלאגען איבערצולאזען זיי אויף קויציע.

דאס געריכט איז אוועק אויף א בעראטונג און האט נאך א שעה בעשלאסען חיים ספעקטארן אונבעדינגט צו ארעסטירען, דאס פאר פאלק רובי'ן צו בעפרייען אויף קויציע פאר 2,500 זל. און שיינ-פארבער און צוקערן אויף קויציע צו 5000 זל. פון יעדען, ביז'ן צושטעלען די קויציע זענען אלי ארעסטירט געווארען.

דער אורטייל האט אויף די אנוועזענדע גע-מאכט א שווערען איינדרוק.

אקציענ-געזעלשאפט קאראל בעניך

אין שויז אויסער געריכטס-אויפזיכט

טעגליכע כראניק פון האנדעלס-געריכט

דעם 14. פעברואר האט דאס געריכט ערטיילט א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען אויף 3 חדשים "דער פירמע אקציען-געזעלשאפט קאראל בעניך, די פירמע עקזיסטירט זייט 1865, איהר גרינדונגס-קאפיטאל פאר'ן קריג האט בעטראפען 3 מיליאן רובל, לעצטענס האט זי בעשעפטיגט 1000 ארבייטער איהר פערמעגען איצט בעטרעפט 250.000 זל. קורצטערמיניגע חובות — 780.000 זל. און דער אקטיוו איז געווען גרעסער פונ'ם פאסיוו מיט 2.490.000 זל. אומבעוועגליכקייטען און מאשי-נען — 8.540.000 זל. און לאנגטערמיניגע חובות 1.837.000 זל.

דעם 6. מאי האט דאס געריכט פערלענגערט די פראלאנגאציע אויף וויטערדיגע 3 חדשים און דעם 13. אויגוסט אויף ווייטערדיגע 3 חדשים ביז'ן 4. אקטאבער.

איצט ווען דער טערמין פון דער צאהלונגס-פראלאנגאציע איז שוין פאריבער און די פירמע האט שוין געבראכט איהרע געשעפטען אין ארדנונג האט דאס געריכט אפגעשאפט די געריכטס-אויפזיכט פראצעדור.

* * *

די פירמע „משה יעקל פייערשטיין" (קאלאבאל געשעפט אלטער מארק 3) איז ערקלערט געווארען פאר באנקראט. דאס געוועלבעל איז געווען א שותפות-אייגענטום פון פייערשטיינס פרוי פערל און פייערשטיינס פאטער פנחס, ועקסלען פלעגען אונטערשרייבען אלע דריי איינקויפען סחורה פלעגט משה פייערשטיין. אין מאי האבען זיך די באנקראַ-טירטע געווענדעט אין געריכט מיט אנ'אפאזיציע און פערלאנגט אז אויף פערל און פנחס זאל נישט זיין חל דער בעשלוס ועגען באנקראט ווייל זיי זענען נישט געווען קיין מיטאינהאבער פון דער פירמע. איינצייטיג האט משה פייערשטיין געבעטען וועגען א גלייט-בריף. דאס געריכט האט די אפאזיציע אפגע-ווארפען און האט אויך נישט ערטיילט קיין גלייט-בריף משה פייערשטיינען. די באנקראטירטע האבען אנגעגעבען אנ'אפעלאציע. דעם 17. אקטאבער איז די אפעלאציע בעטראכט געווארען אין ווארשא און דאס אפעלאציע געריכט האט אפגעשאפט דעם לאדזער אורטייל און צוריקגעשטעלט פערל און פנחס פייערשטיין אין זייערע רעכט. אין איבריגען איז דער לאדזער אורטייל בעשטעטיגט געווארען.

* * *

דאס אפעלאציע געריכט אין ווארשא האט אפגעשאפט דעם אורטייל פון לאדזער האנדעלס-געריכט און האט ערטיילט א צאהלונגס-פראלאנ-גאציע אויף 3 חדשים דער פירמע עוזר מילגראם (הורטאוויגע פון טוך, און קארט גאוואמיעסקא 4).

פער'משפט דעם איינברעכער אין דער זגערזשער אינדוסטרי-באנק

(א) פאראיאהרען דעם 27. נאוועמבער איז אין זגערזשער אינדוסטריע באנק פארגעקומען אנ'איינ-ברוך בעת וועלכען מ'האט צוגעגנבעט 30,000 זל. די אויספארשונג האט נישט ענטדעקט די גנבים, מ'האט אבער פעסטגעשטעלט, אז די גנבים האבען זיך זעהר גוט אריענטירט אינ'ם לאקאל און מ'האט דעריבער זיך אנגעשטויסען, אז דאס האבען אויסגע-פיהרט „אייגענע מענשען". מיטאמאל האט די ווארשאווער פאליציי בעקומען א מיטטיילונג אז א גע-וויסער מאריאן ראדזשיקארסקי (ווארשא מא[illegible] 32) און הענריק קרעניצקי האבען אויסגעפיהרט אין לאדז א רייה איינברוכען. מ'האט קרעניצקין געפונען ביי זיין געליבטער העלענא טשופריניאק אין ווארשא, מ'האט ביי איהר אויך געפונען געוועהר און וויטריכעס. ווייטער האט מען דארט ענטדעקט ווערט פאפירען און אקציעס, וואס זענען [illegible] געווארען אין זגערזשער באנק.

נעכטען זענען קרעניצקי און טשופריניאק גע-משפט געווארען אין היגען קרייז געריכט. ביידע האבען זיך נישט מודה געווען. קרעניצקי האט זיך פערטיידיגט אז די נאכט פון דער גנבה האט ער גאר פערבראכט אין ווארשא. דאס געריכט האט קרעניצקין פערמשפט אויף 4 יאהר טורמע, טשופ-ריניאק איז בעפרייט געווארען.

יודיש טעאטער „פילהארמאניע" נארוטאוויטש 20

יודישער ארטיסטען-פעראיין אין פוילען דירעקטאריאט פון די פאריינס-טעאטערן

בעפולמ. דיר. פאר לאדז א. שטאקפעדער

לייטער: א. בעזמאן

גאסטשפילען פון דער בערוהמטער אמעריקאנ. קינסטלערין

אננא יאקובאוויטש

היינט, פרייטאג, דעם 7-טען, מארגען, שבת, דעם 8-טען, 9 א זייגער אוונד

פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז! פרעמיערע!

די לעצטע טענסאציע פון אמעריקאנער טעאטערס

וואס פערלאנגט א פרוי?

אין 3 אקטען מיט געזאנג פון שטיינבערג, בעארבייט און רעזשיסירט ה. יאקובאוויטש

הויפטראל „אסתר" פיהרט אויס אננא יאקובאוויטש.

שבת, ד. 8 נאוו. 4 נאכמ. צו ביליגע פרייזען פון 80 גר. אן די זעהר אויסגענומענע פיעסע

די משוגענע

אין 3 אקטען פון סיגעל, רעזשי היימאן יאקובאוויטש

הויפטראל „מאניטשקע" — אננא יאקובאוויטש

זונטאג, דעם 9. נאוועמבער ד. י., 9 א זייגער אוונד — אויפ'ן אלגעמיינעם פערלאנג

דער גרעסטער שלאגער פון סעזאן

די איידעלע מאמע

אין 3 אקטען פון קאלמאנאוויטש.—

די הויפט-ראל „פרידא" וועט אויספיהרען אננא יאקובאוויטש.

מאנטאג, דעם 10 נאוועמבער 9 אוו. פאפולערע פארשטעלונג פון 80 גר. אן צום 1 מאל אין לאדז מיט אננא יאקובאוויטש — י. גארדינ'ס אונשטערבליך ווערק אין 4 אקטען

חאשע די יתומה

הויפטראל „חאשע" פיהרט אויס אננא יאקובאוויטש

עס נעמען אנטייל (לויט א. ב.) פרויען: י. פלוים, ש. פלוים, ס. פאזנאנסקא, ר. רעגינא. מענער: מ. אייזענבערג, ח. בראקארזש, י. גרינהויז, ב. גורוויטש. י. ווייגבערג, ד. לואי. מ. מאקסימאוו, מ. פאזנאנסקי, א. קורץ, ה. פלוים. .׳. דיריגענט ל. זעלמאן.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון זאל פילהארמאניע.

די ליסטע פון כבוד און נאציאנאלן שטאלץ איז די ליסטע

17

א נייער פאווילאן אין עוואנגעלישען שפיטאל

היינט קומט פאר אין עוואנגעלישען שפיטאל די פייערליכע איינווייאונג פונ'ם נייעם שפיטאל-פא-ווילאן א'ו דער נייער געבייידע וועט איינגעארדענט ווערען די אפטיילונג פאר אינערליכע קראנקע.

רעגיסטראציע פון יאהר-גאנג 1910

היינט פרייטאג דעם 7. נאוועמבער דארפען זיך אין דער פאליציא-מיליטערישער אפטיילונג ביים מאגיסטראט (פיעטריקאווער 212) רעגיסטרי-רען די געבוירענע אין 1910 יאהר וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 6. פאליציי-קאמיסאריאט און זיי-ערע פאמיליענ-נעמען הויבען זיך אן אויף

A B C D E F

און פון 14. פאליציי קאמיסאריאט

R S Sz T U

שבת, פון 6. פאליציי קאמיסאריאט

פון L ביז'ן סוף

און פון 14. פאליציי קאמיסאריאט

W Z Ż

ביים רעגיסטרירען זיך דארף מען פארלייגען א פאס, א מעטריקע אדער אנ'אנדער דאקומענט, א שול-צייגניש. האנדווערקער דארפען אויך צו-שטעלען א צעך-צייגניש.

פערזאנען, וואס קענען נישט בעווייזען זייער אנגעהעריגקייט צו א פרעמדער מלוכה מוזען זיך אויך רעגיסטרירען.

שטרייקען

(2) אין דער פאבריק פון ברידער קאהן (6 שער פיען 74) האט אויסגעבראכען א שטרייק צוליב א סכסוך וועגען אויסצאהלונגען פון די לוינען. דער ארבייטס-אינספעקטאר האט צונויפגערופען א קאנ-פערענץ פון ביידע צדדים, אבער צו קיין אויסגלייך איז נישט געקומען און דער שטרייק אויערט ווייטער.

* * *

אין דער פאבריק פון זאק און וואפסי (קאפער-ניק 55) איז אויסגעבראכען א שטרייק ווייל ביי די איצטיגע לוינען האבען די ארבייטער נישט געקענט מעהר אויסארבייטען ווי 18 — 14 זל. א וואך. אויף דער קאנפערענץ צום ארבייטס-אינספעקטאר זענען די פארשטעהער פון דער פירמע נישט געקו-מען, ווייל די פירמע איז באנקראט.

צו דער קומענדיגער קאנפערענץ איז פערבעי-טען געווארען דער קוראטאר פון דער באנקראט-מאסע.

* * *

אין דער פאבריק פון העלער און קאהן (פאַ-לודניאווא 80) איז אויסגעבראכען א שטרייק ווייל די פירמע היט נישט אפ די לוינטאריפען, די קאנ-פערענץ ביים ארבייטס-אינספעקטאר האט צו קיין אויסגלייך נישט געבראכט. דער שטרייק דויערט ווייטער.

אין די אלע פאלען האט אינטערוועניערט דער קלאסען-פעראיין פון די טעקסטיל-ארבייטער.

אין דער פאבריק פון יוזעף פיירעך און אזאר-קאוו איז ענטשטאנען א סכסוך צוליב די נישט אויס-געצאהלטע לוינען, אזוי ווי די לוינען זענען נישט אויסגעצאהלט געווארען טראץ דער אינטערווענץ האבען די ארבייטער פערשטרייקט.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) קאספערקעוויטש, (זגערזשער 54); שיטקע וויטש, (קאפערניק 26); זונדעלעוויטש, (פעטריקא-ווער 25); סאקאלעוויטש און שאט, (פשעיאזד 19); ליפעץ (פעטריקאווער 193); ריכטער און לאבודא, (11. ליסטאפאד 86).

קלאנג-פילם-טעאטער

CASINO

היינט און פאלגענדע טעג!

VILMA BANKY

אין איהר איינציגער קלאנג-קרעאציע אין לעצטען פילם פאר איהר איבערגעהן אויף דער ביהנע, וואס אילוסטרירט די געשיכטען פון אנ'אונגארישע עמיגראנ-טקע אין אמעריקא א. ג.:

— פון —

גן-עדן פערליבטע

לויט ערצעהלונג „אזוי ווי אין הימל"

די מענער-פארטיע שפילט

דער ליבלינג פון פובליקום

JAMES HALL

אנהויב פון סעאנסען 4.30, 6, 8 און 10 אוו. שבת און זונטאג פריהמארגען-פארשטעלונגען פון 12 — 3 נאכמ. צו די נידריגסטע פרייזען

די יודישע ארטיסטעז חנה לערנער און דוד זיידעמאן

וועגען זייער ערפאלגרייכען טורנעע איבער רומעניען

נאך א 14־חדשים׳דיגען טורנעע איבער רו־מעניען זענען איצט צוריקגעקומען קיין לאדז די בעקאנטע יודישע ארטיסטען חנה לערנער און דוד זיידערמאן. די ארטיסטען האבען בעזוכט אונזער רעדאקציע און אונז דערצעהלט וועגען זייער רייזע פון וועלכער זיי זענען פשוט ענטציקט.

באר איין צרה איז פערהאן, זאגט דוד זיידער־מאן, די רומענישע יודען פרעגען שוין הייבט, אייר־דער זיי געהען אין טעאטער אריין וויפיל ס׳קאסט א בילעט. דערצו האט געברענגט די פעראר־ימונג פון די יודישע מאסען אין גאנצען לאנד, אבער די יודען ווילען געהען אין יודישען טעאטער, זיי ווי־לען זעהען טעאטער און מ׳מוז צוגעבען, אז באר א גוט יודיש טעאטער.

די בעסטע יודישע טעאטער־שטאט איז טשער־נאוויץ. די דארטיגע יודען, נישט באר, וואס זיי געהען אין יודישען טעאטער, באר זיי אינטערעסירען זיך דערמיט און דאס טעאטער ־ פראבלעם בכלל איז זיי נאהענט צום הארצען.

דאס אלטע בעסאראביע, בעזונדערס קישינעוו שליגגט איין יעדעס יודישע ווארט פון דער ביהנע אראפ. אבער דארט איז אנ׳אנדער צרה, די רומעני־שע מאכט וויל נישט שאפען קיין קאנקורענץ פאר׳ן רומענישען טעאטער און שבת און זונטאג טארען נישט פארקומען קיין יודישע פארשטעלונגען.

אין בוקארעשט ווידער, וואו די יודען קענען נישט קיין יודיש, ווילען זיי אבער הערען יודיש או זקומען הערען. קען מען אבער אין בוקארעשט שפילען יודיש־טעאטער באר זומער־צייט, ווייל ווינ־טער איז נישט פערהאן וואו. זומער שפילט מען אין א גארטען. קיין ווינטער־בנין פאר יודיש־טעא־טער איז בכלל נישט פערהאן. בעזונדערס ווארים בעציהען זיך צום טעאטער די פוילישע יודען, וואס וואוינען הייגט אין רומעניען. מ׳דארף טרעפען צום געשמאק פון פובליקום און דעמאלט איז דער ער־פאלג א געזיכערטער.

חנה לערנער דריקט זיך אויס מיט דער גרעס־טער התלהבות וועגען איהר לעצטען טורנעע, דאס איז געווען איהרס א טריומף־רייזע, וועלכע זי וועט שטענדיג גערענקען.

מיט בעזונדערער אויפמערקזאמקייט רעדען די ארטיסטען וועגען דער יודישער טעאטער־סטודיע, וואס איז געגרינדעט געווארען דורך דעם יודישען שרייבער און רעזשיסער שטערנבערג. די אויפ־פיהרונגען פון „ביינאכט אויפ׳ן אלטען מארק“ און „פער׳כישופ׳טען שניידערל“ זענען געווען גרו׳סע קינסטלערישע דערגרייכונגען אין אלע הינזיכטען.

וועגען די ווייטערדיגע פלענער פון די יודישע ארטיסטען חנה לערנער און דוד זיידערמאן איז נאך נישט פערהאן קיין שום זיכערעס. יעדענפאלס וועלען זיי אנהויבען צו שפילען אין פוילען.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע

אין יודישען טעאטער ווערט היינט און מארגען געשפילט צום ערשטען מאל די סענסאציאנעלע פיע־סע „וואס פערלאנגט א פרוי“?. מערגען בייטאג ווערט געשפילט די אויסגעצייכענטע פיעסע „די משוגענע“.

אויפ׳ן הימעל א יאריד

היינט פרעמיערע אין „אררט“

היינט קומט פאר אין „אררט“ די פרעמיערע פון צווייטען פראגראם אין היי־ יעהריגען סעזאן. דער דאזיגער פראגראם איז פאר׳ן „אררט“ א שטיקעל יובילעאום, ווייל ער איז דער צוואנציגסטער אין דער רייהע פון די „אררט“־פאגראמען. דעריבער איז די בייע פרעמיערע אנ׳אויסנאהם אין אלע הינ־זיכטען. 40 געקליבענע נומערען — סאמע נייעסטען אין דער קליינקונסט, דעקאראציעס און קאסטיומען האט צוגעגרייט דער בעריהמטער מאלער ו. ברוי־נער, מוזיק — ה׳ רובין און א. בייגעלמאן, די טענץ האט איינגעשטעלט אירענא פרושיצקא, שוין די גענעראל־פראבע פון דער פרעמיערע האט בעוויזען, אז דער דאזיגער פראגראם וועט זיין די סענסאציע פון סעזאן אין אלע הינזיכטען.

היינט ווערט געשפילט 2 מאל 7,45 און 9,45.

פון „דאברי וויעטשור“

אין רעוו־־טעאטער „דאברי־וויעטשור“ ווערט איצט געוועהען מיט גרויס ערפאלג דאס אויסגע־צייכענטע פראגראם אונטערן נאמען „אייראפא רעדט וועגען דעם“.

אין פראגראם בעטייליגען זיך אלע אהן אויס־נאם גוט בעקאנטע ארטיסטען. דער מוז קאלישער פייל איז גלענצענד.

פון קינא-טעאטער „בייקא“

אין קינא־טעאטער „בייקא“ ווערט איצט דע־מאנסטרירט מיט גרויס ערפאלג דאס הערליכע בילד א. ב. „פיר פעדערן“.

די הויפט־ראלען קרעאירען די בעריהמטע שוי־שפילער: ריכארד ארלען, פאי ווראי, אליוו בראק, ווילליאם פאוועל א. א.

Cyrk Staniewskich
של. קאשטשושקי (רוג אננא)
הנחה-קופאז
דער פארצייגער פון דעם דאזיגען קופאן געניסט אין דער קאסע פון צירק א הנחה פון 50 פראצ. אויף אלע פלעצער. **די דירעקציע.**
דער קופאן איז גילטיג פאר איין פערזאן אויף פרייטאג דעם 7-טען נאוועמבער ד. י.

מעלדונגען

מארגען שבת, דעם 8. נאוועמבער האלב 4 נאכמיטאג קומט פאר אין לאקאל פון „צעירי מזרחי“ קילינסקיעגא 44 א פייערליכער „מסבת ענגג שבת“ רעפערירען וועט דער חבר רוב מאריע אויף די טעמא „דער לעצטער רעזיירענדער קאמף פון יודישען פאלק מיט דער גלעסטער וועלט איס־פעריע“ עס בעטייליגט זיך אויך דער כאר פון „שומר הדת“. איינגאנג פריי. היער

װאך ־ קאלענדאר
פון פערבאנד פון ציוניסטן־רעוויזיאנר טיסטען און לאקאל קילינסקיעגא 60

היינט פרייטאג, דעם 7 נאוועמבער 8.15 אווענד פינקטליך קומט פאר אין איינענעם לאקאל (קילינ־סקיעגא 60) א „שיחה עברית“ פון ה׳ אינזש. י. לובינסקי א. ד. ט. „מרינה עברית או בית לאומי“.

שבת, ד. 8. נאוו. 8.30 אווענד פינקטליך קומט פאר א רעפעראט פון ח. י. וואנדער א. ד. ט. די אינצטיגע לאגע אין ציוניזם (נאך פאספיעלדס ווייס־בוך)

זונטאג דעם 9 נאוועמבער 8.15 אווענר פינקט־ליך קומט פאר דער ערשטער רעפעראט פון ציקל „געשיכטע פון ציוניזם“ פון ח׳ סטור. מ. לעוו.

מיטוואך דעם 12 נאוו. 8.30 אוענר פינקטליך קומט פאר דער ערשטער רעפעראט פון ציקל „יו־דישע געשיכטע“ פון ח׳ סטור. י. פערקאל.

יעדען מאנטאג און דאנערשטאג 8.15 אווענר פינקטליך קומען פאר העברעאישע לעקציעס אונטער די לייטונג פון קוואליפיצירטע לעהרער.

הערין-שניידער-מייסטער
ה. ראזענשטיין,
11. ליסטאפאד 29, טעל. 176-80
טיילט מיט דער געעהרטער קונדשאפט, דאס צום ווינטער-סעזאן ווערט די ארבייט אויסגעפיהרט לויט דעם לעצטען סטיל פון דער מאדע.
די מאדערנסטע פעלצען אויף לאגער—זעהר פרייזווירדיג.

PERFUMERJA
J. DRUKIER
זאוואדזקא 5, טעל. 175-92
בעזיצט דעם רייכסטען אויסוואהל פון אלערליי
קאסמעטישע ארטיקלען ווי:
פערפומען, טואלעט-זייפען און פודערן
צו די צוגענגליכסטע פרייזען.
הורט אין דעטייל-פערקויף. :—: פאר אנגראסיסטען – ראבאט
מיט אכטונג **J. DRUKIER**
Zawadzka 5, tel. 175-92

א וועש-נייעריז
א קוואליפיצירטע אויף אנ׳אקרענטקאווע מאשין ווערט פון זאפארט גע־זוכט ביי מאנגעל נאווראט 11

8-טונג, שטעפער
ס׳ווערט געזוכט פון באלד א נייהער, א ריכטעווער, א פא־מאצניק-ריכטעוויר ווי אויך א לערן-יונ־געל באלד געצאהלט ביים שטעפער קאנסטאנטינער 49

א לעהרער
מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאהר פראקטיקירט, ערטיילט לעקציעס פאר שילער און דערוואקסענע: פויליש, דייטש פראנצויזיש, מאטעמאטיק. און בוכהאלטעריע.
שיף, שוו, יאקובא 12
רעכטע אפיצינע 1 שטאק וו 29

ס׳ווערט געזוכט
א שדכן
וועלכער פערקעהרט אין בעסערע געזעלשאפט
אדרעס: פאנסקא 7, ביי בעסטערמאן.

לעהרעריז
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכט פאר ערוואק־סענע אין פוילישע יודי־שע אין דייטשע שפראכן צו ביליגע פרייזען
לאסמאן בושעזינער 15

Lek. dent.
Z. Bielakowska
powróciła
Kilinskiego 113
róg Nawrot,
tel. 148-27 (winda)
Przyjmuje od 10-1 i 4-7

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאלאג אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 134-72
נעמט אן פון 2—3 נאכמ.
און פון 9—7½ אווענד.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא־לאגישע און נערווען-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט קאסמעטיק.
— — סעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
– בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען. –
וויזיט 3 זל.

Dr. med. **J. Lubicz**
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
אייגענע פראצאווניע פון ווערטליכע ארטאפעדישע אפאראטען, אוי: קלארקעס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע רעטעסען א. א. וו. נעמט אן פון 2,30 ביז 4,30 נאכם

Dr. med. **RACHELA Lewi**
Żeromskiego 24, tel. 142-72
ספעצ. קינדער - קראנקהייטען.

Dr. med.
A. Uryson
אינערליכע קראנקהייטען
ספעצ. מאגען, דארם און לעבער-קראנקהייטען
קאנסטאנטינער 20 טעל. 215-85
(11-טער ליסטאפאד)
אויפנאהם-שעהן פון 3—5 נאכמיטאג

Dr. MAZUR
צוריקגעקעהרט

מאשין-לעכער
ווערדן אנגענומען אויסצונייען ביי
ג. גארדמאן, צעגעלניאנא 29

לעצט!
אכטונג! — אכטונג!
קאנקורענץ-פרייזען!

כדי צו ערמעגליכען די ברייטסטע קרייזען פון ג׳ פובליקום צו בעקו־מען א ביליגע און גוטע קינסטלערישע אויפנאהמע זענען די פריי־זען אין מיין פאטאגראפישען אנשטאלט געווארען פערקלענערט ווי:

12 שטיק („Express pictures“) זל. 2
6 " פאסט-פאטאגראפיעס " 2
6 " פאסט- " ברוין " 6
6 " " " אויף זייד " 8

אכטונג! צו א ½ טוץ זיידענע פאסט-פאטאגראפיעס גיט מען צו — אכטונג!
אנ׳אריגינעלען פארטרעט בחנם

ס׳ווערען אויך אויסגעפערטיגט פארטרעטען אין ראהמען און אויך א פערקויף פון ראהמען
קומט און איבערצייגט אייך
מיט אכטונג **„PARISIEN“**
קונסט-אנשטאלט
פראנציסקאנער 30.

אנאנסן אין „נייעם פאלקסבלאט“ האבן דעם גרעסטן ערפאלג

Magazyn Konfekcji Damskiej
Rapuch i Micenmacher
Piotrkowska 24, tel. 177-69
עמפפעלט צום איצטיגען סעזאן א גרויסן אויסוואהל
פון מאנטלען און פעלצען
פון די נייעסטע מאדעלען צו צוגענגליכע פרייזען און אויף גינסטיגע בעדינגונגען.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט.
זשעזשינער 11, טעלעפאן 3763
אפען פון 9 פריה ביז 7 אווענד.

ד״ר אימיך נאז, האלז, אויערן ק׳	4½—5½
ד״ר קפרשנער קינדער-קראנקה.	11-9 4½-5
ד״ר שיפמאן אינערליכע קראנקהייט	2—12
ד״ר ביבערגאל הויט און וענער.קר.	12½—11½
ד״ר שמירגעלד נערווען און גמוטגע קר.	2—1
ד״ר נאדעלבלאט אויגען-קראנקה.	1½—12½
ד״ר חיים כירורגישע קראנקהייטען	3—2
ד״ר שפראלאווסקי פרויען-און געבורטס-הילף	4½—5½

פסיכא-טעראפיע, שפראך-שטערונגען ווי שטאמלען א. אז. פאקען-שטעלן, קינסטליכע בערג-זון-בעשטראלונג, אינ־האלאציע, מאסאזשן, עלעקטריזאציע, אפערעצ. אויך פערלדגג היילען און שטאט. אין לאבאראטאריום ווערען אנגענומען אלע ארט אנאליזען, אויך פרעגנאנץ און בלוט אימפונגען געגען שקארלאטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
א רענטגען-אינסטיטוט.

ד״ר לאזשינסקי-מטאראפאלסקא
צאהן-ארצט 10—1, 3—6
קינסטליכע ציינער, קראנען, פאמען א.א.וו.

די לעטשניצע איז פעטיג אויך זונטאג

עלטערן!
אין מיין נאכמיטאג **חדר-שולע** הערען אנגע זמען
קינדער וואס לערנען אין פאוושעכנע שולע צו לערנען: עברי, חומש, רש״י, תנ״ך, משניות גמרא, היסטאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריוו זעלבסט צוזאמענשטעלען. ס׳ווערען אויך אנגענומען אנפענגער וואו ס׳ווערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך דאווענען. א שפראכע רעדיג יעזש גרציהונג! צוגענגליכע פרייזען.
איינשרייבען טעגליך 2 ביז 8 אווענר.
יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאץ וואלנאשטשי (גמע שטאט 6
גרעט אפיצינע, רעכטס, 2. שט.

ODEON

טראַגעדיע פון אַ מעדעל'שער ליבע בעת דעם קריגס-שטורם. אין די הויפטראָלן:

LILJANA GISH i RALPH FORBES

אויסער'ן פראָגראַם: אַ פּ אָ ר ס.

2 פּשעיאַזד 2

שונאים

צום ערש-טען מאל אין לאדז פילם א.נ.

אויסער'ן פראָגראַם: אַ פּ אָ ר ס.

WODEWIL

1 גלובנאָ 1

ŹRÓDŁO
dodatków krawieckich
5 OGRODOWA 5

עמפּפעהלט

צו די ביליגסטע פרייזן זעמטליכע שניידער-צודאַטען

פון די בעסטע סאָרטען ווי:

אלפּאַגאַ	ערמל-פוטער
וויקטאָריא	וולאָשאנקע
בעק	טאשען
קלאט	שטייפע לייוונט

5 אגראדאווע בעמערקונג: געדענקט די אַדרעס

GŁOWNA WYGRANA 1,000.000 ZŁOTYCH

CO DRUGI LOS WYGRYWA

105.000 WYGRANYCH I 23 PREMJE

קוקט אויף לעבעדיגע פאַקטען!

אַט דאָס זענען די געווינסטן פון די לעצטע ציהונגען, וואָס זענען געפאַלען אין לאָדז אין מיין באמת גליקליכע קאָלעקטור

F.Brajtsztajn

פּיעטריקאָווער 14, טעל. 142-47

25.000 זל. אויף	№ 76258	15.000 זל. אויף	№ 40533
20.000	26910	10.000	43375
20.000	170806	10.000	46798
15.000	4412	10.000	60050
15.000	35291	10.000	166611

און נאָך אַ סך געווינסטן צו 10.000, 5000 א. ז. וו.

נאָך אַ בעגרענעצטע צאָהל גליקליכע לאָסן זענען ביי מיר צו בעקומען. איילט צום גליק! שוין דעם 18-טען קומט פאַר די ציהונג פון דער ערשטער קלאַס פון דער מלוכה-לאָטעריע.

קירזשנער-ווערקשטעל
M. FARBER

פּיעטריקאָווער 27 קווער אָפיצינע, 1. שט.

נעמט אָן אַלערליי קירזשנער-אַרבייטען לויט די נייעסטע מאָדעלן און צו צוגענגליכע פרייזן.

בעקוועהמסטע בעדינגונגען! שנעלסטע אויספיהרונג!

— אַ —
געוועלב

איז פון זאָפאָרט ביליג איבערצוגעבען רוג בזשעזשינער און מאַרשי-נער. צו ווענדען זיך צום ווירט.

צו פערדינגען
2 צימער

פאַרטער ביים ווירט גדאַנסקאַ 38. ערפאַרען זיך ביים סטרוזש

ס'איז דא איבערצוגעבען
2 זוניגע צימערן

און קאָרידאָר פראָנט, אַ הויכען פּאַרטער. צו ער-פאַרען זשעראָמסקיעגאָ 15 ביים וועכטער

צו פערמיטען
1 צימער מיט אַ באַלקאָן

זאַכאָדניאַ 11 1 שטאָק, אַלס סובלאָקאַטאָר ביי ר׳ינע. מעקלערס געווינשען

אַב,ארט צו שלאָפען

פאַר צוויי אָנשטענדיגע פריילײנס. צו ערפאַהרען זשעלאָנאַ 57 אין קאָלאָ-ניאַל-געוועלב

א יונגערמאַן

זוכט בעשעפטיגונג צו וואָס פאַר אַנ'אַרבייט עס זאָל נישט זיין פאַר אַ קליינעם געהאַלט. צו ערפאַרען פּאָמאָרסקאַ 14 ביי נ. מאַליק

פאַר מיין ברודער זוך איך אַ פּאַסענדען

שידוך

אינטעליגענטערסירטע, ווי אויך שדכנים קענען זיך מעלדען פּאָמאָרסקא 20 נאחומאָוו

I Sala

powierzchni 5x12 nadająca się na introligatornię wyrób pudełek tekturowych i t. p. do wynajęcia, wiadomość Sienkiewicza 37, dozorca wskaże

---

אקירזשנער נייהעריין

וואָס זאָל קענען שליסען און אַ יונגעל צו אַרביי-טען און שליסען קענען זיך מעלדען ביי וואַרשאַוווסקי פּל. וואָלנאָשטשי 3

גרויסער
רעקלאַמע-אויספערקויף
צו נישט געוועזענע נידריגע פרייזן

און נעמליך:

קרעפּ סאַטען . . .	16 זל.
„ געמוסטערט .	„ 15
„ מאַנגאַל . . .	„ 17
„ מאַראָקען . . .	„ 15
„ זשאָרזשעט . .	„ 10
„ . . .	„ 13
„ דע שין . . .	„ 8
„ מעטעאָר . . .	„ 12
„ דע שין געמוסטערטע	„ 13
„ שערמעס . . .	„ 15
שיפּפאָן געמוסטערט .	„ 12
מעסאַלינאַ . . .	„ 7
דושעס . . .	„ 11
פולאַר געמוסטערט . .	„ 8
זשאָרזשעט אמברע . .	„ 13
מעטעאָר . . .	„ 14

עמפּפעהלט

M.FERSTER Piotrkowska 41

דראָט-צוימען

געפלאָכטענע, געוועבטע, געלעכער-טע, ראַביץ-געוועבען און אַלע מע-טאַלן עמפּפעהלט צו ביליגע פרייזן

RUDOLF JUNG

Łódź, Wólczańska 151, telefon 128-97

נור אַ קורצע צייט אין לאָדז

אויף **פּיעטרקאָווער 180**

צום 1. מאָל אין לאָדז! די גרעסטע און רייכסטע

אַנאַטאָמישע מוזעאום

פון טשעכיש פּראַג איז ערעפענט פון 9 פריה ביז 9 אָוונט. גענויע פרטים אויף די אַפישען.

SKŁAD MATER. APTECZNYCH
„PERFUMERJA"
Gustaw Rosentreter
11 Listopada 54, tel. 165-54
róg Żeromskiego

עמפּפעהלט צו נידריגע פרייזען אַפּטייק-מאַטע[illegible]: הייל-קרייטעכצער, פאַרבען, זוימען, הייוען אויס-צואַרבייטען היימישע ווין, הייל-וויין, אינלענדישע און אויסלענדישע מינעראַל-וואַסערן, פודערן, פּער-פומען און קעלנישע וואַסערן. זייף, מיטלען צו פּער-מיטען אַלערליי ווערע **Flit Fly tox** א. ז. וו.

אַכטונג: פאַר די ה״ה פריזיערס קעלנישע וואַסערן און וועזשעטאַל, לאַקיר, ראַזיר-פּראַ-שעק ברילאַנטין א. ז. וו.

Lekarz-dentysta
Stanisław Gelberg

זאַוואַדזקאַ 14, טעל. 108-53

נעמט אָן פון 10—2 נאָכמ. און פון 4—7 אָוונט

ווענעריש קליניק כירורגישע
„SANATO"

אגראַדאָוואַ 10 טעל. 213-57

1-טע און 2-טע קלאַס

ערצטליכע אויפזיכט

איבער דער מוטער און קינד.

פרייזען פון געבורט

אין 2-טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלען

200 זל.

כירורגישע אָפּטיילונג פון ד״ר מעד. מ. קאַנטאָר

עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

לעטשניצע
„Unitas"

פּוסטאַ 19 טעל. 111-78

ווענעריש-קליניק

אונטער דער לייטונג פון ד״ר מעד.

H. BERGSON

נעמט אָן געבורטען:

I קלאַס	פּרייז	300 זל.	
II קלאַס	„	175 „	(מיט פערהיטונגס-
III קלאַס	„	100 „	) מיטלען

א קוואַליפיצירטע
פערקויפערין

אין דער שיך-בראַנזשע, ווערט פון זאָפאָרט געברויכט ביי **ראַדזאַנאָווער**, נאָוואָמיעסקאַ 7, שיך-געשעפט

8086

פרישער
טראַן

איז אָנגעקומען

אין דער אַפּטייק פון

S. Hamburg I S-ki

Łódź, Główna 50, tel. 218-61

לעטשניצע זגערזשער 17

טעלעפ. 116-33

אויגען-דאָקטאָר ד״ר גאָלדשטיין-פּאָלאַק 1—2 נאָכמ.

געזונט- „ ד״ר יוסטמאַן 12—2 נאָכמ.

ר׳נג ד״ר מ. קאַנטאָר 4½—5½, יוים 1—2

פּרויען-קראַנקה. ד״ר פּאַפּיערני 1—11½ נאָכמ.

אוירען, נאָז-און האַלז-קראַנקה. ד״ר ראַקאָווסקי 10½—11, 2—3 און 5—6 נאָכמ.

קינדער-דאָקטאָר ד״ר ראָזענצווייג 11—12, 4—5 נ״מ

איבערע. און הויט קראַנקה. ד״ר רושאַנער 1 - 2 נאָכמ

אינערל. קראַנקה. ד״ר ווייגבערג 1—2, 6—7 נאָכמ.

צאָהן-ערצט ד״ר א. גראַדוס-משיק 3—7 נאָכמ.

רענטגען-גאַבינעט ד״ר סטופּעל 12—2, 4—6 נאָכמ

א קולטורעלער שדכן!

פיהרט אויס שדוכים מיט גרויס ערפאָלג

לאָדז, ציגעל-גאַס 9,

פּראַנט, 1 שטאָק וואָהנונג 4, וויינשטאָק.

באַטען קאַלאָשען

פאַר דאַמען, הערען און קינדער

פאַר יעדען געשמאַק און

פאַר יעדער טאַש

„TRETORN"

פּערקלענערטע פרייזן!

B.BOY i S-ka

Łódź, Piotrk. 154, tel. 280-22

די נײעסטע פּאַסאָנען

טראָגען זיך אַנגענעהם

פּראַקטישע קאָלירען

דויערהאַפ-טיג און פראַכט

גאַראַנטירט פאַר אַלע ערטקלעצער

דער בעקאַנטער און בעגאַבטער מוזיקער

י. טאַובע

וועלכער איז געווען פערייזט איז צוריקגעקומען און נעמט ווידער אָן תלמידים

נעמט אויך אָן לעקציעס אויף פידעל, קלאַוויר און מאַנדאָלין

אַלעי 1 מאַי 18 (פּאַסאַזש שולץ) – געדענקט די אַדרעס

INHALATORY
sprawdzone specjalnie

model paryski

poleca

APTEKA J. CYMERA w ŁODZI

WÓLCZAŃSKA 37, róg 6-go Sierpnia, tel. 139-47.

קלאנג-פילם-טעאטער
„MIMOZA"
ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג!
דער גרעסטער קלו פון אלע קלאנג-פילמען!
דער דזשאז-זינגער
אין דער הויפט-ראלע: דער גרעסטער קלאנג-פילם-קינסטלער
AL JOLSON וועלכער וועט - זינגען - „כל נדרי"
יעדער יוד מוז זעהען דעם דאזיגען פילם!
אנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאג און יום-טוב 3.30 נ"מ

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26

היינט און פאלג. טעג! היינט און פאלג. טעג!
מעכטיגע דראמע אונטערן נאמען:
„ווען א פרוי פערגעסט זיך"
אין די הויפט-ראלען:
MARJA JACOBINI, F. LEDERER
געה יוגענד – צו יוגענד. טראגעדיע פון אן עלטערנדע פרוי. די יוגענד זיגט. בעקאנטשאפט פון א יונגען אפיציר, אין וועלכען זי פערליבט זיך ביז שגעון. דער פילם האלט דעם צושויער די גאנצע צייט אין דער העכסטער שפאנונג.
פערשטארקטער ארקעסטער אונטער לייטונג פון ה' סטעפאנסקי.
אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 בייטאג.

געגרינדעט אין 1904 יאהר
מעכאנישע פאבריק פון **קאפיטעס**
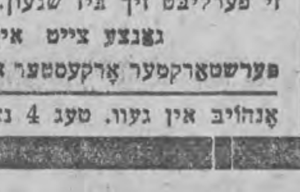
ווי אויך אויסא-בעמוגג פון קאפיטעס צו אנארמאלע פיס און פאר לײדענדע אויף אדשיסקעס. די בעסטע אטאמען אין א גרויסען אויסוואהל אויף לאגער
פאבריקס-פרייזען!
E. CZARNOMSKI, Łódź, Żeromskiego 46, tel. 202-15 (Pańska

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארם.
באזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med.
B. Robinson
פיעטרקאווער 10, טעל. 131-86
צוריקגעקעהרט

DR. MED.
L. Pikielny
אוראלאג
ספעציאל-ארצט פאר נירן, בלאז און אורין-קראנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אן פון 12–1 און פון 4–7 אוונד.

Dr. med. Ignacy MARGOLIS
okulista operator
האט זיך איבערגעצויגען אויף
אל. קאשטשושקי 9, טעל: 165-17
נעמט אן פון 1–2 און פון 5–7 אווענד

Dr. med.
I. Wajnberg
Cegielniana 47, tel. 26-02
אינערליכע קראנקהייטען
ספעציעל פאר לונגען- און הארץ- קראנקהייטען
בעשטראהלונגען און קינסטליכע בערג-זון
נעהמט אן אין דערהיים פון 3–5.

Dr. Z. Rakowski
ספ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.
9 קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 127-81.
שפרעכשטונדען פון 12–2 און פון 5–7. נעמט אויך א אין לעטשניצע זגעזשע 7 פון 10–11 און פון 2–5.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych **przeprowadził** się na ul. **Piotrkowskiej 70** róg Traugutta).
Przyjmuje od 8^{30} do 10^{30} rano, od 1-ej do 2^{30} pp., od 6 do 8^{30} wiecz. w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

Dr.
J. PIK
ul. Żeromskiego 36
przy Zielonym Rynku
tel. 175-50
CHOR. NERWOWE i WEWNĘTRZNE
spec. psycho-nerwice
Przyjmuje od 5½ — 7

DR. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 151-78
צוריקגעקעהרט
הויט און וועגערישע קראנקה.
רענטגען און ליכטהיילאינסט.
נעמט אן פון 4–7 אוונד.

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט- וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן ביז 10 פרוה און פון 4–8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4–5 נאכמיטאג
פאר אונבעמיטעלטע
לעטשניצע-פרייזען.

Dr. N. HALTRECHT
הויט און געשלעכטס-קראנקהייטען
נעמט א פון 8 ביז 9 פריה, פון 11–3 נאכמיטאג און פון 8 ביז 9 אוונט.
פיעטריקאווער 10
פאר אונבעמיטעלטע
לעטשניצע-פרייזען.

פעלצווארען
איז א גרויסען אויסוואהל
אין פערטיגען און אין רויהען צושטאנד
B-cia F. i J. Pietruszka
Zielona № 2, tel. 142-38.
צו מעסיגע פרייזען
און גינסטיגע בעדינגונגען
עמפפעהלט

SALA FILHARMONJI
מיטוואך, ד. 12. נאוועמב. 8.30 אוו.
וויערטואזן-קאנצערט
— פון —
Tadeusz Michałowicz
וויאלאנטשעל
אין פראגראם:
1) Eccles: Sonata g-moll
2) Dworak: Koncert h-moll
3) Poper: Polonez
4) Schubert: ave Marja
5) Bruch: כל נדרי
6) Elman: אלי, אלי
7) Poper: Pieśń wiejska
8) „ Tarantella
9) Rachmaninów Tańce wschodnie
Dyr. **Teoder Ryder** ביים קלאוויר
בילעטען פון 1 זל. ביז 6 זל. צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע ווי אויך אין דער בוכהאנדלונג ק. נויטילער פעטריקאווער 61 טעל. 143-18.

מיט 25% ביליגער ווי איבעראל!
דאמען= פעלצען =הערען
ווי אויך אלע איינצעלנע פעלעכלעך אין א רייכען אויסוואהל מיט גוטע בעדינגונגען אין פעלץ=ווארען-געשעפט פון
י. שווארצמאן נארוטאוויטשא 42
— טעלעפאן 166-31 —

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס אין פיס.

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענטשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם כיס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל געמאכטע הייל-באנדאזשען אויסגעצייכנעט גוט דורך גרויסע פראקטיק מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דעמאלטען פראפעסאר-דאקטאר בראכגרעונג בעזונדער זיכער דעם אוועקשטעלען און געפעהרליכסטען ריס. אויך פאר הויקערס ליידענדע מיט הייל-גארסעטען און אפאראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאט-פוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קינסטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.
שפרעכשטונדען פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אוונט.
ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg
.Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter
בעמערקונג: דאס ערזונדליכע טראכטען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט אלגעמיינע אוניווערזיטעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר בארוטש, פראפ. ד"ר י. מארישלער, פראפ. ד"ר ב"ר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע. מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע
דאנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אויס דעם בעסטען דאנק דעם הערן ד"ר. י. ראפאפארט. ספעצ. פאר ברוך, וועלכער נעמט אן אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 טעל 177-22 וואס פאר זיין געטריסענהאפטע פערלעגען מיר א גומענעם הייל-באנדאזש לויט זיין מעטאדע האב געלונגען אויף ברוך 20 יאהר און א דאנק איהם בין איך היינט געראטעוועט פריי, און כ'קען איהם יעדען אנצייגען חמם עמפפעהלען.
Dr. BERGHOF Arzt.

עדשטקלאסיגער דאמען-שניידער
קעניגסבערג
וואוינט יעצט
5 נארוטאוויטשא 5
עמפפעהלט די נייעסטע מאדעלן צום ווינטער-סעזאן.

א צימער
אויפ'ן צווייטען שטאק טרוקען און ווארים פאר א יונגענמאן אדער א פריילין
ציגעל-גאס 56, וו. 5.

ס'ווערט געזוכט
א אדמיניסטראטאר
מיט גוטע רעפערענצען און היפאטעק-גאראנטיע צו פערוואלטען מיט א הויז אין לאדז. שריפטליכע אפערטען אפצוגעבען צו דער פירמע ה. ז. פאצאנאווסקי און זוהן אין פיעטריקאוו.

סטארשי פעלדשער
יאקוב פזשיסוכא
ג. פעלדשער פון ווארשאווער שפיטאל אויף טשיסטע האט זיך בעזעצט אין לאדז און נעהמט אויף קראנקע צו יעדער צייט אין דער וואוינונג פון ג. פעלדשער ראזענצווייג
פילסודסקיעגא 29 (וועכאדניא) טעלעפאן 179-48

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכן בטח ושענן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם זאלסט נאר קומען אין ביורא
פון ד. מאנעלא
וואס איז איבערגעטראגען געווארען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף
פיעטריקאווער 17, לינקע אפיצינע פא-טער, טעל. 124-95
וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פינקטליך און געוויסענהאפט געשריבען אלערליי בימעס: ציווילגע, קארנע, האנדלאווע, אפעלאציעס, אדוואלאניאס, קלויזולעס, זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, וועגען דירות אין אוזשאנד ראזיעמטשע, ווי אויך איבער-זעצונגען אין אלע שפראכען.
בעמ.: קלויזולעס און זאבעזפיעטשעניעס ווע-רען ביי מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה
מיט אכטונג ד. מאנעלא,
פיעטריקאווער 17, 1-טער הויף
[illegible]

נאר אין דער בעוואוסטער פירמע פון דער אייזען-מעבעלפאבריק
I. B. Wołkowyski
שענקעוויטש 3/5
פאבריקס-לאגער **נארוטאוויטשא** (דזיעלנא) 11, טעל. 137-70
איז: א מביליגסטען א מבעסטען א מבעסטוועמסטען
און דער גרעסטער אויסוואהל
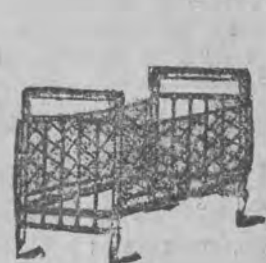
כ'בעזיץ אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון מעטאל-ניקעל-בעטען, פעלד-בעטען און מעטאל-
פעלד-בעטען
Perfect-פאטענט, סאט-אצען שלעפט, קינדער-וועגעלעך די בעסטע פא-סאנען, וואש-טישען, סערוויזען, ווינשי-מאטשקעס, קינדערשטיהלען א. ד. ג.

איך פערקויף אמביליגסטען

פאבריק-נייע אמעריקאנער ROYAL שרייב-מאשינען
PORTABLE
UNDERWOOD
REMINGTON העברעאיש
אזוי ווי נייע Remington, Royal, Underwood
רעכען-מאשינען: Odhner, Monrol, Bruroughs, Portable i Facit
ADOLF GOLDBERG
72 PIOTRKOWSKA 72
(Grand-Hotel) Telefon 137-54.
ביורא-מאשינען-געשעפט און ספעציעלער ווערקשטעל פון שרייב- און רעכען-מאשינען, נאציאנאל-קאסעס א. אז. וו.

נור „MOLEX"!!
פערהיט אייער גארדעראבע און ווערטפולע פעלצען פון צושעדיגונג דורך מאלען.
„Molex" אריינגעלעגט אין שאנק אויף א רייהע חדשים וועפט אוים און גיט ארויס גאזען, וואס טויטען ראדיקאל די מאלען גלייך ביים אנהויב.
דער פרייז פון א שאכטעל 1,20 זל. צו בעקומען איבעראל.

נוצט אויס די זעלטענע געלעגענהייט!

פערפומעריע זאוואדזקא 11 נור נאך אקורצע צייט! פערפומעריע זאוואדזקא 11

קומט פאר אין דער

א גרויסער ליקווידאציע-אויספערקויף

פון — אלעראַרט — ק — אסמעטישע ארטיקלען — וועלכע איהר בעקומט 30% — 15% ביליגער ווי איבעראל!

קומט און איבערצייגט אייך! געדענקט דעם אדרעס! פערפומעריע זאוואדזקא 11

LUNA

אנהויב פון די סעאַנסען 4 נאכמ. פרייזען פון די פלעצער אויפ'ן ערשטען סעאַנס פון 1 זל. שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 א זייגער קענען אלע פלעצער צו 75 גר. און 1 זל.

היינט און פאלגענדע טעג! רעוואלוציאנס-קלו פון דער היי-יעהריגער פוילישער פראדוקציע פון רעזשי Leonard Buczkowski

Gwiaździsta Eskadra

וואונדערשעהנע ליד פון אפפערונג און ליבע צווישען שטאַרבענדע רעוואַרוען מיט'ן פיינד פון מזרח. די הויפטראלען קרעאירען: BAŚKA ORWID J. KRYSTA, JANUSZ HALN i JERZY KOBUSZ גלענצענדע מוזיק. אילוסטר. אויסג. דורכ'ן סימפ. ארקעסטער פון דיר. ל. קאנטאר.

קלאנג-פילם-טעאטער GRAND-KINO

אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג לעצטער סעאנס 10.15 אווענד. שבת און זונטאג אנהויב פון די סעאנסען 12 א זייגער בייטאג. לעצטער סעאנס 10.15 אווענד.

היינט און — — פאלגענדע טעג! די פאסצינירענדע

GRETA GARBO

אין דער נייעסטער קרעאציע א. נ.

„דער קוש"

GRETA GARBO i CONRAD NAGEL

גרויסע דראמע פון ליידענשאפטען. געשיכטע פון א פרוי וועלכע ליבט נישט איהר מאן. אין די הויפטראלען:

נארמאלע פרייזען פון די פלעצער. אויף די פריהמארגען = פארשטעלונגען זענען די פרייזען פערסלענערט

CORSO

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם! 1) „די נאכט פון א וואהנזיניגען" סענסאצ. דראמע פון מענשליכע ליידענשאפטען אין 10 אקטען. אין די הויפטראלען: June Marlowe, Neil Hamilton i Francis X. Bushman.

2) „נישט ווילענדיג א צירק-ארטיסט" פ-יעהליכע קאמעדיע אין 10 אקטען. אין די הויפטראלען די גרעסטע קאמיקער פון דער וועלט SLIM i GEORGE K. ARTHUR — ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ביאלקעוויטש. נעכסטער פראגראם: קעניגליך ציהרונג' און „דער מענש וואס דרעהט" מיט BUSTER KEATON — — — — אנהייב און נעה. טעג 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג

רעווי-טעאטער „KAMELEON"

40 SIENKIEWICZA 40

אונטער דער קינסטלערישער לייטונג פון L. Orliński i W. Boruński

טעגליך 2 פארשטעלונגען 7.45 און 9.45 שבת, זונטאג און יו"ט 3 פארשט. 5.45, 7.45, 9.45

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער רעווי-פראגראם א. נ.:

„אונטערן צייכען פון וואלץ"

פון Włobor און Hemar, Nel :—: עס נעהמען אנטייל: Z. Suwalski, E. Waczyńska, J. Leonowicz, B. Orliński, W. Modrzeński, Lopek Boruński, ווי אויך דאס ניי-אנגאזשירטע באלעט-פאר Cesarska — Szymański און גירלסען. אין פראגראם: אינסצעניזאציעס, סקעטשען, סאלא-נומערן און פערשידענע אטראקציעס. :—: רעזשי: B. Orliński קאמפאזיטאר-קאנפערענסיער: W. Modrzeński דעקאראציעס: קונסט-מאלער Wł. Nowakowski מוזיק. לייטונג: C. Kantor

---

PALACE

פיעטריקאווער 108.

היינט און פאלג. טעג!

Olga Czechowa i Walter Rilla

„דער דערנער וועג פון ליבע"

אין דער מעכטיגער דראמע פון ליבע און אפפערונג אויפ'ן גרונד פון אנ'אויסגעפיהרט פארברעכען § 173 K. K. א. נ.

רעווי-טעאטער „Dobry Wieczór"

אין אייגענעם נייעם לאקאל אויף קאפערניקא 16, טעלעפאן 184-66

צופאהר מיט די טראמוואיען: 5, 6, 7, 9, 16.

היינט און פאלגענדע טעג! די לאנג-ערווארטעטע פרעמיערע א. נ.: היינט און פאלגענדע טעג

„אייראפא רעדט וועגען דעם"

עס נעמט אנטייל דער גאנצער פערסאנאל: רענסקא, טאמסקא, יאנעצקי, קאזשארסקי, דאמבראווסקי, גראנאווסקי, ווי אויך דער גלענצענדער דועט NORTCH אין דער שפיץ קינסטל. לייטונג: Kazimierz Brzeski, רעזשי: Mieczysław Dąbrowski טענץ און צוזאמענשטעלונג פון באלעטמייסטער Nortch, קאפעלמייסטער Stanisław Sternblic, דעקאראציעס Stanisław Frasiak

טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אווענד. שבת, זונטאג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אין אווענד.

צו דער בעקוועמליכקייט פון ב' פובליקום ווערט דער פארפערקויף פון בילעטען פארקומען אין „Reklama Polska" פיעטריקאווער 101

APOLLO

היינט און פאלגענדע טעג! א פילם, וואס ריהרט, ענטציקט א. נ.

גרויסע פאראדע פון פראנקרייך

(מיטן דויד פון שרפות)

אין די הויפטראלען: MICHALE VERLY, JEAN MURAT סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. ביינעלמאן.

נעכסטער פראגראם: „פיר טייוולאנים". אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג. נעכסטער פראגראם: „פיר טייוולאנים".

קינא-טעאטער BAJKA

רוג בושעשינער, פראנטשישקאנער 31

צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.

אנהייב טעגליך 5.30 נאכמיטאג. שבת, זונטאג און יום-טוב 4 א זייגער בייטאג. דער ארקעסטער געפינט זיך אונטער דער לייט. פון בעק טוו. ה' ביינעלמאן

טריומף פון דער קינא-קונסט! קלו פון ציקל פילם-שלאגער פון אונזער ווינטער-סעזאן!

„4 פעדערן"

אין די הויפטראלען: מעכטיגע דראמע, דורכגעדרונגען מיט העראאיזם פון בלוט-ברודערשאפט" פערבונדען מיט עקזאטיק פון מיטעל-אפריקע. אין די הויפטראלען:

WILLIAM POWELL, RICHARD ARLEN, FAY WRAY, CLIVE BROOK, NOAH BEERY

קינא „ERA"

פרי- חער „פלארא" זאווישא 22 (בצלוט)

פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער

אנהויב פון די סעאנסען אין געוועהנליכע טעג 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג, יו"ט 12 בייטאג

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע!

„ליבעס-פלאם"

מעכטיגע עראטישע דראמע פון ליבע און ליידענשאפט פון א נישט געזעטיגטער געהיימנישפולער דאמע, וועלכע האט זיך פארליבט אין אנ'עסטרייכישן שטאב-אפיציר

אין די הויפטראלען:

GRETA GARBO i KONRAD NAGEL

צו דעם דאזיגען בילד איז אנגאזשירט געווארען א קינסטלעריבע רוסישער כאר פון 10 פערזאן מיט'ן אנטייל פון דער סאליסטען KRASOCKA וועלכע וועט אויספיהרען רוסישע ראמאנסען און לידער.

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט אפטראגען א היים; אויף דער פראווינץ 6 זל. א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל. פאר'ן אינהאלט און טערמינען פון די אנאנסען איז דער פארלאג נישט פאראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

אנאנסען-פרייז: פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפאלטען
אין טעקסט—40— . . . . . 60— . . . . 4 .
נאכ'ן טעקסט—12— . . . . . 18— . . . . 8 .
פאר פאליטער-שורה: [illegible] דער שטאט 50 פראצ. טייערער. אויסל. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.